

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLV. ÉVFOLYAM 12. SZÁM 1970. DECEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

CSEND BEN ISTEN ELŐTT

Hálaadás (D. Dr. Ottlyk Ernő) — — — — — 705

TANULMÁNYOK

Ma is aktuális a reformáció! (Dr. Pröhle Károly) — — — 708

Evangélikus lelkészképzés Észak-Amerikában (Dr. Theodor Bachmann) — — — — — 715

KRONIKA

Willy Westergaard-Madsen (Dr. Pálffy Miklós) — — — — 724

Jézus Krisztus a ma embere számára (D. Willy Westergaard-Madsen) — — — — — 726

SZEMLE

Köszöntés (D. Káldy Zoltán) — — — — — 730

A gyermekkeresztség vitája (pk) — — — — — 733

KÖNYVSZEMLE

Új úton — Káldy Zoltán könyve (Veöreös Imre) — — — 737

KOPORSÓ MELLETT

A szeretet soha el nem fogy (Várady Lajos) — — — — 749

Istennel a halál árnyékában (Bodrog Miklós) — — — — 750

Kicsoda üdvözülhet? (Dóka Zoltán) — — — — — 752

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Vízkereszt után 2. vasárnap (Bárdossy Tibor) — — — — 754

Vízkereszt után 3. vasárnap (Baranyai Tamás) — — — — 757

Vízkereszt után utolsó vasárnap (Nagy István) — — — — 760

1970. ÉVI TARTALOMJEGYZÉK — — — — — 764

LELKIPÁSZTOR

Felélős szerkesztő és kiadó: Dr. Pröhle Károly

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240 forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII., Puskin u. 12.
Telefon: 142-074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya
70.3401/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre

Indexszám: 26 451

HÁLAADÁS

Zsolt 103, 1—4

Ez az ige a hálaadás éneke. Egy elmúlt esztendő végén és mérlegén méltán áll ott Isten irgalmasságának a magasztalása, hiszen ő volt hatalmas és erős, általa tartattunk meg, belőle éltünk, mindenünk tőle volt.

1. „Aldjad én lelkem az Urat.” Isten nem hízalgést vagy üres szavakat vár a maga dicséretére. Néki nincs szüksége a mi pártfogásunkra. Ő a világ Ura. Mindenható. Szent. Neve önmagában is szent és nem tőlünk vagy általunk lesz azzá.

Akkor tudjuk őt felületesség nélkül áldani, ha színe elé lépünk. Tökéletes hatalmát és szentségét a mi javunkra fordítja. A távoli Isten feltárta és kinyilatkoztatta magát, a mienk lett. A Mindenség Ura beszél velünk és hozzánk.

Ezért áldjuk őt teljes erőnkből, nagyságától, közelségétől érintetten és megindultan dicsérjük.

2. „El ne feledkezzél semmi jótéteményéről.” Istennek egészen konkrét adományai vannak. Ezekről meg lehet feledkezni, el lehet vitatni Tőle, de ezek csak emberi vélekedések. A tény és a valóság azonban az, hogy mindenünk az ő ajándéka. Ez akkor is így van, ha Isten dicsőségét meglopjuk azzal, hogy magunknak tulajdonítunk valamit, ami az ő jótéteménye.

De mi az a „minden jótétemény”, amiről nem szabad megfeledkeznünk?

Luther Káté-magyarázata szerint bátran idesorolhatjuk a magunk testi dolgaitól kezdve, környezetünkben, országunkban és az egész világban megtapasztalható isteni ajándékokat.

Ne feledkezzünk meg Istennek arról a jótéteményéről, hogy az elmúlt esztendőben kegyelmesen gondoskodott egészségünkéről és megélhetésünkéről. Isten kezében vagyunk. Elemtünk másként is alakulhatott volna. Gondoljuk meg, hogy Isten mindezt jótéteményként adta, „anélkül, hogy arra érdemes, vagy méltó volnánk”. (Luther) Nincs követelni valónk. Bármit kaptunk, érdemen felül kaptuk. Ajándékként.

Ne feledkezzünk meg Istennek arról a jótéteményéről, hogy az elmúlt esztendőben kegyelmesen gondoskodott családunkról. Szeretetközösségbe helyezett minket. Ezt akkor is fenntartotta, ha talán valakit el is vettünk ebből.

Ne feledkezzünk meg Istennek arról a jótéteményéről, hogy az elmúlt esztendőben kegyelmesen gondoskodott országunkról. Városunkban, községünkben igen sok bizonyosága van annak, hogy mivel gyarapodtunk. Gondoljunk a közjólét gazdagodásának nyilvánvaló helyi eredményeire. Mindez azonban nemcsak helyben, hanem országosan így folyt. A hazánkban uralkodó jó rend és biztonság további előrehaladásunk záloga. Ennek jegyében ünnepelhettük hazánk felszabadulásának negyedszázados évfordulóját. Fejlődésünk üteme előre mutat, biztosítja a jövő útját is. Istennek adunk hálát felsőbbiségünkért, a Magyar Népköztársaságért.

Ne feledkezzünk meg Istennek arról a jótéteményéről, hogy az elmúlt esztendőben kegyelmesen gondoskodott a világ békéjének magmaradásáról. Földrajzi helyzetunktől nem vonatkoztatjuk el magunkat. Elsőrendűen fontos tehát számunkra, hogy sikerül-e megszilárdítani a békét és biztonságot kontinensünkön. Még ha köszönettel nyugtázhatjuk is, hogy Európában bizonyos feszültségek az utóbbi időben enyhültek, a további megbékélés lehetőségeként és a béke megerősítésének praktikus lépéseként javasolták az európai kormányzati vezetők konferenciáját. Egy ilyen konferencia jelentős szerepet játszhatna a katonai tömbök leépítése, a baráti kapcsolatok elmélyítése és egy erősebb együttműködésre irányuló, a „harmadik világ” fejlesztési feladatainak megvalósítása terén. Istennek adunk hálát minden lépésért, amely a béke és biztonság érdekében történt.

3. Bűn, betegség, halál elvevője. Az emberi élet három nagy ellenségét Isten számtalanszor elhárította felőlünk és családunk felől. Pedig reánk leselkedik mindhárom. De, ha hatalmába kerít is, van segítség Istennél. Ő a bűnbocsánat, a gyógyítás, a megváltás Istene. A bűnében elesett Dávidot kész volt újra talpraállítani és kegyelmébe fogadni. A poklos Naámán számára kész volt a gyógyulás Elizeus próféta által. Boldogan írta le a zsoltáríró a halálon túli reménységét: „Nem hagyod lelkemet a seolban, nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson” (Zsolt 16,10).

A bűnt, betegséget, halált legyőző Isten kész minden hatalmát javunkra fordítani. „Áldjad én lelkem az Urat!”

4. „Kegyelemmel és irgalmassággal koronáz meg téged.”

A mi koronánk és dicsőségünk ajándékozott, Tőle van. Ezt a jótétteményt Isten az egyházban nyújtja számunkra, az ige és a szentségek által. Igénk rámutat Istennek a testi élet dolgaiban adott ajándékaira, de természetesen rámutat a lelki élet kincseire is. Így tárul ki előttünk Istennek mindaz a jótétteménye, amit egyházunkban és gyülekezetünkben végzett az elmúlt esztendő folyamán. Adjunk hálát azért, hogy egyházunkat országosan előbbrevitte Isten, alapvető kérdéseinkre nyílt választ adott, egyházunk útját határozott irányítással jelölte ki. Gyülekezetünk életét pedig nyugodt fejlődéssel ajándékozta meg. Mindez az ajándék pedig egykor majd kiteljesedik és tökéletességre jut, amikor a Jézus Krisztus érdeméért fog igaznak nyilvánítani bennünket és megkoronázni kegyellemmel és irgalmassággal.

Befejezésül állítsuk magunk elé Isten testi és lelki jótétteményeinek egész gazdagságát. Töltse be szívünket a hitnek, az Istenben való bizodalomnak a melegsége! „Aldjad én lelkem az Urat!”

D. Dr. Ottlyk Ernő

Ma is aktuális reformáció!

**Ünnepi beszéd a Magyarországi Egyházak
Ökumenikus Tanácsa országos reformációi
emlékünnepegyén a budapesti Deák téri evan-
gélikus templomban, 1970. október 31-én.**

Meghaladott a reformáció?

Reformáció emlékünnepe mindig fel kell tennünk azt a kérdést, hogy mi az értelme és jelentősége a reformációnak. Olyan eseményt ünnepünk-e, amely messze kiemelkedik ugyan az egyháztörténelem egészéből, de lényegében mégis meghaladott történeti jelenség, vagy úgy emlékezünk és tekintünk vissza, hogy közben tisztázódnak a jelen feladatai, és így a múlt eseménye jövőbe mutató jelentőséget nyer?

Mindig fel kellett tennünk ezt a kérdést. Ma azonban különösen élesen vetődik fel a reformáció jelentőségének a kérdése. Mert igaz ugyan, hogy túl vagyunk az ökumenikus optimizmus hullámának tetőfokán, amelyet a keresztyén egység helyreállításának jegyében a Második Vatikáni Zsinat idézett fel, és sok túlzottan reménykedő keresztyén ember szívét tölti el a csalódás érzése. Hiszen az embereket legköszvetlenebbül érintő kérdésben, a vegyesházasság ügyében eddig nemhogy megoldásra, de még lényegileg előbbre vivő lépésre sem került sor. Nem kicsinyeljük le azokat a törekvéseket, amelyek a hit dolgában egymás kölcsönös és jobb megértésére irányulnak, és az is kétségtelen, hogy a Második Vatikáni Zsinat a római egyház hittételeit bibliai anyaggal elevenítette és gazdagította, de tőlünk eltérő tanai lényegét eddig hajszálnyira sem változtatta meg. Azt is jól látjuk, hogy a meghirdetett reformok sokfelé pozitív visszhangot keltettek, de ugyanakkor kimélyítették a belső ellentéteket, és ennek következtében világosan érzékelhető újra a tekintély elvének merevebb érvényesítése. A felekezeti dialógus eredménye sok esetben a jobb megértés mellett a felekezeti öntudatosodás is lett.

Ennek ellenére is hibás volna úgy értékelnünk a helyzetet, hogy már most minden maradhat a régiben, folytathatjuk a harcot a hagyományos felekezeti jelszavakkal, és így konzerválhatjuk egyházaink létét. Jelentős felekezeti lépések és tények kényszerítenek új eszmélkedésre és állásfoglalásra. A protestáns egyházak közül először az evangélikus egyház kezdte el a dialógust a római egyházzal a Lutheránus Világszövetségen keresztül, és példáját most egyre több protestáns egyház követi. A Világszövetség nagygyűlése az eviani római katolikus templomban tartotta megnyitó ünnepét és mindennapi istentiszteletét. A nagygyűlés fő témájáról a római egységtitkárság vezetője, Willebrands kardinális tartott előadást. Józanul mutatott rá arra, hogy az elmúlt 450 év alatt nemcsak közeledett a római katolikus egyház a reformációhoz, hanem a viszony teológiai szempontból meg is terhelődött az utóbbi száz évben a pápa tekintélyéről és Szűz Mária ekkleziológiai jelentőségéről szóló tanok rögzítése

következtében. Ugyanakkor azonban hangsúlyozta az eredményeket is. Rámutatott arra, hogy a római katolikus teológia egyre pozitívabban értékeli Luther és a reformáció jelentőségét. Hangsúlyozta, hogy mostani látásuk szerint Luther, minden egyoldalúsága ellenére is, a keresztyén hit lényeges tartalmát hozta napvilágra. A kardinális egyebek között ezt a mondatot mondta: „Jó egy olyan emberre gondolni — és itt Lutherre utalt —, aki számára a megigazulást az articulus stantis et cadentis ecclesiae volt. Legyen ő a mi közös tanítónk (!) abban, hogy Istennek mindig az Úrnak kell maradnia, és hogy a mi legfontosabb emberi feleletünknek a feltétlen bizalomnak és Isten imáadásának kell maradnia.”

Eszerint minél tovább halad a római katolikus egyház öneszmélkedése és reformja, annál kérdésesebbé válik a reformáció egyházainak önálló léte és jelentősége. Még élesebben fejtette ki ezt a tételt 1967-ben, a reformáció 450 éves jubileuma alkalmából Yves Congar francia domonkos professzor, aki szerint a reformációnak átmeneti, „interim” jellegű igazsága volt a 16. századi római katolicizmussal szemben, amikor sokak hibája és korlátozott látása elhomályosította a római egyház hitigazságát. A katolikus egyház állapota azonban ma szerint egészen más, mint volt 1517-ben és ebből ezt a következtetést vonja le: „Minél tisztábban lesz az Egyház — ti. a római egyház — önmaga, annál inkább tűnik majd ideiglenesnek, történelmi pillanathoz kötöttnek a 16. század reformációja.”

Ennek a szempontnak az érvényesítése ma már messze túllépte a felső vezetés és a tudományos teológia köreit. Híveink állandóan hallják és jól ismerik azt a jelszót, hogy a római egyház ma már megvalósította a reformáció elfogadható szándékait, és nincs már értelme a felekezeti elkülönülésnek. Így appellálnak a keresztyén hívők széles rétegeinek észre, akik hitük szerint jóhiszeműen szeretnék az egyház egységét megvalósulva látni. Mindez élesen szegezi velük szembe ezt a kérdést: aktuális-e még mindig a reformáció, és ha igen, akkor miben, van-e jövője, és ha igen, akkor miért?

Az egyház egysége a reformáció szemszögéből

Erre a kérdésre keresünk feleletet, amikor most először azt nézzük, hogy hogyan látja a reformáció az egyház egységét. Jogosult ennek a kérdésnek a homloktérbe állítása, mert a reformáció iránti minden megértésre törekvés ellenére is állandóan ismétlik azt a kezdettől fogva hangoztatott vádat, hogy a reformáció megbontotta az egyház egységét. Elismerik a 16. századi egyház hibáit, vezetőinek korlátozott vagy hibás látását, mégis erősen hangsúlyozzák főként Luther egyoldalúságát, türelmetlenségét, sőt durvaságát, ami hozzájárult a helyzet elmergesedéséhez. Lehetetlen volna most a reformációnak ezt a hosszadalmas történeti perét felidézni és lefolytatni. Hiszen a leggondosabb elemzés esetén is azt lehetne mondani, hogy mindez a múlté. Mi úgy látjuk, hogy ma is aktuális és jövőbemutató az, amit a reformáció az egyház egységéről mond, és ehhez hadd idézzük az Ágostai Hitvallásból azt, amit talán más megfogalmazással, de azonos tartalommal a reformáció többi egyházai is vallanak: „Mindenkor van és megmarad az egy keresztyén anyaszentegyház, amely minden hívő közössége vagy összessége, amelyben az evangéliumot tisztán prédikálják, és a szentségeket az evangélium szerint szolgáltatják ki. Mert a keresztyén egyház igazi egységéhez elég az, hogy az evangéliumot tisztá értelmé szerint egyezően hirdessék és a szentségeket Isten ígéje szerint szolgáltatassák ki, és a keresztyén egyház igazi egysége szempontjából nincs szükség arra, hogy mindenütt egyforma szertartásokhoz igazodjanak, ame-

lyeket emberek rendeltek el.” (Ág. Hitv. VII. cikk, az eredeti német szöveg szerint)

Ebből a klasszikus meghatározásból legyen szabad mindenekelőtt a negatívumot kiemelni: azt, hogy az egyház egységéhez nincs szükség egyformaságra, sem az egyház hagyományai, szokásai és szertartásai, sem az egyház szervezete szempontjából. Amikor ma az egyház egységéről van szó, többnyire elsősorban külső kötöttségekre, egységes formákra gondolunk, például a hitvallás vagy az istentiszteleti rend azonos szövegeire. Amikor a reformáció beszél az egyház egységéről, akkor mindig arra utal, hogy mi a Krisztusban való hit által Isten fiainak szabadságára hívattunk el. És ez feltételezi a sokféleség akceptálását, sőt ebben a teremtető és újjáteremtető Isten ajándékozó gazdagságának meglátását. Jelenti mindenekelőtt az egyház történeti valóságának teljes respektálását. Tudatosítanunk kell azt a tényt, hogy atyáink s az elmúlt századok hívő keresztényei másképp gondolkodtak, mert más világban éltek, mint mi, és mégis ugyanannak az egyháznak tagjai, amennyiben hittek Jézus Krisztusban. A ma nemzedéke számára idegenül hangozhatnak évezredes szövegek és dallamok, de amennyiben Krisztust hirdetik, nem vonhatjuk kétségbe, hogy ugyanannak az egyháznak a himnusza szólal meg bennük, mint a legmodernebb nyelv vagy zene kifejező eszközein keresztül. Az egyház történetén végigvonuló, idői egysége mellett tudatosítanunk kell az egyház térbeli egységének valóságát is, az egyház ökumenicitását a szó eredeti értelmében, azt, hogy az egyház az egész világra szétszórt hívők közössége, és ezért szükségszerűen a nyelvi és népi sajátosságok sokféleségében él. Amikor tehát a szó igazi értelmében akarjuk megvalósítani és élni az egyház egységét, akkor egyenesen szoktatnunk kell magunkat a szokások, a nyelvek, a kifejezőeszközök sokféleségéhez, tanulnunk és gyakorolnunk kell a megértést és az egyetértést a sokféle különbségen keresztül is. Így például világosan kell látnunk, hogy a latin nyelv elhagyása, az anyanyelv bevezetése, liturgikus rendek és formulák egységesítése önmagában még nem jelent előrelépést az egyház egysége felé, sőt elterelheti a figyelmet az egy szükségesről, amiben, vagy helyesebben szólva: akiben azután valóban egyeknek kell lennünk. Mert a sokféleségre való szabadságunknak — az Ágostai Hitvallás idézett cikke szerint is — egyetlen egy kötöttség az alapja: Jézus Krisztus és evangéliuma.

Mély benyomást hagyott bennem egy látogatás éppen egy évvel ezelőtt egy amerikai templomban. Fekete arcú volt Mária a kisgyermekkel, fekete volt Jézus a tanítványaival az úrvacsoránál és a latrok között a keresztén. Fekete volt a fehérhajú prédikátor is, aki evangéliumi derűvel beszélt a fehérarcú látogató teológusokhoz: „Látjátok, testvéreim, minden csak egy, ami igazán jó. Egy az Isten, a mi Atyánk, egy a mi Úrnk és Megváltónk, és nincsen más rajta kívül, egy a kereszttség is, akármilyen szertartással végzik, egy az egyház, mert nincs Krisztusnak több teste, és — tette hozzá — egy az emberiség is, mert nincs külön fehér vagy fekete vagy más színű emberiség.” Úgy gondolom, ez a fekete baptista prédikátor tökéletesen fejezte ki az egyháznak azt az egységét, amelyről az Ágostai Hitvallás idézett cikke is szól. Igaza van azoknak, akik hangsúlyozzák, hogy az egyház egységének ilyen meghatározása még távolról sem kiaknázott ökumenikus tőkét rejt magában, amely a reformációnak ezt a látását nemcsak nem meghaladottnak, hanem aktuálisnak és jövőbe mutatónak tartja. A kérdés először a reformáció egyházaiban önmagunkkal szemben kell élesen feltennünk: Tudja-e ennyire egyedül és kizárólagosan Jézus Krisztusban látni az egyház egységét? Tudja-e meglátni, hogy ott bomlik meg az egyház egysége, ahol elveszítjük a Vele való kapcsolatot, vagy ahol ezt nem tartjuk elégnek, hanem még rajta kívül más feltétele-

ket és biztosítékokat is szabunk? Azután a római egyház felé is fordulunk kérdésünkkel. Nem tagadjuk, sőt őszinte örömmel regisztráljuk, hogy az utóbbi időben a római katolikus egyház köreiben kimélyült annak tudata, hogy Jézus Krisztusban van bűnbocsánatunk és üdvösségünk. Örömmel beszélhetünk arról, hogy terjed ez a reformátori evangéliumi felismerés. Viszont az a tény, hogy a reformációnak ezt a látását, Jézus Krisztus megváltó munkájának ezt a kizárólagos kiemelését egyoldalúnak és elfogadhatatlannak tartják, világossá teszi, hogy még mindig milyen mélyreható különbségek választanak el minket egymástól, ami sokkal jelentősebb, mint bármiféle nyelvi vagy ceremóniális különbség. Ugyanakkor ez láttatja meg a reformáció változatlan időszerűségét abban, hogy ez eredeti egyoldalúsággal képviselje az egyház egységét Jézus Krisztusban.

Az egyház szolgálata a reformáció szemszögéből

Az ökumenében visszatérő kérdés az, hogy hogyan lehet már most nyilvánvalóvá tenni és dokumentálni az egyház valóságos belső egységét. Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy az egyház egységének nem állapíthatjuk meg önkényesen valamilyen külső emberi jelét. Csak abban kereshetjük az egységet, amiben maga Jézus akarta, hogy egyik legyünk. Ez pedig azt jelenti, hogy csak úgy jeleníthetjük meg Krisztusban való egységünket, ha ott vagyunk, ahol Jézus Krisztus volt és van a világban, ti. a szolgálat helyén.

Ezzel kapcsolatban olyan jelenségre kell rámutatnunk, amely első pillanatra mintha elterelne a krisztusi középponttól. A mai világnak arra a fejlődési irányára gondolunk, amelyet szekularizációnak és szekularizmusnak szoktak nevezni. A folyamat lényege szerint már a középkor végével megindult, amikor az újkor embere szembezállt az egyház gyámködsával a világi kérdésekben, amikor a tudomány, a gazdasági élet és a kultúra egyre inkább függetlenítette magát az egyház irányításától. Mélyen összefügg ez az irányvétel a modern tudománynak és technikának azzal az alapvető feltételével, hogy a maga területén közvetlenül nem számolhat Istennel. A technikai tudomány a természeti törvényeket, a társadalomtudomány az emberi közösség törvényeit kutatja, és alkalmazza, s eközben nem tételezheti fel, hogy pl. egy építmény biztonságát egyúttal az Isten is biztosítja, vagy hogy az emberek gyakorlati állásfoglalásaiknál Isten akaratát vagy törvényét fogják figyelembe venni. A modern ember úgy tudja, hogy egyetlen összefüggő és önmagába zárt világban él, amelynek életéért és fejlesztéséért az ember önmaga előtt felelős.

Ez a világivá lett világ elutasítja az egyház minden hatalmi igényét, tanító tekintélyét és felsőbbrendűségi érzését, valamennyi egyházat és az egész keresztyéniséget az emberiségről való szolgálat helyére utasítja, s ugyanazzal az egy kérdéssel vizsgálta, hogy hogyan tudja előbbrevinni az embert és az emberiséget a maga emberségében. Most nem vizsgáljuk, hogy igaza van-e azoknak a keresztyén teológusoknak, akik szerint a szekularizációnak ezt a folyamatát maga a keresztyénség, talán a reformáció vagy éppenséggel már az ótestamentumi kinyilatkoztatás indította el. De tény az, hogy amit Jézus követelt tanítványaitól, hogy ne uralkodjanak, hanem szolgáljanak, mint Ő, az ugyanebbe az irányba mutat. Ebben az esetben és ezen a ponton azt kell mondanunk, hogy Isten a történelem erőin keresztül tereli az egyházakat abba az irányba, ami Jézus Krisztus követelése és a reformáció alapvető felismerése volt.

Az evangélikus egyházban a lutheri két birodalomról szóló tanítást szoktuk emlegetni, amely szerint Isten az evangélium hirdetését bízta az

egyházra, de nem rendelte arra, hogy világi hatalmat gyakoroljon, hanem azt akarja, hogy a keresztyének Isten előtti felelősségük tudatában jó lelkiismerettel végezzék világi hivatásukat embertársaikkal együtt. De Kálvintól is idézhetünk hasonló tartalmú mondatot: „Az emberben kétféle törvény van: az egyik a lelki, amely a lelkiismeretet a kegyességre és Isten tiszteletére oktatja, a másik a polgári, amely az embert az emberi és polgári kötelességekre tanítja, amellyel az emberek egymásnak tartoznak... Az egyiket lelki, a másikat pedig politikai birodalomnak is nevezhetjük.” (Inst. III: 19,15) Kálvin ebből Lutherhez hasonlóan vezeti le a keresztyén ember szabadságát arra, hogy egyházi gyámkodás nélkül, lelkiismeretében Istenhez kötötten végezze munkáját a világban. A reformáció irányvonalába esik tehát, amikor ma széles körű az egyetértés a keresztyének között abban, hogy az egyház nem uralkodásra, hanem szolgálatra hivatott a világban. Ennek illusztrálására idézzük a Második Vatikáni Zsinat lelkipásztori konstitúciójából: „Az Egyház csak azt óhajtja, hogy a vigasztaló Szentlélek vezérletével annak a Krisztusnak a munkáját folytathassa, aki azért jött a világba, hogy tanúságot tegyen az igazságról, aki azért jött, hogy üdvözítsen, nem pedig, hogy ítélkezzék, aki azért jött, hogy szolgáljon, nem azért, hogy neki szolgáljanak.” (Gaudium et Spes, 3. §.) Biztonsággal mondhatjuk: ma nincs számottevő egyházi testület, amely ne vallaná, hogy a keresztyén emberek, egyházak és egyházi közösségek feladata és kötelessége résztvenni a társadalom fejlődéséért, az emberek és emberi közösségek jogaiért, gazdasági, tudományos és kulturális előrehaladásáért folytatott harcban és munkában.

Úgy látszik, mintha ezen a területen győzelemre jutott volna a reformáció felismerése. Mégis éppen a reformáció értelmében kénytelenek vagyunk egy nagyon világos megkülönböztetést tenni. Mert kétféle értelemben lehet az egyház világi felelősségéről beszélni. Vagy úgy, hogy az egyház isteni küldetése a világ pásztorolása és tanítása, és akkor szolgálata végeredményben újra a világ lelki uralmához vezetne. Vagy pedig úgy, hogy az egyház a világi szolgálatát társként, emberi kötelezettségéből végzi, mint az emberi közösség része és tagja, amely együtt hordozza a közös terheket és a közös felelősséget. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy ez az utóbbi egyezik a reformációnak azzal a tanításával, hogy egyedül Isten kegyelméből jutunk el a Jézus Krisztusban való hitre, vagyis hitre jutásunkkal nem emelkedünk embertársaink fölé, sőt inkább embertársaink mellé állítatunk, mint bűnösök a bűnösök mellé, kegyelemre szorulóak a kegyelemre szorulóak mellé. A „sola gratia” evangéliumi-reformátori felismeréséből tehát egyenesen következik a szolgáló egyház koncepciója.

Viszont éppen ez az utóbbi pont emlékeztet arra, hogy a keresztyének világi szolgálata feltételezi az egyház evangéliumi szolgálatát, amellyel az egyház Ura külön az ő követőit bízta meg, hogy tanúi legyenek bűnbocsátó szeretetének. És itt megint a reformáció vonalán maradva kell mondanunk, hogy bármilyen nagy lépésekkel haladunk előre a tudományos és társadalmi fejlődésben, a bűnbocsánat evangéliumával akkor is tartozni fogunk az emberiségnek, ahogyan Jézus is a gutaütöttek gyógyulást és bűnbocsánatot adott.

A reformáció jelentős szolgálatot tett a keresztyénségnek azzal, hogy az egyházi szolgálatnak ezt a kettősségét világosan felismerte és képviselte. Ha pedig arra gondolunk, hogy tudatosan vagy öntudatlanul még mindig mennyire kísért és hat a világi hatalommal és tekintéllyel rendelkező egyház koncepciója, és hogy emellett mennyi zavaros képet kapcsolódik az egyház szolgálatának értelmezéséhez és gyakorlatához, akkor meg kell látnunk, hogy a reformáció ezen a ponton sem vesztette el ak-

tualitását, hanem jövőbe mutató szerepe van az egyház kettős szolgálatának: evangéliumi küldetésének és embertársi elkötelezettségének világos megkülönböztetésével és szoros egymásra vonatkoztatásával.

Az egyházi tekintély a reformáció szemszögéből

Amikor felekezeti eltérésekről van szó, amikor pl. így látjuk az egyház egységének és szolgálatának a kérdését, ennyire egyértelműen Krisztusra és a szolgálatra vonatkoztatottan, akkor mindig felmerül az a kérdés, hogy hol van az az egyházi tekintély, amely az egyházak és felekezetek közötti vitában végérvényesen dönthetne. Ezzel azt a kérdést érintjük, amely talán a legsúlyosabb különbségekre vezetett felekezetközi viszonylatban. Éppen 100 éve, 1870. július 18-án, egy nyári délután villámlás és mennydörgés közben, amelyet a Sinai-hegyi törvényadással hasonlítottak össze, olvasta fel IX. Pius pápa az Első Vatikáni Zsinaton a következő mondatokat: „Amikor a római püspök ex cathedra beszél, vagyis amikor mint minden keresztyén pásztor és tanítója legfőbb apostoli hivatalánál fogva végső döntést hoz arról, hogy valamilyen hitbeli vagy erkölcsi tanítást az egész egyháznak meg kell tartania, akkor Őt a Szent Péterben neki ígért legfőbb isteni segítség alapján az a csatlakozhatatlanság illeti meg, amellyel az isteni Megváltó az egyházát a hitre és az erkölcsi tanításokra vonatkozó végső döntésekben felruházta. Ezért a római püspököknek ezek a végső döntései önmagukban, és nem az egyház beleegyezése alapján, reformálhatatlanok.” Bármennyire igaz az, hogy ezzel sokan nem értettek egyet a zsinat tagjai között sem, és hogy a pápák ezt a hatalmukat alig gyakorolták azóta, mégis tény az, hogy a pápa csatlakozhatatlansága lett a római katolikus egyház egyik jellemző vonásává és átléphetetlen határvonallá a római egyház és a reformáció egyházai között. A helyzet ma sem változott. A Második Vatikáni Zsinat, mint ismeretes, egyrészt hangsúlyozta a püspöki kar társzerepét a pápa mellett az egyház pásztori és tanítói munkájának gyakorlásában, ugyanakkor azt is még jobban kiemelte, hogy a püspökök ezt a funkciót csak a pápa irányítása alatt gyakorolhatják, viszont a pápa abszolút tekintélye független a püspököktől és zsinatoktól. Ezzel ezt a kérdést mint a felekezetközi diszkusszió tárgyát elintéztünk is tekinthetnénk, mert ezen a ponton az ökumenikus közösség kiszélesítése mindig holtvágányra fut, és a legcsekélyebb közeledés sem észlelhető, sem nem remélhető.

A pápa abszolút tekintélyigényével azonban nem állíthatjuk szembe a Szentírás és hitvallásaink tekintélyét, ahogyan ezt az ortodox konfesszionalizmus teológusai tették. Római katolikus teológusok emlékeztetnek arra, hogy a Szentírás is az egyház könyve, annak a hagyománynak az írásbeli rögzítése, amely az egyházban jött létre az apostolok igehirdetése nyomán. Emlékeztetnek éppen a modern protestáns szentírástudomány történetkritikai kutatásának eredményeire, amely szerint az Újszövetségben foglalt hagyomány is történeti fejlődés eredménye és teológiai szempontból sokrétű, és így éppen a protestáns szentírástudomány tette kérdésessé a Szentírás abszolút formális tekintélyét. Nem kétséges, hogy ez a fejlődés sok hívő emberben aggodalmat támaszt, mégsem tekinthetjük egészében hibásnak és rossznak. Mert ismét világosan kell látnunk egy lényeges különbséget. Amikor a római egyház a Szentírás mint írott egyházi hagyomány mellé állítja az élő egyházi hagyományt, akkor a keresztyénség eredetétől távolodó irányba halad, hogy kinyilatkoztatási tekintéllyel ruházza fel az olyan későbbi dogmafejlődést, mint Mária és a szentek tisztelete és a pápa csatlakozhatatlansága. Amikor azonban a protestáns szentírástudomány elemzi az Újszövetségben foglalt

hagyományt, akkor a keresztyénség eredete felé halad, és próbálja megközelíteni a források forrását, Jézus Krisztust. S amikor így megkérdőjelez minden emberi tekintélyt, még a Szentírás formális tekintélyét is, akkor felhívja figyelmünket arra, hogy az egyházban egyetlen tekintély van, és ez maga az élő Jézus Krisztus, és ezért az egyházban minden neki van alárendelve, és rajta mérendő le. Minden egyházi tanítás és funkció annyiban helyes és jó, amennyiben összhangban van Övele, aki azért jött, hogy élete és üdvössége legyen az embernek. Lehet, hogy ez megint egyoldalúnak tűnik. Lehet, hogy szeretnénk valami szilárd támaszt és kézzel fogható tekintélyt. A reformációnak azonban éppen az a különleges üzenete és még mindig aktuális szolgálata, hogy radikálisan megkérdőjelez minden egyházi tekintélyt, mert nyilvánvaló, hogy pápák és zsinatok, lelkesek és laikusok „sokszor tévedtek és önmaguknak ellentmondtak.” Viszont ezzel szemben rámutat Jézusra, az élő Úrra, aki mindig gondoskodik arról, hogy tisztán szóljon az evangélium a világban, és hitre és szeretetre indítsa az embereket.

Az egész egyház reformációja!

Ezzel ismét a kiindulópontunkhoz értünk. Van-e értelme a reformációnak? Van-e jövője a reformáció egyházainak? Nyilvánvaló, hogy a római egyház reformja, ahol végrehajtották, ott is messze van az egyház reformációjától, és már ezért is van a reformációnak aktualitása és jövője, és van értelme a reformáció egyházai különállásának. De az elmondottak alapján még sem lehet az a válaszuk, hogy a reformációnak csak a római egyházzal szemben van jövője és jogosultsága. Hiszen nem egyszerűen a mi egyházaink létéről van szó. Éppen a reformáció tanít meg arra, hogy Krisztus és követése a döntő kérdés. A reformáció jövője így nem azt fogja jelenteni, hogy a reformáció egyházai biztosíthatják-e létüket, hanem hogy, hogyan fog érvényesülni és tért hódítani Jézus Krisztus evangéliuma és követése az egész egyházban. Mert a reformáció mindig Krisztus ügye, és így mindig az egész egyházra néz, és ezért a reformáció egyházait is arra szólítja fel, hogy maguk a reformáció követői legyenek, egyoldalúan és egyértelműen. Jézus Krisztusból és evangéliumából éljenek. Ami pedig ezen túl a jövőjét illeti, arra nézve Luther szavaival válaszolunk: „Hiszen nem mi vagyunk azok, akik fenntarthatjuk az egyházat. Elődeink sem tartották fenn, utódaink sem fogják fenntartani. Hanem az tartotta fenn, és az fogja fenntartani, aki ezt mondja: Én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (WA 50 : 476,31 kk)

Dr. Pröhle Károly

EVANGÉLIKUS LELKÉSZKÉPZÉS ÉSZAK-AMERIKÁBAN

Dr. THEODOR BACHMANN professzor, a Lutheránus Egyház Amerikában Lelkészképzési Osztályának vezetője és a lelkészképzés elismert szakértője, aki májusban nálunk járt a mi problémáinkkal való ismerkedés céljából, a Lutheránus Világszövetség Nagygyűléseivel kapcsolatban tervezett professzori konferencia számára készítette ezt a tanulmányt. Jól tudjuk, hogy az egyház helyzete minden problémájával együtt összesűrűsödik a lelkészképzésben, de megfordítva: éppen ezért a lelkészképzés problémáin keresztül lehet legjobban beletekinteni az egyház életébe. Erre ad lehetőséget ez a cikk is, amelyet itt rövidítve közlünk, közvetlen őszinteséggel tárul eléink benne az amerikai evangélikusság helyzete és az a törekvése, hogy a világ mai kérdéseivel konfrontálódjék a múlt hagyományos konzervatívizmusából kibontakozva evangéliumi szolgálata felelősségének tudatában.

A gyors változás hatása

Az evangélikus lelkészképzés feladata ma egyre bonyolultabbá válik, és fokozódó mértékben sikertelenségnek van kitéve, mert a változás sokféle erőtenyezőjének hatáskörébe került. Ezek a hatótényezők megkérdőjelezik a szervezett egyház jogosultságát ugyanúgy, mint az ordnált lelkészséget is. Úgy látszik, különösen fiatal lelkészek és teológiai hallgatók idegenkedtek el a lelkészi szolgálat (Amt) hagyományos formáitól, és vonzódnak az újszerű lelkészi szolgálatok felé. A laikusok is nagyon különbözőképpen reagálnak a gyorsan változó viszonyokra. Némelyek szerint az egyház és hivatalviselői maradjanak olyanok, mint eddig, és ápolják az ismert hagyományokat. Mások szerint a változás nem történhetne elég gyorsan és radikálisan.

Akár konzervatívan, akár radikálisan gondolkodnak, lelkészeknek, laikusoknak egyaránt foglalkozniuk kell az értékek és intézmények honos felülvizsgálatával. A fehér és fekete rasszizmuson, valamint a vietnami háborún érzett mély fájdalom etikai problémák sokaságából adódik, amelyek jelentkeznek a szegénység, az éhezés, a levegő és a víz szennyezése, a kábítószer élvezet, a szexuális szabadoosság, a városok felbomlása, a szolgáltatások rosszabbodása, a képzettség hiányai, a városi közigazgatás összeomlása és sok más elleni harcban. Egyszóval ironikus módon a szükséghelyzet és a lehetetlenülés érzése szakadt rá Észak-Amerika társadalmára, és ez rövid úton cáfolja azt az állítást, hogy képesek volnánk megvalósítani a „nagy társadalmat”, és hogy a mérhetetlen tudományos és technikai haladás segítségével megoldjuk az emberek ősrégi problémáit a kétezredik évig. Akadálya ennek — és ez a legfurcsább ebben — maga az ember. Új humanizmust keresünk tehát, amely etikailag mélyreható, társadalmilag aktív, és — az egyházakban — igazán keresztyén.

Sürgető kérdések

A majdnem teljesen hagyományos lutheránus lelkészképzés feladatát ma a következő problémák határozzák meg: Milyen lelkészekre van szüksége a holnap egyházának? Mit kell tennünk, hogy a már szolgálatban levő lelkészeket folyamatosan továbbképezzük és munkájuk hatékonyságát biztosítsuk? Hogyan lehetne ezt megoldani? A régi eszközökkel? Egyházilag támogatott és konfesszionális beállítottságú teológiai szemináriumokkal? Vagy olyan nagy a változás hatása mindenütt, hogy minket keresztyéneket összehoz, úgyhogy lelkészképzésünket együtt végezzük, egyházközi összefogással nemcsak a lelkeszi hivatal számára, hanem differenciált szolgálat számára és a laikusokkal való közösségben?

Ebben a szellemben tanácskozott nemrégén a „lutheránus teológiai hallgatók vezetőségének” találkozója. Jelentésük kimondja: „A keresztyén egyház legfontosabb feladata a teológiai tanulmányokkal kapcsolatban, hogy úgy képezze ki a jelen és eljövendő lelkészeket, hogy keresztyén lelkiismeretük élesedjék a következő problémákra nézve: az amerikai társadalom égbekiáltó tényleges rasszizmusa; a keresztyén lelkészek és laikusok megfelelő életstílusa a technikailag fejlett, bőségben élő társadalomban a világ népsége többségének nyomasztó szegénységével szemben; a helyi gyülekezeti konfliktusok és megbékélések jellege, célja és hatása.” Az ilyen fajta követeléseket megtoldották az intézmények felé irányított éles kérdésekkel: „Ígazolhatja-e a lutheránus egyház bármiféle akadémiai, teológiai, egyházi vagy gazdasági szempontból a konfesszionális szemináriumok fenntartását.”

Vannak, akik kitartanak amellett, hogy a jelenlegi zavaros helyzetben világos célkitűzésekre van szükségünk a lelkészképzésben. Egy erről szóló tanulmány 1968-ban a 70-es évekre előre nézve feltételezi, hogy a felekezeti pluralizmusnak növekvő szerepe lesz. Ez a pluralizmus azonban egyre inkább megnehezíti a lelkészképzés céljának meghatározását. Ezenkívül feltételezik, hogy az intézményességgel való minden elégedetlenség és ennek nyilvánvaló hiányosságai ellenére is megmaradnak a szervezett egyházak valamilyen formában, és ezeknek továbbra is szükségük lesz hivatásosan képzett lelkészre. Ha pedig a hagyományos formák többé nem kielégítők, és a lelkeszi szolgálatnak, feladatának teljesítése érdekében alkalmazkodnia kell a szükségletekhez, akkor meg kell vizsgálnunk azokat a vitás kérdéseket, amelyek Észak-Amerikában a lutheránus lelkészképzésre nehezednek.

Néhány adat

Tájékoztatásul megemlítjük, hogy a lutheránus teológiai szemináriumok Észak-Amerikában kb. 150 évre tekintenek vissza, s azokat szinódusok vagy egyházak tartják fenn. Ezek az intézetek nagyság szempontjából nagyon eltérőek voltak, az olyan nagy szemináriumtól mint a Concordia Szeminárium St. Louisban az olyan kicsi szemináriumokig mint a waterlooi (Ontario, Kanada). A három legnagyobb lutheránus egyház, amely együtt magába foglalja az észak-amerikai lutheránusok 94 százalékát, kb. 9 milliót, együtt 14 teológiai szemináriumot tart fenn. Ezek közül kettőt a Lutheránus Egyház Missouri Szinódus, hármát az Amerikai Lutheránus Egyház, és kilencet a Lutheránus Egyház Amerikában. Számszerűleg ez tekintélyes redukció a 26 szemináriumhoz képest, amelyet a 20-as években a három egyház elődjei tartottak fenn.

Mennél inkább konszolidálódtak az egyházak, annál inkább csökkent a szemináriumok száma. A gazdasági kényszer gyakran elérte azt, amire a tervezés nem volt képes.

A teológiai hallgatók száma jelenleg 3000 körül mozog. A lutheránusoknál a beiratkozások száma bámulatosan magas maradt, míg sok más egyházban, különösen a római katolikus szemináriumokban jelentősen csökkent. A lutheránus szemináriumok tanári testülete kb. 250 professzorból áll, legtöbbször doktori fokozattal rendelkezik, amelyet többnyire nem lutheránus intézményekben szereztek, hanem független egyetemeken, mint Harvard, Yale, Chicago, Washington, vagy állami egyetemeken, mint Iowa, California, Minnesota vagy a legismertebb teológiai főiskolákon, mint az Union Theological Seminary New Yorkban, vagy Princetonban.

Új feladatok tömege

Jelentőségükre való tekintet és teljességre való törekvés nélkül felsoroljuk azokat a problémákat, amelyekkel ma a lelkészképzésnek Észak-Amerikában konfrontálódnia kell: 1. Rasszizmus: Milyen következményekkel jár a fekete egyház harca a lutheránus lelkészképzésre? (A feketék „a néger” megjelölést sértőnek és megalázónak tartják, ma ezt egyre inkább csak a faji megkülönböztetés hívei használják. Ők feketének nevezik magukat, és ez a megjelölés terjed a józan gondolkodású amerikaiak között is. — Szerk.) 2. Intézményesség: Mennyire szabad a szervezett egyház arra, hogy figyelembe vegye az ember szükségleteit, és hogy ebből a szempontból az evangélium szolgálatára alkalmasabb lelkészeket képezzen ki? 3. A hallgatók befolyása: Milyen értelemben hajlandók szemináriumainkat elismerni, hogy a hallgatók nemcsak tanulók, hanem résztvevői is a lelkészképzés folyamatának? 4. Az egyetemi helyzet: Ha a lelkészképzés lépést akar tartani más főiskolai kiképzéssel, hogyan lehet kapcsolatba hozni a megfelelő egyetemekkel? A teológia, ahogyan azt az egyházak szemináriumaiiban tanítják, hogyan maradhat dialógusban a tudományokkal anélkül, hogy a tudomány kirobbanása és a történelmi fejlődés következtében messze lemaradna? 5. Szemináriumok csoportosítása: Minthogy az ökumenizmust a lelkési szolgálatra való reális felkészülés szempontjából lényegesnek tekintik, hogyan lehet a különböző egyházak teológiai szemináriumait valamilyen egyetem mellett munkaközösségbe csoportosítani fuzionálás nélkül? 6. Konfesszionális öntudat: Figyelembe véve ezeket a pedagógiai és ökumenikus célokat, hogyan tartható fenn a teológiai szemináriumok tudatos és alkotó lutheránus jellege, különösen szemináriumai csoportosításokban való részvétel esetén? 7. Közös tanulás: Hogyan tud a lutheránus lelkészképzés szélsőségesen konzervatív beállítottsága mellett kitörni a hagyományos formákból, amelyek egyrészt hajlandók elválasztani az elméletet és a gyakorlatot, és másrészt előnyben részesítik az individuális formát a közösségi növekedéssel és életstílussal szemben? 8. Laikusok részvétele: Hogyan tud a lutheránus lelkészképzés kvalifikált laikusoknak alkalmat adni arra, hogy a teológiai hallgatókkal azonos feltételek mellett vegyenek részt a kiképzésben, és így segítsék az ökumenikusan aktív és hitvallásosan hű lutheránizmus missziói jellegének felfedezését? 9. Továbbképzés: Hogyan lehet lelkészeket az egyházi szolgálatra való formális előkészítésen túlmenően és a mai gyors változással kapcsolatban sokszor jelentékeny mértékben mutatózó kudarcélmény ellenére felkészíteni arra, hogy hivatallukat hat-

hatósan töltsék be, és ugyanakkor növekedjenek hivatásos rátermettségükben és teológiai szakértelmükben? 10. Tervezés és fejlesztés: Mint-hogy a konfesszionális szemináriumok bizonytalan helyzetben vannak, és a fenntartás költségei évtizedenként megkétszereződnek, hogyan lehet a szemináriumokon belül és kívül folyó lelkészképzést hosszúlejárátú tervekkel tanácsolni, fejleszteni és felülvizsgálni? Milyen mértékben fogadható el akkor a tervezés és a felelős sáfárság lényeges részeként, amely az egyház mindenkori szükségletét az evangélium inspiráló és inspirált szolgálata szerint fedezi? — A következőkben e problémák közül néhányat külön kiemelünk.

A rasszizmus

Középpontban az ember kérdése áll. Különösen keresztyén szempontból érvényes az, hogy „Krisztusban nincs sem zsidó, sem görög”, hanem az emberség új értelmezése új egységbe foglalja az embereket (Gal 3,28). Az ember helyzetének hamis értékelése és a status-quo vak elfogadása lehetetlenné teheti az egyházi szolgálatra való hathatós felkészítést. Ez a veszedelem együtt fenyegeti a lutheránus és más teológiai iskolákat.

Az észak-amerikaiak önértelmezése változik annak következtében, hogy a fehér többség arra kényszerül, hogy belássa hibáit a kisebbségekkel való bánásmódjában, akár vörösbőrű, akár barnabőrű, akár feketebőrű kisebbségről, indiánokról, mexikóiakról, Puerto Rico-iakról, ázsiaiakról vagy afrikaiakról van szó. Tipikus egy fekete lelkész szenvedélyes felhívása egy fehér többségű csoporthoz: „Ti sohasem fogjátok tudni, kik vagytok, amíg el nem ismertek minket annak, amik vagyunk, és amik lenni szeretnénk — embertársaitoknak.”

„Amit fehér amerikaiak sohasem értettek meg egészen, — mondja egy hivatalos jelentés 1968-ból, — amit azonban a néger sohasem felejtett el, az az, hogy a fehér társadalom maga is belebonyolódott a gettók ügyébe: fehér intézmények teremtik, fehér intézmények tartják fenn, és a fehér társadalom mentegeti.” Az Egyesült Államokban úgy megy minden tovább, mint eddig, miközben „a mi nemzetünk két társadalommá fejlődik, feketévé és fehérre, egymástól elkülönülten és egyenlőség nélkül”.

Más fehér egyházakkal együtt a lutheránusok is érzik ennek hatását különösen nagyvárosokban, ahol feketék és más kisebbségek lépnek a fehérek helyére. (Arról van itt szó, hogy a jómódú lakosság a nagyvárosok belterületéről a peremterületekre költözik, helyükbe színes és fehér szegénynép húzódik, és így megváltozik a belterületeken nemcsak a lakosság vagyoni helyzete, hanem népi, társadalmi és felekezeti összetétele is. — *Szerk.*) Ilyen helyen pusztulás fenyegeti az olyan lutheránus gyülekezeteket, amelyek azelőtt nagyon életerősek voltak, és most arra kényszerülnek, hogy egészen új magatartást tanúsítsanak a többiekkel szemben. A lelkész felkészültsége arra, hogy ezzel a helyzettel megbirkózzék, nem utolsósorban abban mutatkozik meg, hogy mennyire képes az emberek között végezni egyházi szolgálatot, de egyúttal abban is, hogy mennyire érti az evangélium felől önmaga és egyháza helyzetét.

A fekete kihívás annyira átfogó, hogy kemény próbára teszi a lutheránus és más fehér keresztyének áldozatkész aktivitását az emberért. A „fekete lutheránus egyházi vezetők” kicsiny, de aktív egyesülése, amelyben a fekete közösség jobb erői tevékenykednek, elkötelezte

magát arra, hogy sürgeti a faji kérdéssel való foglalkozást a lutheranizmuson belül és az ökumenében. Ezt a törekvést fiatalabb lelkészek, teológiai hallgatók és laikusok egyre nagyobb mértékben támogatják.

„Miért kell a lutheránusoknak a fekete egyházak iránt érdeklődniük?” — kérdezi C. Shelby Rooks, a Lelkészképzési Alap igazgatója. 1969. szeptemberében Dubuqueban a lutheránus szemináriumok elnökeinek és dékánjainak tanácskozásán a következő négy pontban adott erre választ: 1. a városi egyház nyomorúsága követeli; 2. a fekete teológiában kibontakozó alkotó erő ismerete teszi ezt szükségessé; 3. erre indít a testvéri segítség kötelezettségének érzése más egyházak iránt, különösen azok iránt, amelyeknek főként fekete tagsága van; 4. a vezető fekete erők fejlődésében való részvétel a lutheránusokat is előbbre fogja vinni.

A lutheránus szemináriumokban eddig nagyon kevés fekete diák tanult. A magas követelmények gyakran megakadályozták ezt. De amennyiben a fekete hallgatók akadémiai színvonal szempontjából lemaradnak, azt messze felülmúlják élettapasztalatukkal. Az olyan tiszára fehér egyház, mint a lutheránus egyház rendszerében nem könnyű mást, mint fehér teológiai hallgatót felvenni. De kezdő lépésk már történtek. Néhány ígéretes fekete hallgató tanul most a szemináriumokban, mások gyülekezeti munkás tanfolyamokon vesznek részt, ismét mások nem lutheránus egyházakból jöttek. Ez érvényes a tanterületre is. A springfieldi Hamma-szeminárium pl. most Charles S. King nem lutheránus lelkész személyében megkapta az első fekete professzort. Képzettsége, amelyet nagyrészt a politikai akciókkal való kemény küzdelem közben szerzett, éppen őt teszi ma hivatottá és alkalmassá az ilyen feladatra. Egy nyilatkozatában továbbfejtje azt, amit Dr. Rooks a Lutheránus szemináriumok vezetőinek lelkére kötött: „Szemináriumaitok és egyházaitek számára lényeges az a készség, hogy a közös küzdelemben a fekete keresztyének testvéreivé legyenek, hogy megtudják, mi áll igazán a szép szavak mögött, és hogy mindnyájunkat elvezessen arra az önismeretre, amelyet Isten Jézus Krisztusban nyilatkoztatott ki nekünk.”

Közben hallatlanul növekszik a lutheránus gyülekezetek nyomorúsága a nagyvárosokban. A helyzet még rosszabb is lesz, mielőtt javulhatna. Fehér lelkészek fekete lelkészeket hívnak fel arra, hogy helyükbe lépjenek, amikor arra a lakosság kicserélődése következtében szükség lesz. Intézmények és rendszerek lassan változnak, és ebben a szemináriumok sem alkotnak kivételt. A rasszizmus, amely éppen a „jó embereket” lepte meg, megtartja a bosszúállás napját — a lelkészképzés felett is. Együttal előkészíti a talajt arra, hogy más problémákat is újra végiggondoljunk.

Hallgatók befolyása és részvétele

A lutheránus teológiai hallgatók nagy többsége nem vett részt azokon a tüntetéseken, amely sok kollégiumot, egyetemet és főiskolát sajnálatosan híressé tett. Az 1969/70. év nyugodtabb is volt az előzőeknél. Ezenkívül lutheránus szemináriumok egész sora a közelmúltban jelentős változást hajtott végre, amely lehetővé tette a hallgatók nagyobb részvételét a kiképzés folyamatában. A teológiai hallgatók nyugtalansága és időszakosan visszatérő tiltakozása mögött többnyire a hitért és az egyháznak a világgal végzendő szolgálatáért való mély aggodalom rejlik. Ennek elkerülhetetlenül van szubjektív oldala, amellyel az egyes hallgatók személyes törekvéseiknek, aggodalmaiknak vagy problémáik-

nak adnak kifejezést hitükre vagy lelkeszi feladatukra nézve. Néhány tény különösen figyelemreméltó.

Először is a hallgatókon az az egészen különös nevelési módszer tűkrözdök vissza minden sajátosságával és hagyományával, amelynek ők maguk a termékei. Diáktársaikkal együtt rájöttek arra, hogy az akadémiai életben ugyanúgy, mint a társadalomban a változtatás egyetlen útja a tiltakozás. A diákok harca a négerek polgárjogaiért a déli államokban és másutt hatalmas tüntetésekben nyilvánkozott meg, az erőszaknélküliség erejében, a személyes részvétel erejében. Az erőnek ez a fogalma attól a keresztyéntől sem idegen, aki egy konkrét helyzetben megvallja a hitét.

Másodszor: A teológiai hallgatók magukban hordozzák annak a változásnak a többértelműségét, amely társadalmunkat áthatja. Elmúlt az az idő, amikor elvárhattuk a kezdő teológiai hallgatóktól, hogy tudatosan keresztyénnek érezzék magukat, és hogy a lelkeszi szolgálatra készüljenek. Ma, mint tudjuk, egyre több teológiai hallgató nem azért kezd meg a tanulmányokat, mert elhatározták magukat, hanem mert még nem tudták eldönteni, hogy hivatásos lelkészek akarnak-e lenni, vagy más pályára fognak menni. Céljukat még nem tudják. Mondhatnánk azt is, hogy ez is jele annak, hogy ma az érés kora meghosszabbodott. De ez a magyarázat nem elegendő. Ezeknél a hallgatóknál rendszerint eltűnt a régi biztonság és bizonyosság, viszont megmaradt bennük valami nyílt és elszánt komolyság. Bár sok teológiai hallgató még nem látja világosan elkötelezettségét, mégis lényegre menő kérdéseket tesznek fel, és megkérdőjeleznek ránk maradt fogalmakat, amikor megkísérlik a keresztyén hit tartalmát alkalmazni a mi korunk szorongató kérdéseire.

Harmadszor: Jóllehet néhányan keresőként, és mások — a lutheránusok között még mindig a többség — világos szándékkal jönnek, valamennyien a személyes adottság, a képzettség és a tapasztalat nagy sokféleségét hozzák a szemináriumba és a lelkeszképzés folyamatába. Minden hallgató úgy véli, hogy amit nyújthat, az valamiképpen fontossá válhat a teológiai tanulmányok folyamatán a lelkeszi szolgálatra való felkészülés közben. Megvan az az öntudata és igénye, hogy képességeinek megfelelően a legjobb hozzájárulást adhassa talán valamelyik különleges szolgálatba. Legtöbb esetben a nagy komolyság párosul jelenléteken bizonytalansággal.

Negyedszer: Az akarásnak és a bizonytalanságnak ez az együttese arra indítja a hallgatót, hogy a lelkeszi szolgálat hagyományos formáit és a felkészülés szokásos útjait az intézményessé vált rendszer részének tekintse, és ezért alkalmatlannak tartsa arra, hogy konkrétul megfeleljenek a mai ember szükségleteinek. A szervezett egyházat rendszerint rideg szervezetnek érzi, amely az intézményesség betegségében szenved. A teológiai előadások rendje, az egyetemi tanrendek nagyon hathatós és sokszínű kínálatához képest totálisan elavultnak tűnik. Valóban túlságosan sok professzor hagyatkozik még arra a régi előadási módszerre, amellyel azt bizonyítják, hogy értik szakmájukat, de nem a hallgatókat, és ez az utóbbi nyilvánvalóan nem is nagyon érdekli őket.

Végül: Rá kell mutatnunk a hallgatók nyugtalanságára, amelyet fokoz a mély szégyenérzet azért az ellentétért, amely egyrészt az egyház jelenlegi tervei, és másrészt az emberek sürgős szükségletei között mutatkozik. Az evangéliumtól inspirálva keres magának utat a hallgatók erkölcsi tudata, és ez nyilvánkozik meg a tiltakozásokban.

A kor problémáit jól ismerő hallgatók nézete szerint a teológiai hallgatók tiltakozása megfelel más keresztyén diákok lki nem mondott

kritikájának a mai egyházzal szemben. A szemináriumi hallgatók hangja megfelel az eljövendő egyház felelős laikusai hangjának. Konstruktív változásokat követelnek a lutheránusok igazi közösségének megvalósítására, olyan célok elérésére, amelyeket a kisebbségek, különösen a fekete lutheránus egyházi vezetők egyesülése követel. Olyan időket élünk, amikor hirtelen felfedezik és mozgásba hozzák a hatalom nélküliek hatalmát, és amikor kis kezdeményezéseket meggyorsít a céltudatos tervezés, ami az egyházak és szemináriumok nyugodt rutinja számára teljességgel új. Egyszóval, eltűnik a régi atyáskodó magatartás. A hallgatónak egyre több szabadsága és felelőssége van arra, hogy munkáját megtervezze, adottságait felfedezze, és ezek alkalmazását megtalálja.

Lelkésztovábbképzés

A gyors változás korában sokféle hivatásban tudatára ébredünk annak, hogy a továbbszolgálat feltétele az állandó továbbképzés és az életfogytiglani tanulás. A szervezett lelkeszi hivatalra nézve, úgy látszik, ezt még nem ismerték fel. Sok hivatásban a tudománynak a kirobbanása hallatlanul megrövidítette az időt a tanulmányok befejezése és azon időpont között, amikor a hivatásos szolgálathoz szükséges tudásnak legalább a fele új, tehát a főiskolai minősítésű személynek tudása felét pótolnia kell. Nehéz megmondani, mennyi a lelkeszeknél ez a „felezési idő”. Jogászoknál a felezési idő kb. 6 év, mérnököknél, fizikusoknál és orvosoknál bizonyos esetekben csak 3 év. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a gyors változás közben mi minden éri az embert, hogyan lehet szükségleteit ésszerűen figyelembe venni, és hogyan lehet ennek megfelelően Isten megváltó szeretetét Jézus Krisztusban hozzá közel hozni, akkor talán nem tévedünk nagyon, ha a lelkesz felezési idejét ma kb. 10 évre tesszük. Ez nem azt jelenti, hogy a bibliai szakban vagy a teológia más területein a tudományos kutatás ilyen sok új tudásanyagot vet fel. Sokkal inkább azt jelenti ez, hogy a kutatás és a technikai fejlődés részt vesz a tudomány kirobbanásában és olyan változásokat idéz elő, amely minden ember mindennapi életét érinti. Ettől függenek az életfeltételek, az erkölcsi és szellemi értékek, az emberek közötti kapcsolatok és a döntések, amelyek végeredményben nemzetek, közösségek, családok és egyes emberek életét és halálát, és egész sorsát érintik. Ez az a napi-rend és tárgysorozat, amelyet a világ tesz elénk, és erre a tárgysorozatra kell a lelkeszképzésnek és a lelkeszi képzettségnek felelnie — lehetőleg értelmesen és fantáziával.

De melyik lelkesz érzi magát képesnek erre, ha nem kap támogatást valamilyen állandó és előbbrevivő továbbképzéstől? Természetesen a továbbképzésnek valamilyen új módjára van szükség, amely összefüggésben van a lelkesz új feladataival és lehetőségeivel a gyorsan változó társadalmi életben.

A különböző lelkesztovábbképző intézmények és programok kapcsán újra meg újra követelik, hogy a hagyományos teológiai tantervet feltétlenül gyökeresen kell revideálni. Amikor pl. az egyik lutheránus egyházban (LCA) ezekben a továbbképző intézményekben évente több mint 600 lelkesz új tapasztalatokat szerez, és azon kezd gondolkodni, hogy abból mit lehetne megtanulni már a lelkeszképzés idején, akkor hamarosan megkérdőjelezi az egész tantervet és módszerét. Akkor egyszerre nyilvánvaló hasonlóság jelentkezik a gyakorló lelkesz és a tiltakozó diák között. Akkor világossá válik, hogy a szemináriumok

átlagos tanterve még mindig feltételezi a keresztyénséget, és nem számol eléggé a keresztyénség szórványhelyzetével.

Mit kell tennünk? Bizonyos vidékeken szokássá vált, hogy a gyülekezeteket a lelkészválasztásnál felszólítják, hogy a szerződésbe évi két heti fizetéses tanulmányi szabadságot vegyenek fel. Ezenkívül a Lutheránus Egyház Amerikában olyan tervet dolgozott ki, amely szerint egy hosszabb tanulmányi szabadság költségeit a nyugdíj- és betegbiztosításhoz hasonlóan előre lehet fizetni. Azt mondják, hogy ha a lelkész egészségét és öregkorát pénzügyileg kell biztosítani, akkor ez érvényes a szolgálatára is.

A lelkésznek természetesen nemcsak arra van szüksége, hogy mindig többet tanuljon, hanem hogy időről időre felülvizsgálja, hol áll hivatásos fejlődésében. A lelkész szolgálatának és fejlődésének felülvizsgálata hivatásos központok (Career Centers) alapításához vezetett. Több mint 700 lelkész látogatott az utóbbi négy évben ebbe a központba (mindenki két napra jön, tesztre és ennek kiértékelésére), és öt közül négy visszatért a gyülekezeti lelkészi szolgálatba, ahelyett, hogy kilépett volna, ahogyan ezt eredetileg tervezte. Mindez felhívja a figyelmünket a lelkésszel szemben támasztott növekvő követelményekre a változó társadalomban és a lelkész és családja változó szükségleteire pályafutásának különböző állomásain. A lutheránusok vezetőszerepet vittek olyan ökömenikus intézmények kifejlesztésében, amelyek segítik a lelkészi kar eredményes szolgálatának fenntartását.

Tervezés

Sürgető és világos a kérdés: hogyan lehet a lutheránus lelkészképzést állandó és hosszútávú tervezéssel irányítani, fejleszteni és időről időre felülvizsgálni. Amit eddig a rasszizmusról, a diákok befolyásolásáról, az egyetemek csoportosításáról és a továbbképzésről mondtunk, az azt mutatja, hogy lutheránus egyházaink kénytelenek lesznek a lelkészképzést sokkal átfogóbban megtervezni. Mivel ehhez a laikusok élethossziglani tanulása és hivatásos felkészülése és részvétele hozzátartozik, a lelkészképzés feladata gyorsan fog bővülni. A 19. század elején hirtelen észrevették az észak-amerikai egyházak, hogy a tanoncképzés módszere szerint berendezett lelkészképzés nem kielégítő. Nagy változás következett a szemináriumok felállításával. A 20-as években észrevették az egyházak, lutheránusok és mások, hogy túlságosan sok kicsiny, de kevés erős és jólszituált szemináriumuk van. A következő nemzedékekben annyiban következett mélyreható változás, hogy pl. a lutheránusoknál a szemináriumok száma megfeleződött. E két történeti változás mögött, amely nem máról holnapra, hanem részben fájdalmasan lassú lépésekkel ment végbe, céltudatos tervezés állt, mindezt azonban külső tényezők, gazdasági krízisek, és népesedési eltolódások megsemmisítették.

Ma ismét mélyreható változás előtt állunk a lelkészképzésben. Szemináriumaink közül a legnagyobbak és a legjobbak sem felelnek meg. Olyan feltételezések alapján készültek és épültek, amelyek ma már nem helytállóak és olyan társadalomban, amelyben a változás feltornyosuló és egymással ellentétes erői minden intézményt és értéket megkérdőjeleznek. A lelkészképzés tervezésének, mint minden jó tervezésnek, fel kell készülnie az előre nem látottra, és különböző alternatívákat kell nyújtania, hogy elérje az elsődleges célt, az evangélium szolgáinak felkészítését.

Nemcsak szemináriumoknak, hanem egyházi testületeknek is komolyan szembe kell nézniök a következő problémákkal: 1. Alkalmasak-e a szemináriumok jelenlegi tanulmányi rendjei arra, hogy a lelkészt felkészítsék feladataira? 2. Jól vannak-e elhelyezve a szemináriumok ahhoz, hogy a teológiai tanulmányokra, valamint más szakokban és hivatásokban való ismeretszerzésre megfelelő programot tudjanak nyújtani? 3. Hogyan készíthetnek fel a szemináriumok olyan lelkészjelölteket, akik egyházuk iránt felelősek és ökumenikusan aktívak? 4. Hogyan fogják a szemináriumok és az őket támogató közületek a növekvő költségeket fedezni, amikor egyidejűleg kísérleti programokat is kell kidolgozniuk? 5. Megfelelő-e a szeminárium külső adottságai és kihasználják-e azokat? 6. Eljött-e az ideje annak, hogy a megoldásokat nem elszigetelt helyi vagy felekezeti feltételek között keressük, hanem regionális vagy országos szinten?

Az 1966-ban felállított Tervező Bizottság jelentős következményekkel járó felmérési eredménye az, hogy a legtöbb szeminárium és egyház alig vagy egyáltalában nem tervezett, és hogy a legtöbb egyház tényleges csőd előtt áll, abban az értelemben, hogy bevétele éppen csak a folyó kiadásokat fedezi, de nem tud kísérleti programokat támogatni, amelyek pedig a lelkészképzés jövője szempontjából nélkülözhetetlenek. Egysszóval az a veszély áll fenn, hogy a status quo vagy a kizárólagos fenntartási szándék könnyen odavezet, hogy mellőzzék az egyházat, ha csak nem következik lényeges változás.

Mi a legközelebbi teendő? A közelmúlt fejlődése azt a nyilvánvaló tendenciát mutatja, hogy a lelkészképzés ügyét a lutheránus egyházak együttműködésével oldják meg. Az Amerikai Lutheránus Egyház, a Lutheránus Egyház Amerikában és a Lutheránus Egyház Missouri Szinódus első közös konzultációjukat 1968. januárjában tartották Chicagóban a lutheránus lelkészképzés jövőjéről. Ökumenikus és konfeszzióális szempontok ösztönözték a diszkussziót, mert nyilvánvalóvá lett, hogy minden kizárólagosan lutheránus tervezet hamarosan elévül, és a jövő szempontjából használhatatlanná válik. Nyilvánvalóvá lett, hogy sok lutheránus szeminárium aktívabban érdeklődik szomszédos nem-lutheránus szemináriumokkal való együttműködés iránt, mint távolabb fekvő lutheránus szemináriumokkal való kapcsolatokat iránt. Ezért a résztvevők felhívták az illető egyházak lelkészképzési szerveit, „tegyék lehetővé, hogy minden tervezés a lutheránus teológiai főiskolák elhelyezésére és szakosítására közösen történjék”. 1970 januárjában az Egyesült Államok Lutheránus Tanácsa állandó munkacsoportot alkotott a közös terv megvalósítására, a Lelkészképzési Osztály pedig közös kiindulópontja egy olyan vállalkozásnak, amely hatással lesz a lutheránus lelkészképzés további fejlődésére nemcsak Észak-Amerikában, hanem a világ más részében is

Dr. E. Theodor Bachmann
New York

Willy Westergaard-Madsen

**Előterjesztés Willy Westergaard-Madsen
koppenhágai evangélikus püspöknek honoris
causa teológiai doktorrá avatása tárgyában**

Willy Westergaard-Madsen koppenhágai evangélikus püspök 1907. január 16-án született Koppenhágában. Gimnáziumi tanulmányait a koppenhágai Efterslaegtens Gimnaziumban végezte, majd ugyancsak Koppenhágában az egyetem Teológiai Fakultásának lett a hallgatója. Tanulmányai elvégzése után segédlelkésszi szolgálatát 1931-ben kezdte el a koppenhágai Garnizon-templomban, de már 1934-ben a Frederiksholm-templom segédlelkésze, ahol azután 1937-ben gyülekezeti lelkésszé választják.

Már segédlelkésszi szolgálata idején élénk tevékenységet fejt ki a közegyházi életben. 1932-ben tagja lesz a gyermekistentiszteleti bizottságnak, 1934—35-ben pedig a Koppenhágai Lelkészi Kör titkári tisztét tölti be. Szervező készsége és a gyülekezeti szeretetszolgálatban tanúsított jártassága miatt 1942-ben főtitkára lesz annak a közösségnek, amely a gyülekezeti diakóniai munka megszervezésével foglalkozott. Ettől fogva lelkészi munkája mellett egyre inkább a tettekben megnyilatkozó szeretet apostola lesz nemcsak a dán evangélikus egyházban, hanem a dán társadalmi életben és a keresztyénség nagy családjában is. 1944-ben tagjává választja a társadalmi-emberbarátok társasága, 1946—58-ig tagja az århusi diakónusképző főiskolának.

Közben fölfigyel a diakónia terén végzett értékes munkájára a Lutheránus Világszövetség is és 1952-ben az LVSZ Belmissziói és Diakóniai Bizottsága elnökévé választják. Szóban és írásban ismételten bizonyosságot tett arról, hogy a háború sújtotta dán nép és az emberiség körében az evangélikus keresztyénség csak akkor állhat meg tiszta lelkiismerettel Isten színe előtt, ha meglátja minden emberben a felebarátot. Erről tanúskodik 1945-ben megjelent könyvének a címe is: „Din Naeste” (A te felebarátod). Tudományos irodalmi tevékenységének gyümölcsei ebben az időben az egyházi filantrópiáról és az egyháztörténet tárgyköréből megjelent cikkei és tanulmányai. Munkatársa az 1943-ban megjelent keresztyén vallásismereti kézikönyvnek és a skandináv országok szerkesztette teológiai lexikonnak. Közben egyre nagyobb feladatokat raknak vállára. 1954-ben tagja, majd 1961-ben elnöke lesz az Egyházközi Kapcsolatok Tanácsának, 1956-ban pedig a dán egyházi segélybizottság alelnöke.

Nem véletlen, hogy 1960. november 14-én Koppenhága püspöke lett. Hazai és nemzetközi feladatai is jelentősen megnőnek ezzel összefüggésben. Otthon a Segédlelkész-Szeminárium vezetőségének elnöke lesz 1961-ben, 1964-ben pedig a Dán Ökumenikus Tanács elnökévé választják. De részt vesz a legkülönbözőbb nemzetközi keresztyén konferenciákon. Csak a legfontosabbakat említve: Jelen volt az LVSZ minneapoliszi nagygyűlésén, az EVT Új-Delhi-i nagygyűlésén, ahol a Központi Bizottság tagjává választották és ennek tagja volt 1962-től 1968-ig, az uppsalai világgyűlésig, ahol szintén jelen volt.

A nemzetközi tevékenység azonban soha sem ment otthoni munkája rovására. Egyháza diakóniai munkájában mindig aktív maradt. Rengeteg igehirdetést és előadást tartott a rádióban és tv-ben. Ekkori tudományos tevékenységét pedig jelzik a dán evangélikus egyház életéről megjelent tanulmánya és közreműködése a „Dán egyház” című könyvben, valamint a dán Új-Delhi-Könyv és dán Uppsala-Könyv megírásában. Újságokban és folyóiratokban számos cikke és tanulmánya jelent meg ebben az időben is.

Willy Westergaard-Madsen püspök hazájának és egyházának hűséges fia. Erről tanúskodik az a tény is, hogy a dán királytól háromszor kapott kitüntetést. W. Westergaard-Madsen püspök azonban munkálója a népek közti barátságnak és megbékélésnek is. Így ismertük meg őt, amikor feleségével együtt évekkel ezelőtt először volt nálunk egyházunk vendégeként és így ismertük meg őt a különböző nemzetközi konferenciákon is. Az evangélikus egyház és általában a keresztyénség mai küldetéséről vallott felfogását nagyra becsüljük és értékeljük, mert amikor a gyülekezeti és társadalmi vagy politikai diakóniáról van szó nemzetközi szinten is, Madsen püspök mindig a helyesen gondolkodók között található. Az elmondottak alapján szinte magától értetődő, hogy W. Westergaard-Madsen püspök nemcsak a Magyar Evangélikus Egyháznak, hanem az egész magyar népnek megértő jóbarátja.

Mindezt elismerve és megbecsülve határozta el egyhangúlag a Magyarországi Evangélikus Egyház Teológiai Akadémiája 1970. szeptember 10-én tartott kari ülésén, hogy Willy Westergaard-Madsen koppenhágai püspököt, a Dán Evangélikus Népegyház Vezető Püspökét, honoris causa a teológia doktorává avatja.

Dr. Pálffy Miklós

JÉZUS KRISZTUS A MA EMBERE SZÁMÁRA

Tiszteletbeli doktori székfoglaló az Evan-
gélikus Teológiai Akadémián Budapesten,
1970. szeptember 25-én

Vannak helyzetek az ember életében, amikor azt tapasztalja, hogy meg nem érdemelt ajándékokban van része; ilyenkor nem tehet mást, mint hogy megpróbál alázattal és méltó módon köszönetet mondani. Ebben az órában én is hasonló helyzetben vagyok.

Jól tudom, hogy a Teológiai Akadémia mélyen tisztelt tanári testületének ezt a nem várt határozatát ökumenikus perspektívában kell értékelnem: a Magyarországi Evangélikus Egyház a Dán Népegyházzal való szoros és szívélyes kapcsolatát akarta ezzel teológiai fakultásán keresztül kifejezésre juttatni.

Önök ezt megtették már egyszer a közelmúltban. És én örömmel gondolok arra, hogy a Dán Egyháznak *Paul Hansen* személyében a Lutheránus Világszövetségben olyan képviselője van, akit az Önök egyházában egyik jóbarátukként értékelnek. Ő is, én is igazán nagyra becsüljük ezt a barátságot, és úgy tekintjük, mint a kölcsönös, termékeny csere adott lehetőségét.

Ez az utóbbi megállapítás rendkívül fontos a számomra. Ezért ebből az ünnepélyes alkalomból néhány gondolatomat szeretném továbbadni egy olyan témáról, amely véleményem szerint ökumenikus viszonylatban mindig az a téma lesz, amelynél elsősorban kell és lehet is egymásnak segítenünk, s amely röviden így jellemezhető meg: az egyház fáradozása azért, hogy a Jézus Krisztusról mint a világ Uráról és Megváltójáról szóló üzenetet a ma embere számára jelentőssé tegyék.

Ebben a témában egyház és teológia a szó igazi értelmében találkoznak egymással. Barth Károlynak a mondása, hogy a teológiát azért művelik, mivel vasárnap hirdetni kell az ígét, lehet, hogy túlságosan szűk és sűrített megállapítás. Abban azonban mégis igaza van, hogy a teológia állandó feladata az, hogy a keresztyén igehirdetés anyagát előkészítse, feldolgozza és úgyszólván az egyház rendelkezésére bocsássa. Gondolok azután, ha nem is elsősorban arra, a sok vallásszociológiai stb. vizsgálódásra, amelyek célul tűzik ki, hogy megvizsgálják: milyen jelentőségük van, milyen értelmet kapcsolnak az emberek tulajdonképpen azokhoz a fogalmakhoz, amelyek számunkra az egyházban közkeletűkké váltak. Mit gondolnak az ilyen szavakról, mint: Isten, kegyelem, vétkezés, bűnbocsánat, békeesség (sálóm) stb., stb.? Ezeket a vizsgálatokat el kell végezni, és végzik is őket. Mindez azonban csak előfeltétele annak a dialógusnak, amelyet az igazi háttérnek kell tekintenünk: milyen valóságot tudunk mi mint egyház a világ elé állítani?

Csak néhány héttel ezelőtt tartottuk meg az északi püspökök konferenciáját, amelyet minden három évben szoktunk megrendezni. Ez alkalommal az ökumenikus mozgalom teológiai fejlődését próbáltuk megvitatni.

A konferencia első témája ez volt: kétféle irányzat a mai ökumenikus vitában.

Egyfelől természetesen az egész szekuláris teológiai fejlődés volt az, ami itt elének került: pozitív értékelésével a szekularizációra nézve, jelszavaival, vagy — mondjuk így — inspirált formuláival: „egyház másokért”, „az egyház napirendjét a világ adja meg”, „a világ mint cél”, „a világtörténelem mint Isten missziója”, „Isten békéje mint sálóm”, „Krisztus az egyház falain kívül is” és „a világ nagykorúvá lett”.

Minden vita és kétség nélkül valóban fontos kérdések (és a „fontosság” — relevancia — ma az egyik döntő kifejezés), amelyeket ez a fajta teológia az egyházhoz és teológiájához intéz. Figyelemre méltó az a szándéka, hogy az üzenetet mintegy a „csatamezőn” hirdesse meg. Egyenesen azt az állítást is megkockáztatjuk, hogy a nyugati új-ortodoxia egyházfogalmába a legutóbbi évtizedekben egy bizonyos „bálványimádás” lopakodott be: mint ha itt csak az egyházról magáról lenne szó, úgyhogy az igehirdetés Isten ügyét magánüggé és csak lelki üggé tette (spiritualizálta és individualizálta) és Isten ígéjének forradalmi ereje, az emberi élet kérdéseivel való szoros kapcsolata kisebb vagy nagyobb mértékben veszendőbe ment. Így például a Dán Egyházban egy bizonyos oldalról nagyon energikusan hangsúlyozzák, hogy az egyháznak csak egy feladata van, tudniillik hirdetni az evangéliumot. S habár ez a mondat helyes lehet, sőt az is, a hangsúlyozásból mégis megérzi az ember, hogy polemikus éllel irányul az előbb említett (ti. szekuláris teológiai) fejlődés, illetve szándék ellen.

Az én meggyőződéseim szerint ez a „szekuláris teológia” szükséges visszahatás az önmagát elszigetelő egyházzal szemben, amely nem akarja komolyan venni a maga politikai feladatát. Meg kell azonban kérdeznünk magunkat: mi lesz az egyház sajátosságából ebben az egész elkötelezettségben? Nem volna-e a „sálóm” az evangélium nélkül is megvalósítható? Vajon így nem szekularizálódik-e maga az evangélium is?

S ezzel már a másik irányzatra tértünk át: vajon ebben az összefüggésben a legmélyebb értelme szerint nem a világ vágyakozásáról van-e szó azután, ami az evangélium középpontjában áll, tudniillik a véték és bűnbocsánat ígéje után? Feleletet kap-e ez a sóvárgás? Vajon nem lehetséges-e olyan, igazi evangéliumot hirdetni, amely nem forog abban a veszélyben, hogy szociáletikai cselekvési programmá változzék át; hanem meri a bűnt és a bűnbocsánatot mint Isten szavát hirdetni és meghallani?

Ez a kérdésem, és kérdés formájában fő tétel. Mennyiben

sikerül majd számunkra az összekapcsolás — mondjuk — a bibliai, szociális aspektus és a bűnről és bűnbocsánatról szóló evangéliumi ige között?

Ebből pedig az a kikerülhetetlen előfeltevés adódik, hogy csak egy egyház van és lehet; mégpedig az az egyház, amely szolgál, a szolgáló egyház. Ez aligha olyan kijelentés, ami nagyon magátólértetődő lenne. Nem kell más hitvallású egyházakra gondolnunk! Nagyon jól tudjuk, milyen mélyen gyökerezik szívünkben az uralomvágy — vagy mondjuk talán szebb kifejezéssel: a hatáskör vágya.

Szolgáló egyháznak kell lennie az egyháznak, istentiszteleti életében, küldetésében, szeretetében a világ iránt, amelyben benne él, s amelynek maga is egy darabja, vezető és jogi szerveiben — szolgáló közösséggé kell lennie!

Mi mint egyházak eltérő körülmények között élünk, más-más a történelmi múltunk. Engedjék meg, hogy a mi saját egyházunk helyzetéből vessek egy pillantást erre a feladatra. Ezekben az években mi az egyház átalakulásában élünk. Az állam és egyház közötti viszony nem problémamentes ugyan, a kettő szétválasztása azonban a jelen időpontig még nem időszzerű. Sohasem volt igazi egyház-elhagyási mozgalomban részünk. Az egyház és a nép közt nem áll fönn ellentét, még a munkásmozgalommal sem, hála többek között az egyház „gyakorlati” diakóniájának, mely a legkülönbözőbb területeken útmutató jellegű volt, és ezért minden elismerést megkapott és megkap; bár a „jóléti állam” — amint ez természetes is — egyre több és több ilyen feladatot vesz át. Az egyháznak bőséges alkalma van a rádióban és televízióban, ahol a lakosság egy tizede figyeli az istentiszteleteket és még több a reggeli áhítatokat naponként. A szükséges egyházi épületek felépülnek. A nyilvános iskolákban minden fokon vallásoktatást adnak. Az egyház nemzetközi diakóniája, például a „harmadik világ” iránti felelősség kérdésében, örömdetes visszhangra talál a lakosság részéről. A kedvező életfeltételeknek ezt a listáját még nehézség nélkül lehetne bővíteni.

Mindennek ellenére mégis téves volna, ha a mi egyházunkban sikerről vagy áldásban gazdag növekedésről tudósítanánk. Jól tudjuk, hogy mindezeket a külső körülményeket csak a mi evangélikus fő hitvallási iratunk V. cikkének megvilágításában szabad látnunk; hogy a ministerium verbi-hez hasonlóan csak oly mértékben értékelhetjük őket, amennyire képesek az ígét és szentséget a rendelkezésünkre bocsátani, de akkor is minden garancia nélkül, az alatt a feltétel alatt, hogy a hit realitássá válik, „ubi et quando visum est Deo”.

Ezért hisszük, hogy egyházunk jövője nem a mi kezünkben, hanem egyedül Isten kezében van.

Mégis vagyunk jónéhányan, akik azt várjuk az ökumenikus mozgalomtól, hogy képes lesz majd inspirálóan hatni egyházunk életére: mégpedig nemcsak az Egyházak Világtanácsa és a Luthe-

ránus Világszövetség nagyobb összefüggésében, hanem egyik egyháznak a másik egyházzal való kölcsönös cseréjében is.

Hiszem azt, hogy ez lehetséges. Igaz ugyan, hogy minden egyházban van egy bizonyos provincializmus. Alkalomadtán előfordul egyházunkban, hogy „dán keresztyénségről” beszélnek, s ez gyakran visszahatás a kívülről jövő inspirációval szemben. De még ebben az úgynevezett „dán keresztyénségben” is vannak alkotóelemek, amelyeket egy Ansgar vagy Luther neve jellemez, s az importált reformkatolicizmusból vagy angliai áramlatokból nyert hatások, hogy csak néhány vonatkozást említsünk.

Az ilyen inspirációkra szükségünk is van. Ezért örülök annak az alkalomnak, hogy hangsúlyozhatom összekötöttségünket a Magyar Evangélikus Egyházzal. Önöknek más történelmük van. Lehetőségeik sora is más, mint a mienk. De Önök tudnak valamit az „ecclesia viatorum”-ról, amit nekünk is szükséges megtanulnunk. Igen, talán szabad megemlítenem ezen a találkozón, hogy egy ilyen inspiráció már a javunkra szolgál egy dán kiadványon keresztyül, mely ezt a címet viseli: „Egyház az úton vagy egyház a balkonon?” Ez a könyv egy jó és inspiráló magyar tanulmányt is tartalmaz, amelyről és amelynek szerzőjéről én sok hálás nyilatkozatot hallottam Dániában.

Végül ezt kérdezem magamtól: Nincs-e éppen nekünk, evangélikusoknak, lényeges hozzájárulásunk, amikor erről a kérdésről van szó: „Isten ígéje a mai helyzetben”, vagy „Az egyház szolgálata ma”?

Nem felejtjük, milyen eredménytelen volt az a kísérlet Helsinki-ben, hogy újra formulázzuk a lutheri megigazulást. Azt is tudjuk, hogy Evianban sem mondták ki vagy nem is tudták kimondani a végső szót az egyház küldetéséről a világban; bár hálával gondolunk arra, hogy éppen a kelet-európai evangélikus egyházak milyen gondosan készítették el hozzászólásukat.

Ennek ellenére mégis kifejezést merek adni annak a meggyőződésnek, hogy az evangélium lutheri értelmezésében lényeges hozzájárulást tudunk nyújtani ahhoz, hogy a megfelelő választ legyünk képesek adni mind személyes síkban, mind abban a síkban, ahol az egyház kollektív kérdései elé kerülünk.

Egyfelől: engedjék meg, hogy röviden elmondjam egy emlékemet. Néhány évvel ezelőtt abban az élményben volt részem, hogy olyan országot kereshettem fel egyházi delegációban, amelynek egészen más az egyházi tradíciója, mint a mienk. Történetesen rá voltunk utalva egy fiatalasszony értékes és gyakorlati segítségére is. Láthatóan nagy hatással volt rá, hogy idegen egyházi embereknek adhat segítséget, akiknek a hitét nem osztotta; hamarosan vallásos beszélgetésbe kerültünk; kifejezte azt a véleményét, hogy ha valaki egyáltalán keresztyénnek nevezheti magát, annak sokkal mélyebben kell a hitben gyökereznie, mint ahogyan ez az ő számára lehetséges.

Mi arról beszélünk neki, mit gondolunk mi, evangélikusok

arról, hogy valaki keresztyén: hogy számunkra nem az a döntő, milyen mélyen gyökerezünk mi a hitben; hanem hogy az élő Isten jön szembe velünk, akár elismerjük Őt, akár nem. Ebből nagyon nyílt beszélgetés támadt. S amikor elbúcsúztunk, nagyon kedvesen és meghatóan azt mondta: „Majdnem meggyőztek!” Ez az emlék magában véve nem jelentős. Nekem azonban sokszor megmutatja, milyen mérhetetlenül nagy ajándék, hogy Lutherrel („A keresztyén ember szabadságáról” című munkájában) elmondhatjuk: keresztyénnek lenni annyi, mint „felszabadultnak” lenni, Isten kegyelme által Jézus Krisztusban a szabadság életállapotába jutni, szabaddá lenni a saját önünktől, és vidáman, jókedvűen, nem pedig magamutogatóan, élni a felebarát javáért. Azt gondolom, hogy ez a „jó híradás” jelenleg nagyon fontos üzenet. Másodszor: Luther két-kormányzat tanításával mi valóban minden izgalom nélkül figyelhetjük a társadalmi fejlődést. Ennek a tanításnak a középkori „öltözéke” engem kevésbé érdekel. Azt is tudom, hogy sokszor félremagyarázták, hogy pontosan az ellenkezőjére forgatták ki. Mégis abból a hitből élhetünk, hogy akiben hiszünk, az Ura a világnak is. Még ha ez bűnben is lenne, még ha nem is értem meg a világi, szekuláris fejlődést, még ha azt látom is, hogy néha egyenesen szemben áll Istennel, Ő mégis gyakorolja kormányzását ebben a világban. Ezt kell hinnem és ezt kell hirdetnem. És ebben a hitben, ezzel az igehirdetéssel együtt, küzdenem kell minden igazságtalanság ellen.

Kedves Barátaim, azt gondolom: Tőletek ebből sokat kell tanulnunk. Készítsen föl Titeket a kegyelmes Isten gazdagon erre a tanító szolgálatra!

Ezzel fejezem ki hálás köszönetemet a megtiszteltetésért, a barátságért és a keresztyéni közösségért, amely irántam és egyházam iránt megnyilvánult.

D. Willy Westergaard-Madsen

KÖSZÖNTÉS

**D. Willy Westergaard-Madsen dán primás-
püspök köszöntése tiszteletbeli doktorrá avatása alkalmából**

Magyarországi Evangélikus Egyházunk Országos Elnöksége nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm az Ünnepi Ülés résztvevőit. Egész egyházunknak igaz öröme, hogy Teológiai Akadémiánk díszdoktorai között tudhatja D. WILLY WESTERGAARD-MADSEN primás-püspök urat. Elnökségünk nevében köszöntöm most Őt és kívánok áldást személyére, szolgálatára és az egész dán evangélikus egyházra.

Westergaard-Madsen püspök úrhoz közel egy évtizedes kapcsolatok fűznek bennünket. 1961 áprilisában egy magyar egyházi delegáció tett látogatást Finnországban és onnét visszajövet ez a delegáció látogatást tett Koppenhágában is Westergaard-Madsen püspök úrnál. Jól emlékszem milyen testvéri szeretettel és nyitott szívvel fogadott bennünket. Egy évtizeddel ezelőtt ez nem volt magától értetődő, mert akkor még különösen is sokan voltak a nyugat-európai országokban olyan egyházi emberek, akik inkább ítélgettek, mint szerettek bennünket. Számunkra akkor segítséget jelentett, hogy Westergaard-Madsen püspök megnyitotta a szívét és otthonát, és elkezdhattük az őszinte beszélgetést arról a szolgálatról, amelyre Isten elhívott bennünket Dániában és Magyarországon.

1964 szeptemberében, tehát éppen 6 évvel ezelőtt a mi vendégünk volt a Primás-Püspök Úr feleségével együtt. Prédikált Budapesten a Deák téri templomban, Pécsen és Varyarcon. Előadást tartott lelkészeinknek, megnézte szeretetintézményeinket, Teológiánkat. A helyszínen láthatta mindazt, amiről 1961-ben beszéltünk Néki egyházunk életéről és szolgálatáról. Akkor úgy éreztük, hogy kapcsolataink elmélyültek és olyan útra kerültek, amelyen a jövőben is lehet járni Budapest és Koppenhága között. Szimbólikusnak éreztem, hogy a varyarci gyülekezet a Püspök Urat és Feleségét egy nagy kosár gyümölcscsel ajándékozta meg, amely gyümölcsös kosarat érintetlenül vittek haza repülőgépen Koppenhágába. Már akkor arra gondoltam, hogy mind a dán, mind a magyar egyházak szolgálatainak vannak olyan ízes gyümölcssei, amellyel kölcsönösen megajándékozhatjuk és meggazdagíthatjuk egymást.

1967 őszén egy négytagú magyar egyházi delegációt látott vendégül Westergaard-Madsen püspök úr. Lehetőséget adott arra, hogy lelkészek előtt és a koppenhágai teológián ismertessük egyházunk életét, teológiáját és főleg azt, hogy miképpen találta meg a Magyarországi Evangélikus Egyház a szocializmus társadalmi rendjében a maga helyét és szolgálatát. Éppen a Primás-Püspök Úr otthonában nagyszámú vendégserег előtt beszélhettem részletesen egyházunk diakóniai útjáról.

Most pedig a négytagú dán egyházi küldöttség tagjai sorában Westergaard-Madsen primás-püspök mellett, itt tisztelhetjük Fog Pedersen egyházi miniszter urat, Skydsgaard professzor urat és Langhoff lelkész urat. Nagy az örömünk, hogy Budapest és Koppenhága között az út nem gyepesedett be, sőt inkább széleseedett és a minősége is javult.

Westergaard-Madsen püspök úrban mi elsősorban a diakónia püspökét becsüljük. Úgy került a püspöki székbe, hogy éveken keresztül a diakónia területén dolgozott és az volt a szívügye. Jó tapasztalunk, hogy a püspöki székben is a diakónia lelkületével szolgál és pedig nemcsak az intézményes diakónia területén, hanem vállalja a társadalomban és a nemzetközi életben is a diakó-

nia szolgálatát, Krisztus indulatával és mozdulatával. De nagyra becsüljük őt úgy is, mint az ökumenizmus emberét, aki fáradozik a különböző országokban élő egyházak megértéséért, kapcsolataik erősítéséért és azért is, hogy ezek az egyházak betöltsék szolgálatukat a népek megbékéléseért a boldogulásáért.

Meggyőződésünk szerint mind Dániában, mind Magyarországon, de szerte az egész világon a keresztyén egyházak lényegében azonos helyzetben vannak. Ez az azonosság elsősorban arra vonatkozik, hogy mindegyiknek felelnie kell azokra az égető kérdésekre, amelyeket emberek, világrészek, de még inkább maga a történelem tesz fel az egyházaknak. Ezek a kérdések pedig a következők: Az egyházak, melyeket Isten küldött a világba, miben látják szolgálatukat a világban? Abban, hogy kizárólag az evangélium hirdetésére szorítkozzanak és az emberiség égető kérdéseinek megoldását hagyják másokra? Vagy abban látják szolgálatukat, hogy az evangélium hirdetésével párhuzamosan a tettek mezején segítsenek megoldani olyan kérdéseket, mint pl. a háború és béke, a társadalmi igazságtalanság, a faji kérdés, a leszerelés, az éhség. Felelnie kell az egyháznak mindenütt arra a kérdésre is, hogy úgy gondolják-e a megoldásokat, hogy azokat csak az egyházak tudják megvalósítani, vagy pedig tudatában vannak annak, hogy hívőknek és nemhívőknek össze kell fogniuk, ha eredményt akarunk elérni. De felelniük kell az egyházaknak mindenütt a világon arra a kérdésre is, hogy egyes lelkek kérdéseire, melyek a keresztyén új életre vonatkoznak, a múltban adott feleleteket ismételtetik-e, vagy pedig az örök evangéliumot tudják és merik konfrontálni a mai ember problémáival és úgy keresnek-e feleletet. Ezekben a kérdésekben kell állandóan kicserélnünk nézeteinket és tapasztalatainkat a dán és a magyar evangélikus egyházak vonatkozásában is. Így segítheti kettőnk dialógusa a többi egyházakat is.

Kívánom Westergaard-Madsen püspök úrnak, hogy a budapesti Teológiai Akadémiától kapott tiszteletbeli doktorátusát hosszú ideig jó erőben és egészségben viselje. Szeretnénk szíves figyelmét felhívni arra, hogy a tiszteletbeli doktoroknak joga és kötelessége időnként előadásokat tartani azon az akadémián, amely őket a tiszteletbeli címmel kitüntette. Reméljük, hogy a Prímás-Püspök Úr ezt nem csupán kötelességből, hanem inkább szeretetből fogja minél többször megtenni. Isten legyen Vele, Egyházával és Népevel.

D. Káldy Zoltán

A gyermekkeresztség vitája

Mióta a reformáció korában az anabaptizmus elszakadt a reformáció fő irányaitól, és a lutheri reformáció is elhatárolta magát tőle, az evangélikus egyházak lényegileg a gyermekkeresztséget tekintették normális rendnek, s ez lett a népegyházak egyik leglényegesebb alappillérvé. Mintegy 30 év óta azonban újra feltört ez a probléma, és pedig legélesebben a németországi evangélikus egyházban. A probléma több forrásból ered.

A vita háttere

A probléma egyik forrása az *exegetikai vita* arról, hogy az Újszövetség alapján igazolható-e a gyermekkeresztség. 1938-tól 1967-ig Joachim Jeremias és Kurt Aland folytattak hosszas nyilvános vitát erről a kérdéstről, amelyben előbbi a gyermekkeresztség gyakorlatát már az őskereszténység idejére igyekezett valószínűsíteni, míg utóbbi szerint a gyermekkeresztség első nyomai a II. és III. századforduló táján kezdődnek, s általánossá csak az V. században vált, amikor az eredendő bűnről szóló tanítás elterjedése miatt szükségesnek tartották a keresztyén szülők gyermekeinek megkeresztelését. Bár a kérdést nem lehet véglegesen eldöntöttnek tekinteni, Kurt Aland érvelése keltett szélesebb körű benyomást. Sokan azonban arra az álláspontra helyezkedtek, hogy újszövetségi alapon a gyermekkeresztség mai problémája sem pozitív, sem negatív irányban nem dönthető el.

A probléma másik forrása a *népegyházi keretek felbomlása*. 1941-ben A. Hitzer, a Hitvalló Egyházhhoz tartozó sziléziai lelkész követelte, hogy az Újszövetségnek megfelelően a keresztség és a hit kapcsolódjék egymással, aminthogy az egyház életének is az aktív hitvallás szerint kell felépülnie. Egyelőre az volt a minimális követelése, hogy „a hívő keresztséget” engedjék meg felnőttek számára. Késsőbb azonban mind a mai napig a népegyházi keretek felbomlása lett a gyermek- és felnőttkeresztség vitájának a legfőbb indítéka.

A harmadik tényező a *keresztségről szóló egyházi tannak* az az új megfogalmazása, amelyet Barth Károly indított el 1943-ban, s újabb és újabb formában 1959-ben és 1967-ben tett közzé, legutóbb nagy dogmatikájának egyik külön kötetében.

Német egyházi döntések

Újabban először a *württembergi országos egyházban* éleződött ki a probléma, amikor egy lelkész kijelentette, hogy sem sa-

ját, sem mások gyermekét nem hajlandó megkeresztelni csecsemőkorban. Az egyházi vezetőség a tübingeni fakultást kérte fel véleményadásra, amelyet 1950-ben készítettek el. Ez a szakvélemény lényegileg minden fontos szempontot tartalmaz, amely a következő két évtizedben a vita során újra meg újra felmerült. Egyrészt a gyermekkeresztség szükségességét nem lehet a Szentírással igazolni, másrészt érvényességét sem lehet kétségbevonni. Viszont a felnőttkeresztségre, mint figyelmeztető korrekívumra szükség van, és nem is tekinthető anomáliának. A gyermekkeresztség rendje tehát relatív jellegű, idejéről a szülőknek van joga dönteni, lelkiismereti döntésüket tiszteletben kell tartani, s velük szemben a keresztség elhalasztása miatt nem szabad egyházfegyelmi eljárást indítani. Végül a szakértői vélemény a gyermekek megáldásának lehetőségét is felveti. A württembergi egyház volt az első, amely agendájában 1964-ben teológiai értékkülönbség nélkül egymás mellé állította a felnőtt- és a gyermekkeresztség rendjét, és a gyermekek számára alternatívaként az istentiszteleti megáldás rendjét is melléje tette. Hangsúlyozza a rendtartás, hogy a keresztséggel kapcsolatban minden kényszert kerülni kell, a meg nem keresztelt gyermekeket a gyülekezet tagjának és 14. életévükig katechuménoknak tekintik. A lelkészekre vonatkozólag csak azt a megszorítást alkalmazzák, hogy nem lehet lelkész az, aki a gyermekkeresztség lehetőségét elvileg elveti.

Nem sokkal utóbb, 1951-ben a *rajnai egyház* is a gyermek- és felnőttkeresztség problémája elé került, mivel többen lelkiismereti okokból halasztották gyermekeik megkeresztelését. A megkérdezettek közül 1952-ben *Peter Brunner* professzor szakvéleményében kijelenti, hogy egyedül a gyermekkeresztség felel meg a hitvallásoknak, és aki ezt elhárítja, annak tulajdonképpen az egyházi tagságát is fel kellene adnia. *Helmut Gollwitzer* professzor ezzel szemben hangsúlyozta a felnőttkeresztség jogosultságát, és tiltakozott minden egyházfegyelmi eljárás ellen a keresztséget elhalasztókkal szemben. Az országos egyház zsinata azonban hosszú ideig hajthatatlanul kitartott a régi egyházi rend mellett, és csak 1969-ben fogadta el azt a kompromisszumot, hogy a gyermeküket meg nem keresztelő lelkészek gyülekezeti hivatalt vállalhatnak, ha a presbitérium, a körzeti zsinati tanács és a gyülekezeti közgyűlés ehhez hozzájárulnak.

A *westfáliai egyház* az elmúlt évben foglalkozott ezzel a kérdéssel. A nagy többség a gyermekkeresztséget tekinti normális rendnek, de a felnőttkeresztséget is megengedhetőnek tekinti, és védeni kívánja ennek szószólóit minden diszkriminációtól.

A *Berlin-Brandenburgi egyház* 1958 és 1960 között tárgyalta a keresztség kérdését. Széles körű diszkusszió után 1964-ben egy határozatban megállapították, hogy a gyermek- és felnőttkeresztség egymásmellettiségű hangsúlyozó lelkészek a keresztség kegyelmi és döntési jellegét szeretnék nyilvánvalóvá tenni, de ha a lelkészek saját gyermeküket nem keresztelik meg, azt a benyo-

mást keltik, mintha a gyermekkeresztség nem volna szükséges, vagy nem volna helyes. Ezért a keresztséget halasztó lelkészeket diszkriminálás nélkül, de mégis álláspontjuk felülvizsgálatára kérik.

Érdekes módon a németországi lutheránus egyházakban a gyermekkeresztség problémája sem akuttá, sem vita tárgyává nem vált eddig. Ezeknek az egyházaknak az 1950. évi püspöki konferenciája adott ki egy nyilatkozatot a keresztségről, amelyet a Németországi Egyesült Lutheránus Egyházak zsinata is magáévá tett. Benne a reformáció korabeli hitvallások stílusában, amelyet utoljára a Barmeni Hitvallás alkalmazott, a „Valljuk” és az „Elvetjük” stílusában fogalmazta újra lényegileg a reformáció korabeli hitvallások tartalmát, és állást foglalt a gyermekkeresztség, mint a keresztyén családban normális rend mellett.

Három radikális lelkész

Az utóbbi években újra fellángolt a keresztségi vita és még mindig nem csendesedett el, mivel *három lelkész* teológiai okból riasztó jelként megtagadták maguk és mások gyermekeinek megkeresztelését. Ez a *három lelkész*: Johannes Weygand kieselbronni (badeni) lelkész, Tabea Ruddies gelsenkircheni (westfáliai) lelkésznő és Joachim Kanitz nyugat-berlini lelkész.

Johannes Weigand 40 éves lelkész 1968 óta nemcsak megtagadta saját és mások gyermekeinek megkeresztelését, hanem a nyilvánosság előtt is bűnnek nevezte a gyermekkeresztséget. Ezért a badeni evangélikus uniált egyház a lelkészi szolgálatra vonatkozó törvény alapján eljárást indított ellene, és 1969-ben nyugdíjazta. Tabea Ruddies gelsenkircheni lelkésznő, 41 éves, szintén nemcsak megtagadta gyermekek megkeresztelését, hanem elvileg is élesen ellene fordult a nyilvánosság előtt. Emiatt tanfegyelmi eljárás alá vonta őt a westfáliai egyház. Ennek során tárgyalások folytak H. Greeven bochumi újtestamentumi professzor elnöksége alatt, amelyben a nagy többség szerint nem lehet fegyelmi eljárás alá vonni azt, aki a csecsemőkeresztséget teológiai okokból elveti. De maga Greeven professzor szerint a gyermekkeresztség megengedhető, minthogy az Újszövetség nem szól sem mellette, sem ellene. Joachim Kanitz nyugat-berlini lelkész 1969-ben jelentette ki, hogy nem keresztel többé gyermekeket. A Berlin-Branderburgi konzisztórium nem indított ellene tanfegyelmi eljárást, de ügyét egyelőre függőben tartotta. Ő azonban nem annyira szélsőségesen ítéli el az egyház szokásos rendjét, mint a két másik lelkész.

Nem evangéliumi alternatíva

Feltűnő jelenség, hogy a gyermekkeresztség elvetői általában nem a baloldali vagy modern teológia képviselői, sőt Ruddies valószínűleg a Hitvalló Mozgalom tagja, Weigand szövegezései

pedig nyilvánvalóan pietista jellegűek. A probléma tehát leginkább a biblicisták között éleződött ki, és a legélesebb álláspontok Württemberg, Baden, Westfália és Rajna vidéken jelentkeztek, vagyis éppen a négy hagyományos pietista területen. Viszont ugyanígy nem tekinthető véletlennek az sem, hogy a lutheránus egyházak területén eddig a keresztség megtagadása nem fordult elő. Az is érdekes, hogy a lutheránus jellegű Westfáliai Egyházi Egyesülés a Bibliáért és Nitvallásért a felnőttkeresztség engedélyezése ellen, míg a Hitvalló Mozgalom pietista beállítottságú csoportja a megengedése mellett foglalt állást. Az is tény, hogy a felnőttkeresztség szabaddátétele mellett elsősorban Barth Károly tanítványi köréből való teológusok nyilatkoznak (Gollwitzer, Otto Weber, Jüngel, Bohren), és védelmükbe veszik a gyermekkeresztség elvetőit, bár maguk részéről nem vetik el a gyermekkeresztséget.

Harminc évi diszkusszió után a kérdés tartalmilag nem haladt előre, és egyre szélesebb körökben ismerik fel, hogy a gyermekkeresztség és a felnőttkeresztség szembeállítására hamis alternatíva. Különösen hamis alternatívává lesz, ha az egyházfegyelem népegyházi megfogalmazása és gyakorlata keveredik a kérdésbe, és ennek következtében elsikkad a keresztség igazi evangéliumi tartalma. Meggondolkodtató, hogy nemcsak a gyermekkeresztség abszolút védői, hanem abszolút ellenzői is. — látszólagos „haladó” jellegük ellenére is! — a konzervativizmus tipikus jeleit mutatják érvelésükben, és félreismerik a keresztség evangéliumi jellegét. Mivel a keresztség az üdvösség és az új élet evangéliumának eszköze, mindenkinek fel kell ajánlanunk ugyanúgy, mint a Krisztusról szóló evangéliumot, de senkire sem kényszeríthetjük rá. S a keresztségre is, mint az evangélium egyik formájára, érvényesnek kell tekintetünk a magvetőről szóló példázat evangéliumi biztatását, hogy az elvetett magból talán sok elvész, de, amely jó talajra esik, az sokszorosan kárpótol gyümölcstermésével. *A gyermekkeresztséget tehát evangéliumi szabadsággal gyakorolhatjuk.*

(Erről a kérdésről részletes szemle olvasható az Evang. Kommentare 1969. évi 10. számában 559 kk lapokon.)

pk

ÚJ ÚTON

Káldy Zoltán könyve

Közel félezer oldalas mű jelent meg egyházunk vezető püspökének tollából. Címe egyszerre program és beszámoló: annak az útnak körülhatárolása, és megrajzolása, amelyen evangélikus egyházunk a szocializmust építő Magyarországon ma jár, felelős vezetőinek tevékenységében és az élet tényleges valóságában.

Ilyen jellegű mű egyszerre több oldalról lesz jelentőssé.

Hármas jelentőség

Kordokumentum. Ha úgy tetszik: egyháztörténelem — nem a régmúlté, hanem az utolsó közel másfél évtizedé. Nem az események krónikáját írja. Más a feladata: az egyházvezetés gondolatait fejti ki, különböző témák és helyzetek kapcsán. Ha valakit később érdekel, milyen elgondolások mozgatták ezekben az években egyházunk felelős vezetőit, milyen belső állásfoglalás irányította megnyilatkozásait és döntéseiket, itt sokrétűen feltáruulhat előtte.

Mint kordokumentumnak nemcsak a jövő egyháztörténetírás számára van jelentősége. Dokumentáló ereje már a jelenben érvényesül, kifelé, országunk határán túl, és bent, egyházunkban. Lám, ezen a módon találta meg helyét az evangélikus egyház a marxista állam keretében! Legyenek bár akár Keleten, akár Nyugaton, esetleg saját sorainkban is másféle elgondolások az egyház önértelmezéséről a szocializmusban, egy ponton legalábbis — hogy egyelőre többet ne említsünk — nem vehetik fel a versenyt e műben megnyilvánuló egyházkoncepcióval: ez, ami Káldy Zoltán tollából élénk rajzolódik, nem elmélet csupán, hanem megvalósult gyakorlat. Mégpedig azok között a konkrét politikai viszonyok között, amelyek az 1956 utáni években jellemezték országunk belső állapotát és a nemzetközi helyzetet. Járható, és immár járt út, nem kipróbálatlan elképzelés.

Egyházirányítás. A kötet darabjai úgy vannak válogatva Káldy Zoltán szolgálati terméséből, hogy mindegyikük a mű feladatát mozdítja elő: az új egyházi út megvilágítását. Elsősorban nem az egyéni keresztyén hit ápolása, vagy teológiai tudományos kutatás a könyvben megjelent írások belső célja — bár ilyen merev elkülönítést éppen a szerző munkássága alapján nem szabad végbe vinnünk —, hanem legfőképpen, az író tisztéből folyóan, az egyház nevelése időszerű egyházi magatartásra, állásfoglalásra.

Arra kell rájönnie a könyv olvasójának, hogy az egyház vezetése ma jóval több, mint intézkedések, rendelkezések sora: meggyőzés. A szó erejével való hatás, a legkülönbözőbb szinten: magassabb egyházi testületek tagjai előtt csakúgy, mint falusi gyülekezetekben, vagy az egyházi hetilap sokféle olvasójánál. A mű tanúsítja, hogy Káldy Zoltán a meggyőződés alapján való meggyőzés fáradságos munkáját vállalta és végzi szóban, írásban. Az egyház irányítása a szenvedélyes szavak eszközével belülről, mindenki gondolkozása átforgatásának igyekezetével történik itt. S ez a szerző nagy egyházvezetői igényét és igényességét árulja el: nem elégedik meg fegyelmezett táborral, pusztán engedelmességből vagy célszerűségből vállalt egyházi magatartással, hanem a belső meggyőződésre épülő, tehát aktív elkötelezettséget munkálja lelkészeknél, presbitereknél, híveknél. Ilyen arányú egyháznevelő fáradozás tiszteletre méltó.

Életmű. Nem abban a mennyiségi értelemben, hogy egy egész élet műve. Káldy Zoltántól még sokat vár egyházunk a jövőben. Ha nem lett is belőle könyv, de a szívekbe írva, a mindennapi élet porába rajzolva, s hisszük, mert emberek üdvösségéért történt, az örökkévalóságba nyúlóan ott van a megelőző nagy életmű: a pécsi gyülekezet szolgálata kora ifjúságától az érett férfiúévekig. De a jelen életműnek, a tizenkét esztendő püspöki működésnek is csupán töredékét foglalja magában a könyv. A benne olvasható írások csak *egy* része püspöki szolgálata írásban is lecsapódott termésének. Mindezek figyelembevételével, jellegzetes értelemben e könyv mégis életmű.

Életalkotás, amelyben összefutnak, találkoznak a vonalak: a megelőző évtizedek tapasztalatai, tanulságai és a jelen évek szélesebb körű munkájának rádiuszai, sugarai. Ebbe a sajátos életműbe, melyet kezünkben tartunk, beleépült a régi igehirdető és lelkipásztor. A színes, személyes, erőteljes evangéliumhirdetés, amely jellemző volt Káldy Zoltán gyülekezeti szószéki és evangélizáló beszédeire, a lelkigondozói melegség, amely áthatotta az egyéni sorsokért érzett és gyakorolt felelősséget a déldunántúli város s a környező falvak nagyszámú evangélikusa között — beleszivárgott ebbe a másfajta műbe is. A lebilincselő igehirdető és az emberek személyes problémáival törődő pásztor egykori tapasztalatai átszűrődnek a másjellegű könyv nem egy során. Ugyanakkor mai szolgálatának a könyvben érintett sávon túli területeiről is idevezetnek a szálak. A kötet megjelenítő erejű: érzékelteti szerzője több mint egy évtizedes egyházvezető munkájának egészét, éppen azzal, hogy egész szolgálata egységét, a bronzsát mutatja meg. Más hasonlattal: Káldy Zoltán püspöki működésének fókuszsa, gyújtópontja lesz látható a testes könyvben.

Nem íróasztal, hanem az élet műve — bármily sok dolgozószobai munka húzódik is meg mögötte. Mindegyik itt olvasható írás már valahol megszólalt, élő beszéd, vagy nyomtatott betű útján, meghatározott körülmények között, jellemző időpontban, em-

berek kisebb vagy nagyobb köréhez szólóan. Egyházi életünk jellegzetes, némelyik esetben történeti pillanatainak szülöttei ezek az oldalak.

Írójának mostani életművét megjelenítő könyv: a mai egyházvezetés víziója, megvalósított látomása. Mert a „látomás” szó fejezi ki igazában azt, ami az íróat mozgatja. Látomás ez a mai magyar evangélikus egyház életlehetőségéről, lenyűgözve látóját, hogy rádobja egész szolgálatát, a szenvedély belső hevével, ami a betűkben sem veszít izzásából.

Ez az egyházlátás, amint az előszó is említi, közös munka közben született meg. Jellemző a könyv írójára a nagyfokú nyitottság, átvevő készség minden jó felismerés iránt. Ezzel a ténnyel azonban együtt jelentkezik a könyvben a teremtmény szellemiségek egyéni kézjegye: az írások, így, ahogyan olvassuk, sajátosan személyi veretűek, a szerző belső kohójából kerültek ki. A gondolati tartalom, a mondatfűzés, az érvelésmód és a nyelv, ez az akartan hétköznapias, kenetességtől mentes, világos, változatos stílus, mely érezhetően a meggyőzés szolgálatában áll — mindez annyira „kálydózoltáni”, hogy így csak ő mondhatta, írhatta. Nem is lehet másként, amikor valaki tanúságot tesz arról az eszméről, amelyet döntőnek lát az ügy, Isten ügye szolgálatában.

Az átfogó látás

Mi az a koncepció, alapvető elgondolás, amely az író püspöki szolgálatára, és ennek tükröződésére, a könyvre jellemző? Milyen középponti feladatot tart megoldandónak önmaga és az egész egyháza számára a jelen Magyarországon? Vezérlő eszméjében két, egymástól messze esőnek tetszőt, sőt ellentétesnek látszó valóság találkozok: a Krisztusról szóló evangéliumot hirdető egyház és az ateista, marxista szocializmus — mégpedig nem elvont formában, hanem hazánk utolsó negyedszázadának történeti folyamatában. Hogyan találhatja meg és járhatja útját az egyház a lenini szocializmust építő Magyarországon, anélkül, hogy megtagadná Urát, de úgy, hogy közben beleilleszkedik a mai magyar életbe és hasznára van a haza, a társadalom és az emberiség ügyének — ez az a kérdés, amelynek jegyében halad Káldy Zoltán püspöki szolgálata és könyve mondanivalója.

Erre a kérdésre adott válasznak egyik legvilágosabb megfogalmazását idézem 1966-ból:

„Bizonyosságban vagyunk a tekintetben, hogy egyháznak kell lennünk a szocializmusban”. Valljuk, hogy a mondat mindkét része hangsúlyos: „egyház” és „szocializmus”. Egyháznak kell lennünk, amely Jézus Krisztuson, az egyetlen lehetséges fundamentumon nyugszik, és az Ő evangéliumát prédikálja. Ezt az evangéliumot nem keverhetjük azzal az ideológiával, amelynek alapján hazánk új társadalmi, politikai és gazdasági rendje épül (de ezt nem is kívánja tőlünk senki!). Ugyanakkor éppen egyházvoltunkból folyólag nem egyszerűen nézni akarjuk,

hogy miképpen épül körülöttünk az új társadalmi és gazdasági rend, hanem segíteni akarunk népünknek olyan területeken, amelyeken együtt tudunk munkálkodni népünk minden tagjával, függetlenül attól, hogy azok milyen világnézetűek. Az egyháznak amúgy is tudnia kell, hogy tagjai a gyárakban, a bányákban, a termelőszövetkezetekben, az iskolákban, az iskolákban ténylegesen és gyakorlatilag építik a szocializmust. Az egyház pedig nem a „levegőben”, hanem a tagjaiban él! Mi ebben az építő munkában nem gátolni, hanem segíteni akarjuk egyháznak tagjait. (342—343.)

Ezt az átfogó látást a „szolgáló egyház”, „diakóniai teológia” megjelölések fémjelzik. A kötet teljes egészében közli Káldy Zoltán előadását, amelyet tiszteletbeli doktori oklevele átvételekor, a szlovákiai evangélikus egyház teológiai fakultásán, Pozsonyban 1964-ben tartott. Témája: „Az egyház életformája: a diakónia”. Dolgozatában egyfelől azt fejtette ki, hogy az egyház küldetését a világban csak akkor tudja elvégezni, ha ezt a diakónia „magatartásában”, „alapállásában” teszi. Másfelől arról szólt, hogy az egyház minden tevékenysége tartalmilag is végső sorban diakónia, illetőleg annak kell lennie. Az értekezés óta lett a magyar evangélikus egyház közkincsévé „az egyház világméretű diakóniájának” gondolati megfogalmazása. Idézek ebből a részből:

„Hogyan végezheti és kell végeznie az egyháznak ezt a széles horizontú diakóniát? Mindenekelőtt diakóniai magatartással, vagyis nem úgy, hogy az egyház „fölérendeli magát” valamennyi gazdasági, társadalmi, politikai rendnek és kormányzatnak, és azzal lép fel, hogy „csak ő tudja megoldani a világ valamennyi problémáját”. Az egyház diakóniájába nem tartozik bele, hogy valamiféle „keresztyén programot” adjon a világ „világi kérdéseinek” rendezésére. Sokkal inkább azzal kell diakóniáját végeznie, hogy segíti és támogatja azokat a törekvéseket, amelyek már ténylegesen megvannak, és az emberiség békéjének, boldogulásának kivívásáért harcolnak. Amikor az egyház ezt a diakóniát végzi, ezzel nem áll „lényegétől idegen célok” szolgálatában, hanem saját diakóniáját végzi, amely Istennek az ember iránt való szeretetéből fakad.” (156.)

Azután arról szól, az egyháznak megvan a szabadsága arra, hogy ezt a szolgálatát elvégezze más felfogású vagy világnézetű emberekkel együtt a közjóért. Az egyháznak ezt a diakóniát Isten törvényének és evangéliumának hirdetésével kell végeznie — mondja —, valamint az irlalmasság cselekedeteivel. Hozzáfűzi: szükséges, hogy bizonyos kérdésekben az egyházak együttesen szóljanak és cselekedjenek. Fejtegetésének a diakónia széles horizontjáról szóló fejezetét ezzel zárja:

„Az egyház pusztán létével is segítheti a diakónia világméretű gyakorlását, mert ha úgy tud élni, hogy benne a különböző fajú és különböző gazdasági és társadalmi rendből való emberek békességben élnek, akkor ez az élet „hegyen épített városként” utal az emberiség egysége és megértése felé.” (157—158.)

Az értekezés befejezése a diakónia és az eszkatológia kapcsolatával foglalkozik:

„Amikor a diakónia által lelki és testi gyógyulások, nagyobb közösségek életében rendeződések történnek, akkor ezek csak jelek, amelyek arra a Jézus Krisztusra utalnak, aki majd minden sebet bekötöz, minden szakadást megszüntet, igazi békét teremt az új ég és új föld világában. A diakónia ennek az eljövendő Úrnak a jeladása. Addig is arra hivatott az egyház, hogy hálaadó szívvel és határtalan szeretettel munkálkodjék ebben a világban, hogy a jövődéből már most sok kincs az emberiségé legyen.” (158)

Ugyanebben az évben egy másik előadásában hazai teológiai hallgatók előtt az egyház diakóniai életformájának vállalását „ötödik útnak” nevezi a szerző. A második világháború után az új Magyarországon — mondotta — négyféle út rajzolódhatott ki az evangélikus egyház előtt: a hierokrácia útja, a konformizmusé, a lelki gettó és az opponálás útja. Majd így folytatta:

„A Magyarországi Evangélikus Egyház hivatott vezetőin és azok munkatársain keresztül egy más utat választott. Ez az ötödik út a diakónia útja. Ez azt jelenti, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház Jézus Krisztus követésében, az Ő példája nyomán, az Ő evangéliumának erejével a szolgálat útját választotta az új magyar világban. A samaritánus pozícióját választotta, aki ott a jerikói országúton szeretettel segített annak az embernek, aki segítségre szorult. A mi egész alapállásunk a diakónia.” (164)

Szükségesnek tartottam idézni ezeket a részleteket, hogy a szerző püspöki szolgálatának és könyvének az átfogó látása, gyűjtőpontja saját szavaival álljon itt előttünk.

A részletek igazsága

Most szeretném felmutatni a nagyszabású elgondolás következetes érvényesülését a kötetből szinte találomra kiemelt két résztemán, olyan kérdésekben, amelyek elé menet közben, a kor és az egyház élete pergésével került egyházunk. Az egyik esemény egyházi jellegű, a másik jellegzetesen világi.

Első példának az ökumenizmus problémáját veszem. Az egyházak közeledésének keresése ma világjelenség. Hogyan viszonylik ehhez az ügghöz a vázolt koncepció keretében a hazai egyházvezetés? A szerző 1966-ban a Keresztyén Békekonferencia ökumenikus bizottsága bukaresti ülésén elhangzott beszédéből idézek. Megállapítja, hogy az ökumenikus mozgalomban az „ökumené” fogalmának három eleme került előtérbe ezekben az időkben: az egység, a misszió és a diakónia. Elemzésük során a harmadik tényezőről többek között ezeket mondja:

„Ennek a szeretetnek — amely Jézus Krisztus szeretetéből való — át kell ölelnie nemcsak a „keresztyén ökumené” tagjait, hanem az egész

embervilágot, a „lakott földet”, az oikoumené'-t. Abban van az Egyházak Világtanácsának nagy lehetősége, hogy közös bizonyoságtételre és közös cselekvésre mozgósíthatja a „keresztyén ökumenét” a „lakott föld” javára... Örülhetünk annak, hogy a „keresztyén ökumenében” erősödött a hit- és szeretetközösség, a „lakott földért” való felelősség és a bizonyoságtételre való készség világviszonylatban is. Jó, hogy az ökumenikus mozgalomban az „egységet” nem önmagáért kívánják építeni, hanem a „közös feladatok gyümölcsöző betöltése” céljából. Tudatosítanunk kell azonban, hogy ez a „közös feladat” nemcsak a missziói, hanem a diakóniai cselekvés egymásért és az egész embervilágért. Ennek felismerésében még növekednie kell a tagegyházaknak és a helyi gyülekezeteknek. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a „keresztyén egység” növekedése nem történhet a „lakott föld” kárára, nem irányulhat senki ellen, vagyis ez az egység nem szolgálhatja a „lakott föld” megosztottságát, sőt inkább a megosztottság gyógyítását kell előmozdítania... Szükség volna még arra, hogy a mozgalom megtalálja az utat olyan nem-keresztyén vallási közösségekhez és világi mozgalmakhoz, amelyek ugyan más indítekből, mint a „keresztyén ökumené”, de ugyancsak a „lakott föld” békéjéért és jó rendjéért küzdenek.” (193—194)

Ebből a töredékből is látható, miként illeszti bele az ökumenikus felelősség kérdését az átfogó koncepcióba. Vállalja az ökumenizmus hármas jelentőségét az egyházak egysége, bizonyoságtétele és cselekvő szeretete irányában — a szolgáló szeretet, a diakónia körét azonban a legtágabbra szélesíti: az egész Föld lakóiért, az emberiségért érzett felelősséggé tágítja, amelybe a mai kor minden megoldásra váró nemzetközi kérdése, feladata benne van.

Második példának szándékosan olyan részletet veszek, amelynek tárgya nem egyházi jellegű, de világtörténelmi jelentőségű. Az 1917-es oroszországi szocialista forradalom 50. évfordulóján, 1967. november 7-én „Megrengetett világ” címen írt cikkében a félszázados történelmi esemény mába nyúló hatásának, kibontakozott, feltartóztathatatlan folyamatának vázolója után ezeket a megállapításokat teszi:

„Ma már sokak előtt nyilvánvaló az egyházakban is, hogy a keresztyén emberek sem nézhetik ellenségesen vagy tartózkodással azokat a forradalmi megmozdulásokat, amelyek azt célozzák, hogy elnyomott társadalmi rétegek, elnyomott fajok és gyarmati népek jogaikhoz juszanak, és nagyobb szabadságot biztosítsanak maguknak... Nem az a feladatuk a keresztyéneknek, hogy régi, igazságtalan társadalmi rendeket segítsenek fenntartani, hanem hogy aktívan segítsenek mindenütt kiépíteni egy igazságosabb társadalmi rendet. Ha nem ezt teszik a keresztyének, akkor bűnrészesekéivé válnak olyan viszonyok fenntartásának, amelyek gátolják, hogy az ember valóban ember legyen. Bár a forradalmak több esetben emberi szenvedéseken keresztül tudnak csak előrejutni a keresztyén embereknek is újra és újra meg kell gondolniuk, hogy nem jár-e még több szenvedéssel, éhhalállal egy-egy igazságtalan gazdasági és társadalmi rendnek a fenntartása. A keresztyén embereknek szerte a világon mindent el kell követniök azért, hogy

ha lehetséges, békés eszközökkel segítsék kikényszeríteni a hatalom birtokosaitól a gazdasági, társadalmi és politikai élet igazságos átalakítását. De, ha ezen az úton ez nem lehetséges, el kell jutniuk a keresztyén embereknek oda, hogy Isten elé állva feltegyék maguknak a kérdést, nem kell-e segíteniük azokat, akik forradalmi úton akarják az igazságosabb társadalmi rendet megvalósítani. Bizonyára lesznek és vannak szerté a világban olyan keresztyének, akik ezt az utat választják.” Az évforduló hazai vonatkozásában többek között ezt a megállapítást teszi: „A mi magyarországi evangélikus egyházunk a hazánkban végbement és ma is folyó forradalmi változások között Istenhez való hűségben és népünk iránti szeretetben akarja betölteni feladatát.” (285—286)

Így alkalmazza a szerző az alaplátását erre az alkalomra, a jubileumi emlékezés tárgyára, amelynek kihatásaként hatalmas történelmi változáson ment át a mi országunk és társadalmunk is, s ez belevág a mai magyar evangélikus egyházat alkotó emberek életébe, akikhez a püspök szava irányul; ugyanakkor megint világtávlatban gondolkodik, az egész emberiség ügyére és az egész keresztyénség szolgálatára figyelve. A diakóniai alapgondolatot érvényesíti itt is hazai és világviszonylatban, az utóbbinál a legkényesebb teológiai ponton, a fegyveres forradalomban való aktív részvétel kérdésében a személyes keresztyén lelkiismereti megfontolásra bízva a döntést.

Nem folytatom a részletek egybevetését az átfogó koncepcióval, mert a recenzió, a könyv méltatásának írója csak példákön mutathatja fel, aminek a könyv egészében való végiggondolása már az olvasó feladata. De arra még felhívom a figyelmet, hogy akadnak a kötetben nem egyházi hallgatóság előtt elhangzott megnyilatkozások. Nem érdektelen ezek elemzése és összehasonlítása az író központi látásával, mert ez a viszonylat is próbakövévé válik annak. Idézek egyik felszólalásából, a Hazafias Népfront budapesti bizottsági ülésén, 1964-ben elhangzottakból:

„Mi nem akarjuk távolról szemlélni azt az óriási erőfeszítést, amelyet népünk az országépítésben kifejt, hanem ott akarunk lenni a munkások, a parasztok és az értelmiségiek mellett, és velük együtt akarjuk kivenni részünket a szocializmus építéséből” — mondotta a protestáns egyházak nevében. Majd felszólalása egyik további részében így folytatta: „A munka lelkiismeretes elvégzése mellett mindig arra is kérjük az egyház tagjait, hogy szeressék az embereket, függetlenül attól, hogy milyen vallásúak és világnézetűek. Csak azt nézzék, hogy emberek, akik szeretetre szorulnak.” (270—272)

Az egyház résztvesz a szocializmus építésében? Nem tér itt el a könyv írója az egyházi feladatmeghatározástól? Ha végiggondoljuk, azt hiszem, mindenki számára meggyőzővé válik, hogy ez a megállapítása is szorosan az alaplátásából következik. A szocializmus a magyar állam politikai, gazdasági, társadalmi létének váltott feladata és életformája. Ezen az életformán belül él a hazai evangélikus egyház, sőt tagjai közvetlenül részt vesznek megszí-

lárdításában, fejlesztésében mindennapi munkájukkal és folyamatosan gyakorolt állampolgári engedelmességükkel. Egyházunk ebben a valóságos emberi közösségben — és nem elképzelt társadalomban — választotta a szolgáló szeretet útját. Káldy Zoltán idézett fel-
szólalása ennek a „diakóniának” adta szemléletes kifejtését. A szocializmus építését nem a kommunista világnézet, ideológia prédikálásával végzi az egyház — ha így tenné, akkor kellene elutasítani a vonatkozó kijelentést —, hanem a Jézus Krisztusról szóló evangéliumot hirdeti, és ebből az evangéliumból következnek a szolgáló szeretet feladatai a munkahelyen, a társadalomban, az emberiség égető problémáiban. Az evangéliumnak és a diakónia tágabb értelmezésének egybekapcsolása volt itt is a mérvadó.

A kötet számos oldalán a lelkészek mai igehirdetéséért való felelősség lüktet. A lelkészolvasók nem közvetlenül, hanem közvetve, de nagy segítséget kapnak a műben igehirdetésük horizontjának kiszélesítésére, és az új, szélesebb értelemben vett diakónia szempontjának alkalmazására prédikációjukban mai kérdésekkel kapcsolatban.

Töretlen fejlődés

Elérkeztünk a könyv lemerésben arra a pontra, ahol a benne foglalt legkorábbi és legkésőbbi írás, 1953 és 1969 között eltelt több mint másfél évtized felől tesszük vizsgálódás tárgyává. Keressük benne a szerző önmagához való hűségét, és ugyanakkor az előrehaladást, a tovább bontakozást az évek múlásával. Valóban töretlen fejlődést kell megállapítanunk. A jelzős szerkezetben mindkét szón hangsúly van: a „töretlenségen” is és a „fejlődésen” is. Az 1953. évből idézem őt, az akkori pécsi lelkészt és esperest:

„Szektság vonás az, amikor nem a teljes Szentírást hirdetjük, hanem valami csonka evangéliumot. Különösen a bethániás beállítottságú emberek, de egyházunkban nem egy lelkész is szokott például hivatkozni arra, hogy ők igehirdetéseikben nem akarnak másról tudni, egyedül Jézus Krisztusról, és pedig „mint megfeszítettről”. Ez a kijelentés rendszerint azt szokta fedni, hogy ők az „emberek lelki üdvösségével” foglalkoznak csak, és nem hajlandók igehirdetéseikbe például társadalmi vagy nemzeti kérdéseket belevonni... Akik ilyen csonka evangéliumot hirdetnek, tudva vagy tudatlanul azon az állásponton vannak, hogy van az emberi életnek olyan területe, amelyen nem Isten akar úr lenni, és van olyan probléma, ami egyben nem teológiai probléma volna.” (261—262)

Ehhez az idézethez nem szükséges kommentárt fűznöm. Az évszáma minden további nélkül igazolja a könyv olvasója előtt az azonos szemléletet, amely e mű korábbi és későbbi írásait összeköti. Ezzel együtt nyomon kísérhetjük a kötetben — ha az írások végén jelzett keltezési évszámokat figyelembe vesszük — a gondolatok fejlődését, ami nélkül nincs igazi alkotó.

A teológiai kristályosodás folyamata játszódik le a könyv lap-

jain a diakóniai szemlélet kialakulásában. 1958-ban, a püspöki székfoglaló beszédben, a kötet nyitó írásművében a szerző már szól a „diakónia istentiszteletéről”. A diakónia szolgálata — mondja — beletartozik az evangélium középebe. Krisztussal élni annyi, mint szeretetben élni, s ez a szeretet „kötelez egyfelől azokkal szemben, akikkel Krisztusban egy testté lettünk, de azokkal szemben is, akik kívül vannak az egyházon”. (20—21)

E világos felismerés mellett ekkor még nem használja a diakónia kitágított fogalmát, s a gyülekezetektől a diakónia szolgálatát kérve a gyülekezeten belüli és az intézményes szeretetmunka támogatását helyezi szívükre; a politikai felelősségről külön összefüggésben szól. Az 1963. évben elhangzott püspöki jelentésben már találkozunk a fogalom bővülésével. Az egyházak nemzetközi felelősségét kiemelve, említi „a diakónia nemzetközi méretekben való gyakorlásának szükségességét” (35). Majd hazai viszonylatban ugyanebben a jelentésben: „...népünk életében diakóniai módon legyünk jelen, és a szeretet cselekedeteit cselekedjük hazánk földjén, népünk között”(41). Innen már csak egy lépés a diakóniai gondolat újszerű megfogalmazásának teljes kibontása a doktori székfoglalóban 1964-ben és ugyanannak az évnek más megnyilatkozásaiban. Egy évvel később, 1965-ben világosan alkalmazza a diakóniai alapelveit a Rómával folytatandó párbeszéd kérdésében:

„...szívesen lépünk előre egy olyan egység felé, amelynek tartalma és formája az evangéliumban való egység. E felé vezető úton máris együtt járhatjuk a 'diakóniai egység' útját: az egész keresztyénség egységes fellépését a háború, a szegénység, a társadalmi elmaradottság, a járványok, az éhség, a gyarmati elnyomás ellen, és együttesen küzdhetünk a békéért, a népek megértéséért, a több és igazságosabban elosztott kenyérért.” (233)

1968-ban Helsinkiben tartott előadásában arról tesz bizonyosságot, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház Isten Szentlelkének vezetésével választotta a „diakónia útját” (247). Íme, a diakóniai egyházfogalom egy évtizedes látkepe a csírázástól kezdve!

Káldy Zoltán más gondolatainak útját is végigkísérheti az olvasó a könyv lapjain, az azonosság és a fejlődés jegyében. Ezek között a gondolatok között számos van, mely a lutheri örökség tudatos ápolása és a jelenben való időszerű használata. A Szentírás formális, szó szerinti alkalmazásának elvetése, s helyette a Biblia középpontján, a Krisztusról szóló bizonyosságtételen való tájékozódás ott szerepel ezek között:

„A Szentírás... engem nem a betűhöz köt, hanem magához Jézus Krisztushoz... Ma Jézus Krisztushoz való kötöttségünkben, a Szentírásban adott ígén keresztül a Szentlélek ad számunkra útmutatást, a Szentírásban adott helyzetek pedig csak irányt szabnak, és mutatják azt a módot és magatartást, ahogyan a különböző kérdésekhez ma nekünk is hozzá kell állnunk. Tehát a Szentírást egzisztenciálisan, és nem tételekben rendszerezetten, tartom a kezemben.” (13)

A hitvallási iratokkal kapcsolatban a hűség és a szabadság megvallása:

„Az evangélikus hitvallások a reformáció korában ismeretes vitás kérdésekre adnak feleletet, és ezeknek a feleleteknek ma is kétségtelenül nagy jelentőségük és kötelező erejük van, amennyiben a Szentírással megegyeznek. Viszont az egyház mai kérdései nem mindenestől ugyanazok, mint voltak a reformáció korában élő egyháznak. Ezért nem nézhetünk valami merev konfesszionalizmussal hitvallásainkra... A Szentlélek ma is megvilágosít, és megmutatja, mi az Isten jóakarata abban is, amiben új körülmények között döntenünk kell. Esetleg szükség lehet legalább a magunk számára a régi hitvallások kiegészítésére” (13. oldal. Minkét megnyilatkozás a püspöki székfoglalóból, 1958-ból.)

A lutheri hagyományoknak ez a helyes kettős szemlélete, amelyet a kötöttség és a modernség dialektikája jellemez, természetesen nyitva hagyja a határt, amely elválasztja a mai is élő az elavulttól. Innen adódik, hogy egyéni véleményem itt két kérdésben eltér a szerzőtől. Ő Luthernak Isten kétféle kormányzásáról szóló hagyományos tanát ma is döntőnek tekinti (pl. 178—179. old.). Világi kérdésekben a józan ész állítja a hit előterébe (pl. 13—14. old.). Egyéni meggyőződése szerint az ún. két birodalom lutheri tana ma már kevésbé alkalmas teológiai kategóriának, s legfeljebb tanulságai hasznosak. A keresztyén ember állásfoglalásaiban pedig nem tudom ennyire külön hangsúlyozni az ész szerepét; mert az ész és a hit működése egészen összefonódik, ha igazán hisz valaki és helyes értelmi ítélőképesége van. A benyomásom különben is az, hogy mindkét gondolat a könyv által tükrözött teológiai fejlődésben közbeeső stádiumként jelentkezik; s bizonyos „harci helyzetben” kötődik. Az elsőt talán időszerűvé tette egy időben, hogy a világ lutheranizmusa előtt nyomatékosan bizonyítani kellett egyházvoltunkat hitvallásos tekintetben is. Azóta az egyházunk iránti megbecsülés nőtt külföldön, s manapság félreértés veszélye nélkül módunkban lehet még határozottabban képviselni felfogásunkban az újat a XVI. századi reformatori örökséghez képest, amint az új feleletek szükségességét a könyv írója következetesen vallja. A másik gondolat hangsúlyozásának háttérében egy bizonyos protestáns álláspont kritikája húzódhat meg, mintha politikai, társadalmi kérdésekben hívő ember bibliai idézetek alapján dönthetne. Ma ilyen teológiai veszély már kevésbé áll fenn, s ezért nyugodtan beszélhetünk a hívő gondolkodás szerepéről a keresztyén ember döntéseiben, ahogyan a szerző is fentebbi idézetekben hangsúlyt tesz a Szentlélek megvilágosító munkájára.

Továbbvivő szálak

A töretlen fejlődés — amint előbb a könyv mondanivalóit az idő hosszában jellemeztem — továbbmutat a könyv oldalainál. A közölt írásművekben vannak olyan szakaszok, gondolatok, amelyek a jövő teológiai és egyházi munkájára várnak. Ismét csak

szempontot adhatok ezzel a könyv olvasásához, néhány példa kiemelésével.

1966-ban hangzott el a budapesti ökunemikus reformáció ünnepélyen:

„Az egyháznak szerte a világon sokkal több ismeretre kell szert tenni azokban a kérdésekben, melyek az emberiség nagy családját ma foglalkoztatják. Ezeknek a kérdéseknek szünet nélkül való tanulmányozása, a gazdasági, társadalmi és politikai összefüggések tudása nélkül ma nem tudjuk szolgálatunkat elvégezni... A világban végbemenő tudományos és technikai eredményeket nemcsak sejtenünk kell, hanem értelmünkkel is fel kell fogunk. Ismernünk kell a társadalmi forradalmak legújabb fejleményeit. Egyáltalában ismernünk kell, ami a világban ma történik és végbemegy.” (223—224)

Ebből a töredékből szálak vezetnek egyházi szakavatott tájékoztató programhoz, mely a tudományok, a természettudomány, társadalomtudomány, filozófia, lélektan, gazdaságtan, a technika fejlődésének, korunk világának, művészetének, irodalmának, gondolkodásának, létproblémáinak a megismerését tűzi ki nem mellékes feladatnak.

Előremutató sorok a szentírási fogalmak és egész dogmatikai felfogásunk újra való átgondolása irányában, 1968-ból:

„Számos bibliai fogalom jelentése kibővült, sőt megváltozott a mi számunkra. Felismertük, hogy az evangélium... a földi lét egész teljességében látja az embert, tehát testiségében és lelkiiségében. Éppen ezért az evangélium hirdetésének célja nem egyszerűen a hit ébresztése, hanem a teljes emberség munkálása is.” Itt szól a „hit”, a „megtérés”, a „keresztyén reménység” mai jelentéséről. „A misszió nemcsak az evangélium terjesztése, hanem egyben humanizáció is...” (94)

Ez a feladat, amelyet a szerző itt találóan érint, még tágabban előttünk áll: végiggondolni hagyományos keresztyén, bibliai és dogmatikai fogalmainkat a mi korunk gondolatvilágában, újjáértékelő módon, mai képzeteinknek megfelelően.

Végül még egy jelentős továbbvivő szál — hadd tegyek hozzá egy személyes megjegyzést: nekem az utóbbi években ez különösen szívügyem az időszerű egyházi szolgálat érdekében — a Szentírás modern történeti (és így, ezen át: hívő) szemlélete. Idézem a pöspök mondatait 1968-ból:

„Meggyőződéseim szerint, a Szentírással kapcsolatban ma alig van veszedelmesebb álláspont, mint a 'naiv' pietista szemlélet, amely igen gyakran a Bibliát, 'szó szerint' (még a Károli fordítást is!) Istentől ihletettnek tekinti, és nem hajlandó azt a tudományos kutatás módszereinek alávetni. Azt vallom, hogy a Szentírást nyugodtan alávetnünk — és alá kell vetnünk! — a történetkritikai kutatásnak. E nélkül nem tudunk korszzerűen prédikálni és szolgálni sem a gyülekezetben, sem a világban.” Másképp „dialógust sem lehet folytatni sem az egyházak között, sem a világgal! A dialógus mozgató eleme ugyanis

az, hogy jobban meg akarjuk ismerni az igazságot, és nagyobb igazságra akarunk eljutni.” (359)

Az a reménységem, hogy ebből a látásmódból még támadhat egyházunkban újszövetségi írásmagyarázati szempontból is korszerűbb igehirdetés, egyházi tanítás, mint ami ma sorainkban többfelé tapasztalható. Hiszen a kinyilatkoztatás történetiségének vállalása választ el minket gnosztikus és mitikus hittől; a Szentírás történeti igazsága pedig megtalálhatatlan a történetkritika bátor használata nélkül, amely behatol a bibliai szöveg emberi keletkezéstörténetébe, vallva benne így, ezen az úton, Isten Szentlelkének láthatatlan munkáját.

*

A könyv értékes előszavát *Ottlyk Ernő* püspök írta. Kongenálisan foglalta össze és jellemezte Káldy Zoltán püspök szolgálatát és a könyv jelentőségét.

Egyházunk valamennyi lelkésze Magyarországon, akár tudja, akár nem, akár igenelve, akár tagadva, de *ezen az úton* jár gyülekezeti szolgálatának végzése közben, a tények valóságában. A rendkívüli energiát, változatlan lendületet, fáradhatatlan munkásságot tükröző kötet szolgálja hát a lelkészek belső *meggyőződését és egyértelmű* magatartását egyházunk mai tényleges útján!

Veöreös Imre

Sajtóhiba-igazítás

Folyóiratunk szeptemberi számában az 530. lapon felülről a 31. sorban a Congar-féle idézetben a középső mondat helyesen így hangzik: „... amíg Luther merő elítélése helyett nem igyekeznek őt komolyan megértetni...”

A SZERETET SOHA EL NEM FOGY

1Kor 13,8

Iványi József hegedűművész, 1967.

Minden tényszerű adat megvan ahhoz, hogy tudjuk, mi történik I. J., a művész és az ember terhei nagyobbak voltak, mint szellemi-lelki-etikai erői és ezért önként elszakította életének fonalát. Tragikus, megrázó esemény: öngyilkosság. De, ha csak ennyit mondunk, akkor el akarunk rejtőzni kollektív felelősségelhordozásunk és lelkiismeretünk szava elől, mint a bűnbeesett Ádám Isten előtt. Tudnunk kell, hogy gyilkos motívumok adták a tragédia bevezetését, érzelmi, értelmi és akarati motívumok. A motívumok mögött nem keresek személyeket, azaz senkit sem akarok vádolni, mert pásztor vagyok és nem ítélőbíró, de az igazság mindnyájunkat megvádol. Nem vádолом I. J.-et sem, mert attól tartok: ő is megvádolhatna minket. Igaz: elfogyott benne a szeretet önmaga iránt és mások iránt és ezt nem pótolta semmi, még a művészet és a tehetség csodája sem, de ebben a szeretetben, amellyel megmenthettük volna, mi még szegényebbek voltunk. Halálában valamiképpen mindnyájan meghalunk, erőtlenségében ott volt a mi erőtlenségünk is. Ő elmenekült előlünk, mert mi elmenekültünk előle.

Ha szabad így mondanom: elérkeztünk I. J. utolsó fellépéséhez. Nem a művész, hanem az ember búcsúfellépése ez. A halálnak, a temetésnek, a koporsónak ebben a hangtalanságában, döbbenetes csöndességében testet ölt egy rövid prédikáció: emberek, jaj nekünk, ha elfogy közöttünk a szeretet! Mert csak annak van értelme, annak a művészetnek, tudománynak, akotásnak, csak annak az életnek van értelme, amelynek szíve van. Az egyház ezért tesz bizonyosságot Istenről, aki szeretet és ez az a szeretet, amely soha el nem fogy. Paradox tétel, de igaz: ez a szeretet engedte kibobbanni I. J. életét, hogy leleplezze szeretetlenségünket, és megmentsen minket, az élőket. Mint ahogyan Isten engedte Jézus Krisztus halálát, hogy az ember, aki hisz benne, el ne vesszen. Közelebb kell jutnunk Istenhez, hogy egymáshoz jussunk közelebb és megadjuk egymásnak tartozásunkat — a szeretetet. Most elsősorban azoknak, akik a legtöbbet vesztették és akik a legnagyobb terhet hordozzák.

I. J. halála így lesz közöttünk az ember jajkiáltásává és az Isten hívogatásává egyszerre. Jó azoknak, akik mindkettőt meghallják és felelnek reá a szívükkel. Ámen.

Várady Lajos

Istennel a halál árnyékában

Zs 23,4

Az elhunyt orvos özvegye; régóta tudatosan hitben élt, betegségét nagy türelemmel viselte: a temetésen részt vevők túlnyomórészt értelmiségiek.

Van-e bármi is az életünkben, amire ne vetné rá árnyékát a halál? Sokszor nem is tudjuk, hogyan befolyásolja életérzésünket, döntéseinket végsőségünk tudata, „hiszen oly rövid az út a portól a veszendő húson át vissza a porig” (*Szabó Lőrinc*). Nem csoda, hogy az ember védekezni igyekszik minden áron. E kétségbeesett próbálkozások egyik legújabbika az egzisztencializmus tanácsa, a *hősies lemondás*: mivel végső soron úgyis csak le kell mondanunk az életről, tegyük ezt „hősi rezignációval”. Ennek jegyében egyet kellene értenünk *Hemingway*-vel abban, hogy az élet tragédia, mert csak egyféleképpen végződhet. Pozitívabbnak tűnik a másik megoldási kísérlet, mely a halálra nézve ennyit mond: *Ne törődj vele!* — még akkor sem, amikor közeledik „ama végső ebtámadás, a végzeté” (*Illyés Gyula*). E szerint a halál a lehető legértelmetlenebb, legostobább dolog, mellyel szemben az egyetlen értelmes magatartás: elfordítani a fejünket. S ha ezt tesszük, mire megyünk vele? Úgy látszik, több vigaszt nyújt a harmadik kitörési próbálkozás a mulandóság beszorkányköréből. Ez így hangzik: Egyénileg elpusztulok ugyan, de *utódaimban s műveimben tovább élek*. Persze korántsem mindegy, milyen nyomot hagy maga után életünk, de mégiscsak föl kell tenni a kérdést egészen személyesen: abban, ami kezem alkotása, én magam tényleg tovább élek-e? És utódaimban, akik esetleg egészen mások, de velem semmiképp sem azonosak? Állíthatom, hogy bennük én magam tovább élek? Mennyire? És meddig?! Nem beszélve azokról, akik minden különösebb cselekedet nélkül halnak meg és utódot sem hagynak maguk után. Életemnek legföljebb a nyomai láthatók egy darabig, de én magam nem élek tovább! Végül még csak egyet, a legáltalánosabbat és leghétköznapiabbat: *Élj minél kellemesebben!* Ürítsd fenéig az élet poharát! A *Gilgamese*osz szavai óta ötezer éven át de sok változatban hangzott el és valósult meg ez a bizony nem túl tiszteletreméltó tanács. Hogy ez ehhez igazodó magatartás mennyivel teszi igazán szebbé és tisztultabbá a világot, arra kár szót vesztegetni.

Isten ígéje nélkül mi sem tudnánk jobb megoldást találni a halál árnyékában, ez igaz. Meg kell azonban látnunk, hogy ezek a kétségbeesett megoldási kísérletek tulajdonképpen a *félelem szülöttei*: a félelemé, melyet akár az apokalipszis ötödik lovasának is nevezhetnénk. Ám azt is csak Isten ígéből tudhatjuk, hogy ennek az ős félelemnek a remegése nemcsak a halál, de a *bűn miatt is* fészkel bennünk, vagyis azért, mert szívünk mélyén elpártoltunk az Isten iránti odaadó engedelmességtől, s hogy a tulajdonképpeni halál nem a biológiai elmúlás, hanem az, ha ezzel megpecsételődik Istentől való elszakadottságunk. A testi halál után ugyanis nincs többé lehetőség Jézus Krisztus befogadására és követésére! Ebbe a sötét mélységbe nyúlik le félelmünk gyökere, s ez benne reszket komplexumainkban s legmindennapi idegességeinkben egyaránt. Jellemző például, hogy a világhírű *Jung* professzor felmérése szerint a 35 éven felüli férfiaknak életérzésében döntő szerepe van vagy a halálféle-

lemnek, vagy a vallásos problémának, ha ez nem is tudatos mindenkinél. Az evangélium ereje nélkül a halál árnyéka egyet jelent a félelemmel!

E kontraszt alapján tűnik csak ki igazán, *milyen hatalmas vallomás* a zsolttíró bizonyágtétele: *Nem félek!* Isten gyermekei tudják ezt így vallani, hármas értelemben is.

Általánosságban: nem mérgezi félelem az életemet. Nem mintha fellegek közt járna a hívő ember, valami idilli problémátlan világban, hanem: Istennel való kapcsolatából olyan energiákat kap, melyek naponta győzelemre segítik félelmei ellen. A hatásos ellenszer az Isten szeretete, mely „küzi a félelmet”. Ez azzal kezdődik, hogy észrevesszük: keres az Isten szeretete, s azzal folytatódik, hogy megragad, s életünkben-magatartásunkban továbbhullámozik másokhoz. Magyarán: Isten szeretetének befogadásával és továbbadásával, vagyis szolgáló étellel győződik le a félelem!

Konkrétabb tartalma is van azonban ennek a csodálatos „nem félek”-nek: *nem félek a rossztól*, mindattól a bajtól-bánattól-megpróbáltatástól, mely az élet viharzónáját jelenti, s amelyből nincs hova szökni. Ki vonná kétségbe, hogy a legkülönbébb veszélyeknek van kitéve az ember születése pillanatától? Es mégis: általában tíz aggodalmunkból egy bizonyul igazán megokoltnak, vagyis tízszer annyit félünk, mint amennyit indokolt lenne. A hívő emberről viszont azt mondja egy másik zsolttíró: „Semmi rossz hírtől nem fél; szíve erős, az Úrban bizakodó!” Egyszerűen Isten kezében, hatalmában tudja magát, életprogramja az, hogy ez lássék meg rajta, s így a szolgálat sodrában „nem ér rá” félni.

Legkonkrétabb tartalma viszont ennek a félelmen diadalmaskodó hitnek így hangzik: *Nem félek a GONOSZTÓL*, a tulajdonképpeni egyetlen, abszolút rossztól, hogy Istentől elszakadottan elvesz az életem, hogy nem leszek részem az örök életben. Csak hívő emberek ismerik a szívnek ezt a mélységes aggodalmát, hiszen volt alkalmuk rádöbbszenni bűneikre, állhatatlanságukra. De mi nem magunkban hiszünk, hanem Jézus Krisztusban.

TE VELEM VAGY — ez a félelem nélküli élet egyetlen indoklása! Kereszthaláloddal mellem álltál, bűneim alól feloldottál, szolgálatba állítottál, vállaltál és vállalsz, kegyelemből és szeretetből — szóval velem vagy! Ezért nem kell félnem, hiszen tied vagyok!

Megváltónk jelenlétét azonban, mely végigpásztorol a halál árnyékának völgyén, a *pásztorbot* képével szemlélteti a szentíró, s nyilván nem véletlenül. Talán meglepő, de erről a *pásztorbotról* azt mondja, hogy *vigasztal*. Hogyan?

Ú, hogy *fegyelmez*. Legyünk őszinték: ránkfér sokszor az isteni fenyítés, hogy megtanuljunk: tényleg rossz a rossz s valóban romlást hoz a bűn. Máskor meg a szenvedés nehéz iskolájában tanuljuk meg, hogy Isten még azt is áldássá teheti, amiben hit nélkül bizony soha nem lennénk örömmünket. De még ilyenkor is vigasztal ez a drága bot, mert *eligazít*: Erre menj, ne amarra! Ez az élet útja, ne fuss a vesztedbe! „Én vagyok az Út”, az egyetlen! Ennek jegyében legyen szolgálatát az életed!

Hit nélkül milyen sok az értelmetlen szenvedés az életünkben. Ha azonban Isten kezéből fogadjuk, csodálatosan *átminősül* vigasztalássá! Így pásztorol Jézus Krisztus a halál árnyékának völgyén át — életre!

Kevés embernél válik annyira nyilvánvalóvá a hit, mint az elköltözött testvérünk életében történt. 31 évi özvegysege, két kisgyermekének, később asszony lányának elvesztése, sok betegsége és testi gyengesége erőn felüli terhet jelentett volna. De beszélgetéseinkkor — főleg úrvacsorázásai előtt — meggyőződhettem arról, hogy *neki volt Pásztora*, akitől vigaszt és erőt kapott, s akinek szolgált akkor is, amikor embereknek adta át szeretetét.

Am az Ige most már nem a holtat kérdi, hanem bennünket. Téged, Testvér. *Neked van-e Pásztorod?* Egyedül eltévedsz a halál árnyékának völgyében, a félelem árnyai közt. De Vele nem! Hamis vigaszokra mellette nem szorulsz — ha Ő áll melléd, szeretteid koporsójánál, sőt halálos ágyadon is van vigasztalásod: a Jó Pásztor, aki a halált vállalta értünk, hogy nekünk életünk legyen! Ámen.

Bodrog Miklós

Kicsoda üdvözülhet?

Lk 13,23—24 és Mk 10,26—27

71 éves férfi. Római katolikus. Egész családjá evangélikus. Kérésükre temettem. Előtte személyesen beszéltem a plébánossal. Szívesen hozzájárult. Az elhunynak hosszú évtizedek óta semmi kapcsolata nem volt egyházával. Állítólag ifjú korában mulatozás közben agyonütött valakit. A gyilkosság bélyegét haláláig hordozta. „Rossz ember”-nek tartották. Özvegye és családja részéről is elmaradt az ilyenkor szokásos mentegetés, dicsérgetés. Egyáltalán nem voltak megrendülve. Sőt! „Ha valaki, ez elkárhozik!” Ez volt a temetés előtti közhangulat. Magam sajnos nem ismertem közelebbről, bár találkoztunk néhányszor. Zárkózott, morcos öreg ember volt. A kíváncsi gyülekezet fele katolikus. Idő: 1965. február 18.

Keresztyének szívében minden koporsó felett ott vibrál ki nem mondottan is ez a kérdés: üdvözül-e az, aki halálba meredve itt fekszik előttünk s várja az ítélet napját? Érthető ez a kérdés. Életünk során sok más kérdés is fontos. Itt már csak ez a fontos!

Tudom, hogy P. Pál testvérünkkel kapcsolatban is sokak szívében megmozdul most ez a kérdés. Sőt vannak, akik már válaszoltak is reá. De talán mégse siessük el a választ! Akármilyen jónak és igazságosnak tartjuk is a magunk válaszát, kérdezzük meg előbb Jézust. Mert e felolvasott két íge szerint ő is válaszolt a kérdésre, amit egy ismeretlen hallgatója, de tanítványai is neki szegeztek: kicsoda üdvözülhet?

1. *Az első válasz* meglepő. Mintha nem is a kérdésre felelne. „Kevesen vannak...?” „Igyekeztek bemenni...” Mit jelent ez a válasz? A kérdés elutasítását. Nem a te dolgod ez! Semmi közöd hozzá! Ilyen szigorú Jézus válasza számunkra, akik olyan gyorsan és könnyen ülünk be az ítéltő Isten székébe és a magunk fabrikálta mérleg alapján osztogatjuk az üdvösséget és a kárhozatot. Semmi közöd hozzá! Ha csak most foglalkoztat téged P. Pál üdvössége, akkor elkéstél. Míg élt, addig kellett volna tördölnöd vele! Most már nem tartozik rád!

De Jézus válaszában egy riasztó felhívás is van. Önmagunk felé fordítja tekintetünket. „Igyekeztek (ti!) bemenni a szoros kapun!” Vagyis:

térjetelek meg bűneitekből, amíg nem késő! Nincs se jogunk, se időnk mások üdvösségének lehetőségét latolgatni. Aki ezt teszi, az teljesen félreismeri a saját helyzetét. Veszedelmes helyzetben vagyunk, mert ránk is ugyanaz az ítélet vár s míg mások fölött ítélkezünk, önmagunk leszünk a kárhozat jegyesei. Jézus ebből a másokat ítélgető hamis nyugalomból akar bennünket felriasztani. Most is erre hív fel bennünket: vegyük számba és bánjuk meg bűneinket, amikkel vétkeztünk Isten ellen, embertársaink ellen vagy éppen e halott testvérünk ellen! Igen! Jézus válasza minket ültet a vádlottak padjára és nem engedi, hogy mások örök sorsát méricskéljük nagy nyugodtan, mintha velünk semmi baj sem lenne. Ásunk csak le a jó mélyen a magunk élete emlékeinek földébe és vegyük számba mindazt a sok szennyet, gonoszságot, hitetlenséget, pénzimádatot, lopást, paráznaságot, káromkodást, önző irigységet, gyűlölködést, haragot, mások baja iránti közönyösséget, irgalmatlanságot, — s ki tudná mind elsorolni?! — ami terheli életünket! Ugy-e, hogy mentegetnénk, enyhítenénk, szépítgetnénk mindezt, mert rólunk van szó! De Jézus nem engedi! Azt akarja, hogy lássuk magunkat úgy, ahogy vagyunk és feltörjön szívünkéből az imádság, amely egyedül illik hozzánk: „Urunk, könyörülj rajtunk és bocsásd meg vétkeinket!”

Es most kérdezzük meg újra: kicsoda üdvözülhet? Már nem P. Pálról van szó, hanem rólunk. Az ő neve helyébe a magunkét kell tennünk: üdvözülök-e én, Dóka Zoltán? Ugye, hogy összezsugorodik bennünk az a nagy, hetyke énünk és keresgélne csak egy keskeny kis rést is az üdvösség kapuján!

2. De Jézus második válasza ezt is elzárja előttünk: „embereknél lehetetlen!” Értitek?! Lehetetlen! Nincs emberi út az üdvösségre! A mi utunk vége ez: a halál! Bűneink büntetése! Mi osztályozzuk az embereket: ez biztosan, az talán, amaz aligha! Mi gyűjtögetjük érdemeinket, mindazt, amit Isten vagy embertársaink felé tettünk és azok alapján reménykedünk: hátha én is! De Jézus áthúzza osztályzatainkat és érdemeinket, mint a tanár a rossz diák dolgozatát: ez semmi, ez elégtelen! „Embereknél lehetetlen!”

Es bizony örökre kétségbe kellene esnünk, ha Jézus nem folytatná ezt a mondatot. De folytatja! „Embereknél lehetetlen, de nem az Istennél, mert Istennél minden lehetséges!” Nálunk semmi! De Nála minden! Az a Jézus mondja ezt, aki magára vette emberi sorsunkat, bűneinket és halálunkat és legyőzte azokat. Az ő halálával és feltámadásával Isten maga nyitotta meg előttünk a kaput, amelyhez nincsen emberi kulcs. Ez a Jézus a mi egyetlen reménységünk és igaz vigasztalásunk!

Bűneid sokaságára nézel és azt kérdezed: van szabadulás, bűnbocsánat, új élet? Lehetetlen! De Jézus szól: Istennél minden lehetséges!

Hallottak viaszszárga arcára nézel vagy rég elporladtak kiásott csontjaira és azt kérdezed: van feltámadás? Lehetetlen! De Jézus szól: Istennél minden lehetséges!

Egy napon rádöbbsz, hogy minden hiába: hitetlenséged és bűneid a legkeményebb harc ellenére is elkísérnek a sírig és csüggedten kérdezed: van számomra is hely az üdvösségben? Lehetetlen! De Jézus szól: Istennél minden lehetséges!

Ha csak azt nézed, amit te tudsz, te tettél, hittél, szóltál, akkor minden veszve van. De ha azt nézed, amit Isten tett érted és a világért Jézus Krisztusban, akkor van remény! Örök és elvehetetlen!

Ennek az Istennek a kezében van elhunyt testvérünk és vagyunk mi is. Őt kérjük, hogy Jézus Krisztusért legyen irgalmas hozzá és hozzánk az utolsó napon. Ámen.

Dóka Zoltán

Az igehirdető műhelye

VÍZKERESZT UTÁN 2. VASARNAP

Jn 4,31—38

I.

Jn 4. fejezetéből leginkább Jézusnak a samáriai asszonnyal folytatott beszélgetését szoktuk figyelemben részesíteni. Nem kevésbé fontos, ami a 24. 28. 42. versek szerint történik. A személyes beszélgetés, aktus nyilvános, sokakat érintő cselekedetté tágul. Elhangzik Sikár lakosainak vallomása: *Jézus Krisztus a világ üdvözítője. Az evangélium áttöri a zsidóság kereteit, világtárvlatú perspektívát nyer.* Ezért szokták mondani, hogy ez a rész Jn missziói fejezete. Jézus maga fedi föl Messiás voltát, és a „sötét” Samáriában történtek tanúskodnak hatalmáról. Jn egyik sajátossága éppen ez: Jézus dicsőségét, Jézust mind dicsőséges Urat bemutatni —, hogy az olvasók higgyenek benne (20,31) (Káldy Z.).

II.

31—34. v. Jézus beszél saját és tanítványai hivatásáról, szolgálatáról, „vetésről, aratásról”, vagy ha éppen úgy tetszik, missziói munkájukról. Kapcsolópontként szolgál ehhez a tanítványok kérése, hogy egyék. Amint Jézus az asszonyoknak imént „élő vizet” kínált megelégtetésül, most az életnek olyan eledeléről szól, ami még tanítványai számára is egészen új. Jézus be akarja vonni tanítványait abba, amit átélt. Ő most valójában nem tud testi táplálékhoz nyúlni. Egészen más gondolatok töltik be: *Annak akarátának a betöltése, aki őt elküldte* (5,30; 6,38). Ismét két Jn-i sajátosság áll előttünk: 1. Jézusnak az *Atyával való egysége* (1,45; 8,28.38; 10,30; 14,11), 2. Jézus Fiú-i méltósága küldetést is jelent (3,17; 19,30) (Káldy Z.).

Jézus szeme, szeretete egyszerre irányul Istenre s az emberre. Úgy segített a nyomorult asszonyon, hogy Isten akarátát cselekedte — Isten művének a teljességre vitelén munkálkodott, miközben irgalmasságot gyakorolt. Annyira egy Atyja akarátával, hogy *munkájából összességében is Isten megváltói műve, az üdvözítés véghezvitele* áll elő (3,16; 5,36; 17,4; 1Tim 2,4; Ez 33,11).

35—38.v. Előzőkben Isten Küldöttéről van szó, itt Jézus küldötteiről. Uralkodó kép az aratás képe. Az *aratás* az idők vége ábrázolásának gyakori képe mind az üdvösség (Ez 9,2k; Mk 4,29), mind az ítélet (Joel 4,13) értelmében (v.ö. Mt 13,30.39kk). Ezzel az eszkatologikus történéssel ellentétben Jézus kijelentése azt hangsúlyozza, hogy az *üdvösség eseménye már a jelenben végbemegy*. Elfogadhatjuk az ógyházi értelmezést: Jézus tudta előre, hogy a samáriaiak serege a következő pillanatokban hisz benne. A 35. v. értelme így az, hogy *az emberek készek az üdvösség üzenetét, a Messiást, aki az üdvösséget hozza, hittel elfogadni*. „Aratás” tehát az, hogy emberek hitre jutnak, megújul életük, megváltozik etikai magatartásuk.

Jézus a „jutalmat” kifejezetten tanítványi munkájukhoz köti. Nemcsak a samáriaiak és mások végett, hanem saját maguk végett is Jézus után át kell vállalnunk, továbbá folytatniuk az aratás munkáját. Jutalmuk az

aratás öröme lesz. Az, hogy *nem hiábavaló munkájuk* (1Kor 15,58), hanem gazdag áldás lesz belőle (pünkösöd, egyháztörténet). Ebben közös Istennek, Jézusnak és övéinek az öröme.

Az evangélium szolgálóinak munkájuk sikeréhez ugyanarra van szükségük, amit Jézus magára nézve vallott: *egész, osztatlan szívvel* vesz részt Isten akaratában. Ezt várja övéitől (7,17; 9,31; Mt 7,21; 12,50; Mk 3,35). Isten hatalmas, világokat teremteni és eltörölni tudó igéje munkálkodik állandóan — velük együtt és általunk. Vállalta és vállalja a vetés nehezebb munkáját, ránk mindenekelőtt — de nem kizárólagosan — az aratást bízta. Fiában sem csak időileg járt előttünk, hanem ma is hozzánk jön (Ige, szentségek, Szentlélek által), „egyidejűvé” lesz velünk, hogy a vető és arató együtt munkálkodjék.

Minden igehirdetői, bizonyosságtevői munka és a nyomában létrejött hit, megújult élet Jézus magvetésére alapozódik, nem a mi teljesítményünk (Mt 13,1—43). További segítség munkánkban, hogy nem kell mindent előlről kezdenünk. Mások munkájába léphetünk bele, arra támaszkodhatunk, építhetünk. „Mások”: próféták, Keresztelő János, az első keresztyén bizonyosságtevők és minden előttünk dolgozó lelki munkás. A lelki élet törvénye — általában —, hogy „más a vető és más az arató.” Ennek a Jézus által felhasznált közmondásnak az igazságát sokszor keserűnek találjuk. Az emberi fáradozás bizonytalanságának érzése és az panasz vibrál benne, hogy más takarítja be munkánk gyümölcseit. Jézus épp az ellenkezőjét mondja vele. Ebben a munkában akár vet valaki, akár arat, a közös munka örömeivel teszi. Augusztinus vallomása: abból élek, amit másoknak adok.

III.

1. Miből él az ember? Abból, hogy naponként elégségesen táplálkozik. Munkából, amivel az élethez szükséges dolgokat megszerezzük. Mások munkájából, akik szántóföldön, hivatalban, gyárban, üzletben és másutt viselik az életszükségletek megszerzésének gondját. Mégis az élethez több tartozik mint munka, étel, ruházat, lakás... Az élethez tartozik, hogy mindennek, amit teszünk, legyen értelme. Természetesen különféle értelmet adhatunk az életnek. Lehet az a boldog jelen élvezése. Lehet a boldog jövőért való munkálkodás... Isten is adott az életnek értelmet. Ez a döntő. Igénk szerint — egybehangzóan az egész Szentírás üzenetével — *abban van életünk értelme, hogy Isten akaratát cselekedessük.*

Ezzel egyikünk sem dicsekedhet. Telve vagyunk hitetlenséggel, szeretetlenséggel. Életünk rohanása közben elveszítjük annak értelmét. „Jézus Krisztus mondhatja el egyedül, hogy betöltötte életének — és életünknek — értelmét” (G. Fork) Erre figyelt, ebből és ezért élt. Az Isten akaratára szerinti jó rend újjáteremtője ő. Elrontott életünknek általa Isten új értelmet ad. Jézus életének és halálának ez a célja. Elérte. „Elvégeztett”. Őerte Isten újra szolgálatába állít minket is. Így tudunk Isten munkájában, melyet minden ember javáért elkezdett és folytat, közreműködni, résztvenni.

2. Ki mondhatja el, hogy Jézus eledele a mi eledelünk? Táplálkozunk-e naponta ezzel az eledellel? Eszünkben van-e, hogy aki már enni sem akar, meg fog halni? Nyúlunk-e elfogadni azt, amit Isten az élő Igében kínál? Áthat-e teljességgel Isten akaratának engedelmes cselekedete úgy, hogy vannak pillanatok életünkben, amikor a földi, testi eledel utáni éhség háttérbe szorul? Vagyunk-e néha olyan helyzetben, amikor saját életünk szükségletein túl, a bevásárló szatyor gondjain túl más számára, Isten munkája számára is van „pillantásunk”? Készek vagyunk-e Isten

előtt arra, hogy hagyjuk magunkat átformálni? (Bonhoeffer) Készek vagyunk-e Isten akciójába bekapcsolódni, ami maga az élet? Adunk-e Jézusnak éppen azért, hogy vesszünk tőle; és nyújtunk ebből másoknak is? Érzünk-e hálát az előttünk fáradozókért és örömet munkájuk élvezésekor? Érzünk-e felelősséget, hogy munkánkból másoknak kell élniük?

3. Lehetetlen észre nem vennünk, hogy textusunk mondanivalója mennyire összecseng a LVSZ V. nagygyűlésének témájával: „Elküldettünk a világba.” Különösképpen a magyar tanulmányanyag nyújt készülésünkhöz jó segítséget. (Lp. 1970. június) Most csak néhány gondolatára utalok.

Isten újra meg újra küld, feladattal biz meg bennünket, és arra bátorít, hogy lankadatlan reménységgel végezzük munkánkat. Jézus Samária földjén vehetett abból a gyümölcsből, amit vetett. (De a tanítványok is vehettek belőle. Cs 8,5—25.) Hasonló reménységgel látja Jézus mindig a jövőt, a mi korszakunkat is. Isten általa megművelt szántóföldje nem lett terméketlenné, bár napjainkban gyakran látjuk ilyenek. „Habár a világban még oly kedvezőtlennek látszik is az időjárás Isten vetésére, habár jégesők és helyi záporok futnak is át rajta s pusztít az üszög — mégis csak érik Isten vetése. (W. Lüthi)

A feleslegesség érzése szorongat bennünket. Elkezerítene a statisztikai adatok. Élettelenné látjuk gyülekezetünket. Fájjaljuk régi egyházi kereketek földadását. Észre sem vesszük közben, hogy kísértésbeesünk. Nem a Küldőre és azokra figyelünk, akikhez küldettünk, hanem önmagunkkal vagyunk elfoglalva. (Hamis és felesleges egyházféltés.) Ne felejtsük el, hogy Isten az egyházban és az egyház tagjai által nem mindenütt azonos minta szerint munkálkodik. Merjük bizalommal vállalni az új formákat, utakat. Az evangélium továbbadásánál sohasem hagyhatjuk figyelmen kívül az emberek aktuális helyzetét. Konfrontálnunk kell tehát a körülményekkel is.

„Az evangélium továbbadásában maga Krisztus az alany. Ő Isten követe és misszionáriusa az emberek között. Azt is valljuk, hogy a misszió a Szentlélek munkája. Ő az, aki 'hív' gyűjt és megvilágosít'. Gyakorlatilag mégis az egyház funkciója és feladata a misszió. Az egyház egésze és tagjai azok az eszközök, melyek által munkálkodik a Szentlélek. *Jézus olyan mértékben végi el embermentő munkáját az evangéliummal, amennyire az egyház és annak tagjai alkalmas eszközök kezében.* Az eredmény titka mindig Krisztus, de az is igaz, hogy Krisztus az emberek bizonyágtétele által lesz hatóvá. Az a feladatunk, hogy Isten munkatársai legyünk.” Küldetésünk teljesítéséért az egyház minden tagja felel.

A Krisztustól kapott új életet kell megélnünk a világban mindenféle korlát nélkül. (Samária határa sem volt az.) Ajándékozzon meg bennünket Isten ezzel a hívő engedelmességgel, vidám, bizakodó, türelmes munkálkodással.

Ajánlott énekek: 751, 274.

Bárdossy Tibor

Laikus kérdések és szempontok Jn 4,31—38-hoz

Mit jelent az aratás? Jézus aratni küldi a tanítványokat. Embereket kell begyűjteniük a tanítványi közösségbe, ma így mondjuk egyházba? Lehet úgy is érteni, hogy a mások munkálta aratnivaló az, amit Jézus hozott. Az emberek számára hozta Isten szeretetét, kegyelmét, Isten országát. Ezért kell átvenni, áldásaiból élni és másokat éltetni azokkal. (2b) — Jézus imádkozott a mindennapi kenyérért. Most úgy tesz, mintha nem tartaná fontosnak. Vagy csak rangsorolja a dolgokat? Először Isten dolgai, azután a mindennapi élet, a táplálék stb? (2b) — Van-e valami

jelentősége az említett négy hónapnak? Négy hónap múlva halt meg Jézus, és így közölte előre? A vető Isten (vagy Jézus) és Isten akaratának teljesítői az aratók? Mi a jutalma az aratónak? Mégis szabad jutalmat remélnünk? Érdem, hogy Isten szolgálatában állunk, és ezért megjutalmaz? Ilyet a katolikusok mondanak, nálunk általában azt mondják, hogy nincs érdemünk, tehát jutalmunk sem lehet. (2b) — Kifejezetten nincsen szó a testi táplálék elutasításáról Jézus részéről. Feltételezhető-e hogy a párbeszéd Jézus és tanítványai között éppen étkezés közben zajlik? (40) Van-e itt valamiféle közös kapcsolat a Mt 4,2—4-ben olvasható kísértés történetével? Lehetne itt utalni arra is, hogy az élet célja nem az, hogy jól éljünk, hanem az, hogy szolgáljunk. Ha így nézzük Jézus választát a tanítványok ételmet kínáló szavára, akkor talán éppen a mai (kispolgáriaskodó) ember bűnére mutathatunk rá. Szolgálatlalt kell élnünk másokért, ez az Isten küldetésének célja. (40) — Lehet-e arra gondolni, hogy a valóságos ember — Jézus éppen az éhes tanítványok eledelre váró hangulatát akarja felhasználni arra, hogy az ideig való jóllakás, meglegegedtség feltétlenül szükséges igényével mutasson rá az örökkévaló, marandó meglegegedtséget nyújtó szolgálatra? Úgy mint az imént Jn 4,14. A tájékok már fehérek az aratásra: itt csak arra a sokaságra lehet gondolni, amelyik a samáriai nő hívására tódult oda Jézushoz, vagy rajtuk kívül másokra is utal Jézus? (40) Más a vető és más az arató: Jézus a próféták szolgálatát jelöli-e a vető szóval, és a magáét, vagy tanítványiét az arató kifejezéssel? Lehet-e beszélni arról, hogy a vetés és aratás időleg meghatározható az egyház életében? Vagy inkább ismétlődő folyamatok ezek, amelyeknek nincsen szabályhoz és időhöz kötöttségük? — vagyis: Nem garantált az, hogy a lelki magvetésre nyomban, vagy kiszámítható időn belül aratás következik. Sok igehirdető szeretné látni szolgálatának gyümölcsét. Vajon elegendő „vigasz” annak elmaradására, hogy más a vető, más az arató? Lehet-e, kell-e különbséget tenni az előbbi két kifejezés között: vető, arató? Hiszen a gyakorlatban, sőt Jézus gyakorlatában ugyanazon személy volt a vető is, arató is. Kik azok, akiknek magvetését majd a tanítványok fogják aratni? Próféták, Jézus, Szentlélek, Samáriai nőhöz hasonló biztonságtevők? Az egyház ne legyen türelmetlen. Figyelme ne az erőszakolt aratásra irányuljon, hanem az alapos, alázatos és türelmes magvetésre. (40)

VÍZKERESZT UTÁN 3. VASÁRNAP

Mt 4,23—25

A textus helye Máté evangéliumában

Máté evangéliumát zsidóknak, vagy zsidó-keresztényeknek írták. Olyanoknak tehát, akik a messiási várakozás évszázados hagyományain nevelkedtek. Keresztelő János prédikációja (Mt 3,1—12) summázza ezt a hagyományt: a fejsze a fák gyökerére vettetett és szórólápát van az eljövendő Messiás kezében. A Messiás tehát szelektálást végez, ítéletet hajt végre.

Jézus születésének leírása, megkeresztelése, Keresztelő János bizonygatója, a megkísértés története és a tanítványok gyűjtése azt igazolja, hogy Jézus valóban a Messiás.

Mt 4,23 fordulópont az evangéliumban. Az előzmények azt bizonyítják, hogy Jézus a prófétai és egyéb hagyományok által „hitelesített” Messiás.

Azért kell ezt annyira hangsúlyozni, mert mihelyt a színre lép és elkezd működését, egyre több kétség támad messiási voltának hitelessége felől. Nem azt várták tőle, amit csinált. Nem zúdította a fák gyökerére a fejszét és nincs nála a szórólapát. Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? Te vagy-e a Messiás? Minden oldalról visszatérő kérdés. A kérdést az teszi indokolttá, hogy Jézus a 4,23-ban foglaltak szerint fogja fel és végzi küldetését egészen a kereszthalálig. Azt várták, hogy ítéletet hirdet, ő evangéliumot prédikál. Azt várták, hogy harcot indít, ő betegeket és erőtlenekeket gyógyít. Ha az egész 4,12—24 szakasz topográfiáját figyelembe vesszük, újabb döntő momentumot fedezünk fel. Jézus pogánylakta helyeket is felkeresett és őhozza is jöttek pogányok. Nem „magánemberként” vette fel velük a jó kapcsolatot, hanem mint Messiást hirdette nekik az evangéliumot és gyógyította erőtlenségeiket.

Amikor azt olvassuk a textusban, hogy minden betegséget és erőtlenséget meggyógyított, nem azon van a hangsúly, hogy emberfeletti ereje volt, amivel ezt tehette. Ezt az ellenségei is elismerték, hogy erővel beszél és gyógyít. A döntő az, hogy ezt tette! A Messiásnak ez a célja és feladata — minden ellenkező várakozással szemben. Így realizálódik az emberek között az az üzenet, hogy elközelített az Isten országa.

Evangéliumhirdetés és gyógyítás

Hiba lenne úgy leegyszerűsíteni a dolgot, hogy Jézus egyszerre gyógyította a lelket és a testet, emberfeletti erővel végezte a pap (esetleg pszichológus) és az orvos munkáját. Ha csak ez lett volna célja, kár volt a keresztre mennie. Sokkal tovább végezhetne volna ezt az egyébként emberileg fontos munkát, ha nem megy — mégpedig önként! — olyan fiatalon a halálba. Ő a megbékélés szolgálatát végezte Isten és az ember, valamint az ember és az ember között. Új viszonyulást teremtett tehát Istennel és az emberrel. Mit kezd tehát az ember a megnyugodott lelkével és helyreállt egészségével? Hogyan használja fel a csodálatos lehetőséget? Beleállítja-e a nagy parancsolat perspektívájába, vagy pedig kiszakítja magát a szolgálat kötelekékből, kizárólag a maga hasznára?

A lélek és a test nyomorúsága a leglátványosabb és legszembetűnőbb baj az életben. De nemcsak ilyen van. Nemcsak egyénnek lehet ilyen, vagy olyan szenvedése, hanem közösségeknek is vannak válságos nyomorúságai. Természetesen szenved tőlük az egyén is. A Jézussal talált kapcsolatot új viszonyulást teremtő eredménye állásfoglalásra készítet mind önmagam, mind más egyének, mind pedig az egész emberi közösség ügyében.

Jézus Isten országának evangéliumát hirdette és gyógyított minden — testi-lelki — erőtlenséget. A kettő összetartozik. Az emberek itt a földön kaptak új erőre. A gyógyultak nem valami világleletti „mennországból” kaptak előleget, vagy kóstolót. Isten országa ide jött az emberek közé. Ennek része az is, hogy az ember testben-lélekben ép legyen. Tudjuk nagyon jól, hogy ez nemcsak orvosi kérdés. Az orvos legfeljebb csak a tüneteit észleli olyan testi-lelki bajoknak, amelyeknek bonyolult áttételek útján politikai, gazdasági és szociális okai vannak. Pl. a gyengéntápláltság, kábítószerélvezet, alkoholizmus, háborús golyó ütötte seb csak kis részben orvosi kérdés. Kicsiny közösségek mikroklímája, vagy mindenemű közösség hiánya, vagy pedig egészen nagy közösségek társadalmi struktúrája sorolja ilyen helyzetbe az egyént. Isten országának evangéliuma, jó híre azt jelenti, hogy ebben a vonatkozásban is van jó hír. Nem elvonja a figyelmet erről, hanem hirdeti, hogy erre is van megoldás.

Isten országa evangéliumának természetesen nemcsak ez a mondani-

valója, de ha ezt mellőzzük, elveszti az aktualitását és a realitását. Az evangélium bűnbocsánatot jelent. Nekünk, akik itt a földön vétkezünk. A megtérésre hívás itt talál ránk. Az örök élet reménysége itt kívánja megteremni a gyümölcsseit. Ha X ellen vétkeztem, nem Y-tól kell bocsánatot kérnem. Ha itt jelen emberi körülményeim között jártam rossz utat, itt kell rá találnom a jóra is. Itt kell eljutnom új állásfoglalásra Isten, önmagam, a családom, az újat és jót építő hazám társadalma és az egész emberiség mellett, ha vétkeztem ellenük.

Mit tehet az igehirdető a textus alapján?

Jézus elkötelezett minket az evangélium szolgálatára és mi ezt önként vállaltuk. Hogyan hirdessük most már az evangéliumot? Sok tépelődés után született néhány óvatos tanáccsal szolgálhatok — gondolom ugyan-csak — tépelődő lelkesztársaimnak. 1. Nem a másvilágról, vagy a túlvilágról beszélünk, amikor Isten országának evangéliumát hirdetjük az embereknek. 2. Merjük vállalni, hogy az evangélium emberi szituációban hangzik és emberi szituációban realizálódik. 3. Ne úgy beszéljünk Jézusról, hogy ő a Nagy Gyógyító és mi tehetetlenül körülcsodáljuk emberfeletti képességeit, esetleg biztatjuk híveinket, hogy a Gyógyító egyszer rájuk is sort kerít. Az előző alcím harmadik bekezdése alapján beszélhetünk arról, van lehetőség a gyógyításra. Csodákat nem tudunk tenni gutaütötteken, de szembeszállhatunk olyan okokkal, amelyek konkrét testi-lelki szenvedéssel sújtanak sokmillió embert. 4. Jézus nem tett különbséget a választottak és a kívülállók között. Messiási szolgálata kiterjedt zsidókra és pogányokra. Az általa teremtetett új viszonyok közös szolgálati területet biztosít minden ember számára. Az iránta való engedelmesség csak fokozhatja az emberi közösségért való közös felelősséget azokban, akik követői lettek. 5. A textus azt bizonyítja, hogy Jézus, mint Messiás nem az ember elpusztítása, elítélése, megbüntetése mellett döntött, hanem az ember mellé állt. Isten haragja és Isten szeretete közül az utóbbit hirdette. Sok egyéni kérdéssel és a vajdó világ kérdéseivel küzdő ember számára biztonságot adhat az a tény, hogy Isten határozottan nyilatkozott a világról. És nyilatkozata pozitív. Ne az embervilág jelenlegi helyzetéből próbáljuk lemérni, hogy Isten valóban szereti-e az embert, hanem azzal a határozott tudattal kapcsolódjunk be az emberiség családjába, hogy szolgálatunk nem hiábavaló. Erre Jézus a garancia, legalábbis a hívó ember számára. A fenti pontok nem vázlatot jelentenek, hanem szempontokat. Arra jók, hogy megtaláljuk a kapcsolatot az evangélium és a világ között, valamint utat találjunk a felelős aktivitáshoz. Az evangélium örömhír és szolgálatra indító erőforrás. Ez a szolgálat szekuláris szolgálat, vagyis Isten szekuláris viszonylatokba állítja bele a hívó embert. A világban kell gyümölcsöt teremni. De ennek a világnak már nem Én vagyok a középpontja, hanem a Felebarát. Ez világnézet kérdése. Nem az istenhit és atheizmus vonatkozásában, hanem úgy, hogy hogyan látom a körülöttem lévő világot és hogyan viszonyulok hozzá. Isten országa valóságát, áldásait és reménységét csak ezzel a felebarát-központú új világszemlélettel lehet átérezni.

Baranyai Tamás

Laikus kérdések és szempontok Mt 4,23—25-höz

Felhívom a figyelmet a három vers első sorainak tartalmi fokozására: bejárta Jézus egész Galileát... elterjedt híre egész Szíriában... nagy sokaság követte Őt. Itt missziói szolgálatról van szó, mert sem Galilea,

sem Szíria nem volt „vallásilag” előkészített terep a szolgálatra. Lehet, hogy éppen ezért fogadják örömmel Jézust az evangéliumra kiéhezett emberek? Mi Isten országa hirdetésének mai, korszerű módja? (9c) — Meglepő, hogy nemcsak Jézus megy az emberekhez, de az emberek is keresik Jézust. Ennek titka? Jézus minden bajt és betegséget gyógyít. Ma is megvan ennek a lehetősége, vagy csak lelki gyógyítást szabad remélnünk? (9c) — Templomainkban ma is Isten országáról szóló örömhírt hirdetik — nyilvánvaló gyógyítás pedig nem követi. Az egyház prédikál, a világ gyógyít. Ez a valóság. Nem lehetne a kettőt összekapcsolni? Jézusról tudjuk, hogy ma is él és keresi az embert. Miért nem követi ezt ma az igében olvasható „ébredés”? A hiba a mi készülékünkben van? (9c) — Mi a különbség a tanítás és az Istenországa evangéliumának hirdetése között? Hol van az Isten országa? A mesebeli mennyország naív képzetével azonos? Seholország-sohaország — utópia? Csak, ha ezt tisztáztuk, lehet örömhírről beszélni. (3) — Milyen mai neveket lehetne adni az itt felsorolt nagyon primitívnek ható betegség-elnevezések helyett (ördögösség, holdkórosság stb) a mai orvosi diagnózis szerint? Ha — tegyük fel — akkor Jézus tett is csodát, övéi már megint nem tudtak ilyen csodálatosan gyógyítani. Ma meg azt látjuk, hogy semmi különbség nincs egy Jézusban hívő és egy nem hívő betegsége és gyógyulása között. Van-e értelme egy ilyen szakasz felolvasásának, amikor a betegséggel és gyógyulással kapcsolatban egészen más a vélemény és értékelés, mint 1900 évvel ezelőtt? Vagy csak jelképesen kell mindent érteni? (3) — Elsődleges, vagy járulékos Jézusnál a csodatétel? Sokszor az a benyomásom a Szentírás olvasása közben, hogy Jézusnak esze ágában sem volt csodát tenni, de környezete erőltette az ilyen cselekedeteket. Jézus azt is tudta, hogy a csoda nem feltétlenül eredményez hitet. Mennyire lehet komolyan venni ezeket a csodákat, a mai gyógyszeres kezeléseket és modern terápiai eljárásokat ismerve? (3) — A szövegben előforduló helységneveket (Galilea, Tizváros, Jordánontúl) tisztázni kellene, nem természetesen, hogy mindenki tudja, hol vannak ezek a helységek. — Szeríntem, viszont, ma ezek a helynevek sokkal ismerősebbek, mint azelőtt bármikor az arab—izráeli háború miatt. Éppen ez a jó, hogy ennyire ismert földrajzi név szerepel, legalább értik a hallgatók, hogy nem mese, amit hallanak. (4)

VÍZKERESZT UTÁN UTOLSÓ VASÁRNAP

Mk 9,33—41

Az ősegyházi perikópa (Mt 17, 1—9) Jézus Krisztus megdicsőüléséről szól. A három tanítvány számára a megdicsőülés hegyén látottak az Ember Fiának (Jel 1, 13) jövődöbéli dicsőségét vetíti előre: „gloria praevia resurrectionis”. (Bengel) Azonban ehhez a dicsőséghez az út Jeruzsálemén keresztül a golgothai keresztre vezetett. Mert az Úr „nagysága” és „dicsősége” éppen abban volt, hogy magára vette a szolgai formát, emberekhez hasonló lett, s a keresztfáig alázza meg magát. Ezért írja Luther: „Ha azt akarod, hogy tudd, mit tett érted az Isten, hagyjad a filozófusok tanát veszni, siess a jászolhoz, s nézzed őt, a kisdedet, a felnőttest és a halálra menőt”. Istennek hozzánk való közel jötte azzal kezdődött, hogy Isten, aki isteni dicsőségben, gazdagságban és világosságban volt, megüresítette magát, szolidáris lett a szegényekkel, betegekkel, kicsinyekkel és elesettekkel. Tehetetlen gyermek volt a betlehemi bölcső-

ben. Munkásszülők gyermekeként született, s saját kezével munkálkodott az ácsmester József házában. Ismerte és megtapasztalta az éhséget, szenvedést, megvetetést, a vallási közösség hatalomfélő képviselőinek intrikáit, gyűlöletét és életére törését. A rabszolgák és lázadók elrettentésére szolgáló bitófán halt kínos halált, bár Pilátus semmi bűnt nem talált benne. Itt nem valami elspiritualizált lelki szenvedésről van szó, s nem is valami „szellemi” szolidaritásról. Akik így vélekednek, azok nem értik meg Jézus munkáját és szolgáló szeretetét, de éppen azért az egyház és a keresztyén ember szolgálatáról is csak téves elgondolásuk lehet. A Krisztushoz kijelentett Isten arra hívja fel az egyházat, a keresztyéneket, hogy a másik embert, a felebarátot minden nyomorúságból — testi és szellemi értelemben — megszabadítani Urától való elkötelezésnek vegye. Jézus „példája” lehetetlenné teszi a keresztyének számára azt, hogy az egoizmusba, az öngazság keresésébe, öngazolásba vagy felelősségelhárításba meneküljenek, vonakodván magukat a szeretet szolgálatában a „másiknak” a „másikért” átadni.

Az emberi természet törekszik a hatalom és csillogás, dicsőség és „nagyság” elérésére. A tanítványok sem voltak ettől mentesek, s az egyházban is ott kísértett az ilyen törekvés századokon át. A judaista gondolkodásban is a kegyesség legmagasabb célja volt, hogy az egyik nagyobb legyen mint a másik a teológiában, a kegyességben és a vértanúságban. De ugyan így homéroszi hős is az, „aki mindig az első és soha nem kisebb, mint a másik.” Már Luther is a „Sermon von den guten Werken” c. munkájában rámutat arra, hogy a becsvágy és dicsőség utáni sóvárgás mennyire motiválja a keresztyén emberek cselekedetét is.

Jézus Krisztus tanítása, s élete forradalmi változást jelentett ezzel az „általános” emberi magatartással szemben. Megmásíthatatlanul érvényes akarata: „Aki közöttetek nagy akar lenni, legyen mindenek szolgája”. Isten országában az lesz „nagy”, aki itt a földön meri vállalni a szolgálat „kicsiségét”. A szeretetből való szolgálat éppen ellentéte az uralkodásnak, zsarnokoskodásnak, nagyratörési becsvágnak. Mk 10,45 foglalja össze röviden, mit is jelent a szolgáló szeretet: Az élet odaajándékozása, odaadása a „másikért”. Ahogyan egy édesanya megajándékozta gyermekét „életének egy darabját” odaajándékozva gyermekéért. Ebben a szolgáló szeretetben járás jelenti a saját önzéséről, jogaimról, előnyeimről, kényelmemről való lemondást is.

Ez a szolgáló szeretet mindig a másik konkrét szükségletére irányul. Nem „szeretettfrázis”, hanem munkás és tevékeny valóság. Jaj lenne annak a gyermeknek, akét az édesanyja „csak szeretne”, de nem adna néki enni, nem öltöztetné fel, nem biztosítaná néki a létlehetőséget.

A szolgáló szeretet „nagysága”

1. *Naggyá lenni a szolgáló szeretetben!* Nem ismeretlen közöttünk sem az a „vita”, amelyik két évezreddel ezelőtt a tanítványok között folyt: Ki a legnagyobb? Ott kezdődik el ez a „vita” a család kis közösségében. Ki az úr a háznál? A történelemben ezt „vitatták” a bunkók és nyilak, puskagolyók és atombombák. Erről a „vitáról” „kiabált” az inkvizíció máglyáinak lángnyelve, s a vallási háborúk embertelensége. A körmenetek díszé és pompája arra hivatott, hogy „az eretnekek és hitetlenek látva az egyház ekkora dicsőségét és hatalmát” bűnbánattal megtérjenek. Adolf von Harnack a századfordulón tartott előadássorozatában (A keresztyénség lényege) még az az elképzelés érvényesült, hogy Isten és világ, vallás és kultúra, isteni igazság és földi jogrend, trón és oltár egy harmonikus egységben kell hogy éljen az egyház irányítása mellett. Az

egyház „nagyságát és hatalmát” hivatott nyilvánvalóvá tenni a Vatikáni Állam, s ki nem mondottan — de sokak által elképzelve —, az egyház „nagyságáról és dicsőségéről” akartak sokan „beszéltetni” pl. az uppsalai nagygyűlés pompás felvonulása alkalmával.

S a történelmet irányító Jézus Krisztus közbeszól! De ne így legyen közöttetek: „Ha valaki első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgálója”. Azok a keresztyének, akik a világ jogrendjét akarták megszabni, s annak menetét irányítani, s az isteni hatalom alapján csak ítéletet hirdetni dörögő szavakkal a világ felett, kénytelenek, vagy kénytelenek lesznek felismerni: Jézus népének a szolgálat és nem az uralkodás feladatát adta. Jézus tanításának a fényében teológiai korrekciók kell tartani! Már Keresztelő Jánosnak is el kellett végezni ezt a „teológiai” helyreigazítást. Jézusról Keresztelő csak mint uralkodóról és hatalmasról akart tudni! S Jézus nem jött hatalommal és dicsőséggel, hanem jött — uralkodás helyett: szolgálni. Nem szolgálakat keresett, akik hatalmát és „nagyságát” alázatos szolgálatukkal kiemelik, hanem ő maga szolgált embereknek, akik szolgálatára rászorultak. Nem forgatta az ítélet kardját sem a világ felett! Poros útvándorként járt. Akik gyógyulásra vártak, azokat meggyógyította. Akik éheztek, azokat megalégítette. S ha a keresztlői teológiát nem igazoló Krisztust látva Keresztelőnek meg kellett is kérdezni: „Te vagy az eljövendő vagy mást várunk?”, mégis ezt a halk hangot elnyomta azoknak az ujjongása akik mosolygó arccal mondták: „Áldott, aki jött az Úrnak nevében”!

Ma sem azok járnak a feltámadott nyomában, akik úgy akarják Isten dicsőségét nyilvánvalóvá tenni az emberek előtt, hogy díszes ornátusokban bíborszőnyegen sétálnak, s az isteni jogrend nevében „oktatják ki a világot. Azok járnak nyomában a Feltámadottnak, akik abban „nagyok”, hogy minden erejükkel és képességükkel szolgálnak. A családban és az embervilág közösségében! Elsők nem az uralkodásban és vezetésben, hanem a szolgálatban. Elsők abban, hogy észreveszik a könnyeszemű embert a gyülekezetben. Azt, akinek egy kis megértésre, egy kis segítségre, időre, emberséges szóra, szeretetre van szüksége. Észreveszik elsőnek azt is, hol vannak emberek, akiknek emberi méltóságra van szükségük. A keresztyének feladata a hűségesen végzett szolgáló szeretet és sáfárság marad. Harcot kell folytatni olyan igazságos törvényekért és világért, amelyek a szegényeket jogaikhoz juttatják. A szolgáló szeretetnek hozzá kell járulni ahhoz, hogy a szegénység és nyomorúság botránya a mi világunkban is legyőzessék! Versenyre hát keresztyének! Az lesz az első ebben a versenyben, aki meri vállalni az alázatos szolgálat nem látványos feladatát. Mint a névtelen édesanyák. S akik a jutalom szavát a célnál Uruktól hallják: „Jól vagyon hű szolgám... Ki a nagy közöttetek ebben a versenyben?”

2. *Szolgáló szeretetben élni csak gyermeki bizalommal és engedelmes-séggel lehet.* Ez a rendíthetetlen bizalom és engedelmeség tükröződik Jézus szavaiban: „Igen Atyám mert így volt kedves te előttem.” Egyházunk népe, keresztyének úgy járhatnak a szolgáló szeretet útján, ha rendíthetetlen bizalommal viseltetnek az iránt az Atya iránt, aki szolgálni küldte övét. Ez a rendíthetetlen bizalom óv meg attól, hogy félt-sük Isten „tekintélyét, vagy beteges aggodással kérdezzük: de mi lesz velünk, ha mindig csak az alázatos szolgálat útját járjuk? Isten dicsősége nem homályosul el? A gyermek tudja, ha az édesanya vagy édesapa fogja a kezét, biztosan jó úton jár.

3. *A szolgáló szeretet nem ismer személyválogatást.* Nagy a kísértése annak, hogy Jézusból, az ég és föld Urából kiformáljuk az „egyház Urát”. A gyülekezet Jézusát. Az egyház népének Jézus Krisztus indulatával jár-

va a szolgáló szerefettel kell odahajolni minden emberhez, legyen az bármilyen rangú és fajú, szegény avagy gazdag. „Krisztusban nincs Kelet, Nyugat és nincsen Észak, Dél, csak egy szeretet közösség, hol földön ember él. Jézus Krisztusban Isten szeretete minden emberre elhatott, s ő minden ember földi és mennyei boldogságát munkálja. Azok a „nagyok”, akik munkálkodnak azon, hogy Isten személyválogatást nem tűrő szeretete minden embernek emberi életet, boldogságot és üdvösséget biztosítson!

A szolgáló szeretet számára nem csupán az individuum a fontos, hanem érdeklődéssel fordul az egyént körülvevő világ, környezet és társadalmi struktúra felé. A „pohár víz”, a „szelet kenyér”, a „beteg meg látogatása” ma azt jelenti: az egyénnek nyújtandó szelet kenyér helyett Isten teremtet világában minden éhezőnek kenyeret — s azt, ami ehhez a fogalomhoz a lutheri meghatározás szerint hozzátartozik — biztosítani. S akik a látószemű szolgáló szeretetben az elsők, azok a „legnagyobbak” közöttünk!

Nagy István

Laikus kérdések és szempontok Mk 9,33—41-hez

Előző versekben Jézus „elmenetelére” utal. Ebben a szituációban a tanítványok vitája olyan hatású, mint egy halálos beteg ágyánál a hozzátartozók problémázása azon, hogy ki öröklí a nagyobb vagyont. Jézus magyarázatot próbál adni, hogy az Isten utolsóknál kezdi a számolást: a kicsikre és nem a felfuvalkodottakra tekint először. (25a) — Miért hallgatták el a tanítványok Jézus előtt, hogy miről beszéltek? A mai ember célja az érvényesülés. Itt van az ige aktualizása, hogy ebben a helyzetben Jézus a „kicsikre” mutat. Szemléltető példája a gyermek befogadásáról mai szemmel nem áll, hiszen ki tudja, hogy mi rejlik a másik emberben!? Hogy merészelték a tanítványok elítélni azt az embert, aki Jézus nevében ördögöket űzött? (25a) — Jézus irtó humánus, s a végsőkig tágítja a kört: „Aki nincs ellenünk, velünk van”. Ma ez a gondolat úgy válsul meg, hogy passzívan gyakoroljuk („nem sok vizet zavar”), pedig ez a mondat aktivitására ösztönözné akkor, ha mi is tágítanánk a Jézus gondolata szerinti kört, és észre vennénk a „velünk” kifejezés mélységét és jelentőségét. (25) — A másik emberért élés, a másik ember észrevétele „befogadása”: erre mutat az ige, s a mai talán kissé magányos (emberektől) elidegenedő tagoknak segíthet, új perspektívát mutathat. (25a) — Istennel való kapcsolatunkra értette-e Jézus azt, amit a tanítványoknak mondott, vagy pedig életünk minden területére: Ha valaki első akar lenni, legyen mindenek közt utolsó. Nem hiszem, hogy így lehetne érvényesülni az életben! Prémiumért, jobb lehetőségekért igenis dolgozni kell. Ha viszont hívő keresztyén magatartásként mondja Jézus, akkor értem: alázatosságra int. (41) — Aki nincs ellenünk, velünk van. Úgy érzem, tele van a világ közömbös emberekkel, akik nincsenek ugyan ellenünk, de egyáltalán nem lehet azt mondani, hogy velünk lennének. Még hallgatólagosan sem. (41) — Ez az ige az igazi krisztusi alázatra taníthat bennünket. A ma annyira aktualizált diakóniai szolgálatot állíthatja homlokterbe. Szolgájává lenni mindeneknek. Azt hiszem ez az igazi semaritanusi cselekedet és élet. Jézus is ezt példázta a lábmosással. (41) — A gyermekek ártatlanságát, tisztalelkűségét mutatja Jézus, hogy példázza szolgálatunk, az Ő parancsainak betöltése fontosságát. Az a nagyszerű ebben a jézusi igében is, hogy Jézus egyenesen Istenre irányítja a figyelmet. Nem ő akarja learatni a babért, hanem mindenben az Őt küldő Atyát állítja középpontba. (41)

A LELKIPÁSZTOR

1970. ÉVI TARTALOMJEGYZÉKE

CSEND BEN ISTEN ELŐTT

Együtt ünnepelünk (D. Káldy Zoltán)	— — — — —	1
A „béke”, mint téma (D. Káldy Zoltán)	— — — — —	65
„Itt állok...” — de másképp kell tennem (D. Koren Emil)	— — — — —	129
A felszabadulás huszonötödik évfordulójára (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	193
Európáért (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	257
Bizonyságtételünk Porto Alegreben (D. Káldy Zoltán)	— — — — —	321
Az egyház egysége (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	385
István király éve kezdődik (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	449
Húsz év után (dr. Vámos József)	— — — — —	577
Brassóban — Evianról (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	641
Hálaadás (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — —	705

TANULMÁNYOK

Az egyház új életstílusa a mai világban (dr. Nagy Gyula)	— — — — —	4
Az egyház egységének útkeresése az Egyházak Világtanácsában (Mekis Ádám)	— — — — —	14
Egyházunk szolgálatának új dimenziói (dr. Pröhle Károly)	— — — — —	69
Az evangélium a mai embernek (Szabó Gyula)	— — — — —	76
Humanitás a nemkeresztyén vallásokban (James A. Scherer)	— — — — —	132
Az egyház egységének szélesebb horizontja a Kolosséi levél alapján (Cserhádi Sándor)	— — — — —	143
Fejlesztési tervek és strukturális változások (Helder Camara)	— — — — —	196
Az Orosz Ortodox Egyház hazafias tevékenysége a második világháború idején (dr. Selmeczi János)	— — — — —	202
Isten tanúi — Zsidó hitem lényege — (Pinchas E. Lapide)	— — — — —	210
Az Ótestamentum az igehirdetésben (Dóka Zoltán)	— — — — —	218
Teológia és természettudomány (Hans Schwarz)	— — — — —	287
Egyházi hivatal és egyetemes papság (Muntag Ándor)	— — — — —	296
Etikai tájékozódás — Az LVSZ teológiai munkája a humanitásról (dr. Pröhle Károly)	— — — — —	388
Enthusziasztikus keresztyénség — A pünkösdi mozgalom (Veöreös Imre)	— — — — —	401
Evangélikus-református párbeszéd — Tanulmányi jegyzetek — (Benczúr László)	— — — — —	414
A humanizmus az újszövetségi etika megvilágításában (dr. Pröhle Károly)	— — — — —	453
A diakónia távlatai (dr. Hafenscher Károly)	— — — — —	463
Moltmann reménység-teológiája (dr. Nagy Gyula)	— — — — —	469
Reformátori örökségünk és a szekuláris ökumenizmus (dr. Pröhle Károly)	— — — — —	513
Keresztyén hitünk és az Ótestamentum (dr. Pálffy Miklós)	— — — — —	579
Krisztus keresztje az újkori újszövetségi kutatásban (dr. Pröhle Károly)	— — — — —	584
Evangélikus egyháztörténetírásunk kritikai önvizsgálata (dr. Fabiny Tibor)	— — — — —	591
A „strukturális diakónia” szerepe a keresztyénség etikai szolgálatában (dr. Nagy Gyula)	— — — — —	596

Emberi beszéd és Isten ígéje az igehirdetésben (dr. Groó Gyula)	602
A reformáció az újabb kutatások tükrében (dr. Selmeczi János)	608
Ma is aktuális a reformáció! (dr. Pröhle Károly)	708
Evangelikus lelkészképzés Észak-Amerikában (dr. Theodor Bachmann)	715

SZEMLE

A faji megkülönböztetés és az evangélikus egyház (dr. Frederik A. Schiotz)	23
A teológiai helyzet Uppsala 1968 után (M. M. Thomas)	27
Törvényerejű rendelet a levéltárakról	95
Az új levéltári jogszabályok (dr. Fabiny Tibor)	99
A gyermekkeresztség vitája (pk)	733
Christian Lelive d'Epinay)	165
Értékes könyveink számbavétele (Papp Ivánné)	225
Az apostolok mint Jézus tanúi (H. Strathmann)	231
Izraeli fiatalok Izráelről	544
A gyermekkeresztség vitája (pk)	733

1945—1970

Ünnepi nyilatkozat	261
Megemlékezés hazánk felszabadulásának 25. évfordulóján (D. Káldy Zoltán)	263
Teológiai megújulásunk (dr. Groó Gyula)	272
Szabad hazában — szabadon a jóra (dr. Vámos József)	279

KÜLDETÉSÜNK A VILÁGBAN

Porto Alegre 1970 — Magyar tanulmány a Lutheránus Világszövetség ötödik nagygyűlésére	
Előszó (D. Káldy Zoltán)	323
Elküldöttünk az evangéliummal (dr. Pálffy Miklós)	325
Ökumenikus felelősségünk (dr. Pröhle Károly)	336
Felelős részvétel a mai társadalomban (dr. Nagy Gyula)	351

A LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG ÖTÖDIK NAGYGYŰLÉSE

Evian 1970 (D. Káldy Zoltán)	644
Elküldve az evangéliummal (dr. Pálffy Miklós)	657
Ökumenikus felelősségünk (dr. Pröhle Károly)	660
Az egyház a társadalomban (dr. Nagy Gyula)	663

EVIANI DOKUMENTUMOK

Az új elnök beköszöntő beszéde (dr. Mikko Juva)	667
Határozat az emberi jogokról	670
Határozat a faji és kisebbségi kérdésekről	672

KÖNYVSZEMLE

Konfrontáció? — L. Reichhold könyve (ifj. Harmati Béla)	32
---	----

A „legemberibb” prófétáról — dr. Pálffy Miklós: Jeremiás könyve II. — (Bodrog Miklós) — — — — —	232
Az öregek lelkigondozásáról — V. Groenbaeck könyve — (dr. Vető Lajos) — — — — —	236
A tények beszélnek! (Bizik László) — — — — —	421
Hymnologion — Magyar ortodox énekeskönyv — (dr. Selmeczi János) — — — — —	483
Gál Franc: Istenről beszélünk (Győr Sándor) — — — — —	486
Új úton — Káldy Zoltán könyve (Veöreös Imre) — — — — —	737

KRONIKA

Püspöki jelentés az Országos Presbitérium 1969. december 11-én Budapesten tartott ülése elé (D. Káldy Zoltán) — — — — —	86
A miskolci gyülekezet az 1918—19-es forradalmak idején a sajtó tükrében (Szigeti Jenő) — — — — —	151
Dékáni jelentés az 1969—70. tanévről (dr. Groó Gyula) — — — — —	478
Willy Westergaard-Madsen koppenhágai evangélikus püspöknek honoris causa teológiai doktorrá avatása tárgyában (dr. Pálffy Miklós) — — — — —	724
Jézus Krisztus a ma embere számára (D. Willy Westergaard-Madsen) — — — — —	726
Köszöntés (D. Káldy Zoltán) — — — — —	730

FORUM

Uppsala 1968 után (Benkő Béla) — — — — —	303
--	-----

HALOTTAINK

Menyhár István (Bachát István) — — — — —	102
Joób Olivér (Szabó Lajos) — — — — —	103
Mohácsy László (Sikos Lajos) — — — — —	171
Szalay Mihály (Sikos Lajos) — — — — —	172
Hering János (Vető Béla) — — — — —	427
Szepessi Károly (Koszorús Oszkár) — — — — —	428

BŐJTI-NAGYHETI SOROZAT

„Soha én ezt nem tudom meghálálni, Jézusom” (Weltler Rezső) — — — — —	34
---	----

MIT JELENT A REFORMÁCIÓ?

Reformációi sorozat

1. A reformáció az egyház tanításában (Magassy Sándor) — — — — —	522
2. A reformáció az istentiszteleti életben (Tóth-Szöllős Mihály) — — — — —	526
3. A reformáció a gyülekezet formálásában (Bodrog Miklós) — — — — —	529
4. A reformáció a világi hivatásban (Baranyai Tamás) — — — — —	533
5. A reformáció az egyház önértelmezésében (Muntag Andor) — — — — —	536
6. A reformáció az emberiség szolgálatában (Nagy István) — — — — —	540

ADVENTI SOROZAT

Négy adventi előadás (Balikó Zoltán) — — — — —	613
--	-----

KOPORSÓ MELLETT

Zsid 12, 9b (Benczúr László)	— — — — — — — — — —	105
1 Kor 13, 1—8a (Bizik László)	— — — — — — — — — —	106
Ezék 24, 16—17a (Böjtös Sándor)	— — — — — — — — — —	108
A szeretet soha el nem fogy — 1 Kor 13,8 (Várady Lajos)	— — — — — — — — — —	749
Istennel a halál árnyékában — Zs 23, 4 (Bodrog Miklós)	— — — — — — — — — —	750
Kicsoda üdvözülhet? — Lk 13,23—24 és Mk 10,26—27 (Dóka Zoltán)	— — — — — — — — — —	752

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Böjt 1. vasárnapja (Bodrog Miklós)	— — — — — — — — — —	44
Böjt 2. vasárnapja (Weltler Ödön)	— — — — — — — — — —	47
Böjt 3. vasárnapja (Kovács Pál)	— — — — — — — — — —	50
Böjt 4. vasárnapja (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — — — — — — —	54
Böjt 5. vasárnapja (dr. Fabiny Tibor)	— — — — — — — — — —	58
Böjt 6. vasárnapja (Dóka Zoltán)	— — — — — — — — — —	61
Nagycsütörtök (D. Koren Emil)	— — — — — — — — — —	109
Nagypéntek (dr. Groó Gyula)	— — — — — — — — — —	111
Nagyszombat (Böjtös Sándor)	— — — — — — — — — —	115
Húsvét ünnepe (Balikó Zoltán)	— — — — — — — — — —	119
Húsvét 2. napja (Magassy Sándor)	— — — — — — — — — —	123
Húsvét után 1. vasárnap (Bodrog Miklós)	— — — — — — — — — —	126
Húsvét után 2. vasárnap (dr. Selmeczi János)	— — — — — — — — — —	174
Húsvét után 3. vasárnap (Vértessy Rudolf)	— — — — — — — — — —	177
Húsvét után 4. vasárnap (Baranyai Tamás)	— — — — — — — — — —	180
Húsvét után 5. vasárnap (Várady Lajos)	— — — — — — — — — —	183
Mennybemenetel ünnepe (Bizik László)	— — — — — — — — — —	186
Húsvét után 6. vasárnap (dr. Kósa Pál)	— — — — — — — — — —	190
Pünkösd ünnepe (Veöreös Imre)	— — — — — — — — — —	238
Pünkösd 2. napja (Nagy István)	— — — — — — — — — —	241
Szentháromság ünnepe (D. dr. Ottlyk Ernő)	— — — — — — — — — —	245
Szentháromság után 1. vasárnap (dr. Hafenscher Károly)	— — — — — — — — — —	249
Szentháromság után 2. vasárnap (Szabó Gyula)	— — — — — — — — — —	253
Szentháromság után 3. vasárnap (Benczur László)	— — — — — — — — — —	307
Szentháromság után 4. vasárnap (Szabó Lajos)	— — — — — — — — — —	311
Szentháromság után 5. vasárnap (Szebik Imre)	— — — — — — — — — —	314
Szentháromság után 6. vasárnap (Bodrog Miklós)	— — — — — — — — — —	318
Szentháromság után 7. vasárnap (Kósa László)	— — — — — — — — — —	367
Szentháromság után 8. vasárnap (ifj. Kendeh György)	— — — — — — — — — —	370
Szentháromság után 9. vasárnap (Cserhádi Sándor)	— — — — — — — — — —	373
Szentháromság után 10. vasárnap (Solymár Péter)	— — — — — — — — — —	378
Templomszentelési emlékünnep (dr. Selmeczi János)	— — — — — — — — — —	382
Szentháromság után 11. vasárnap (dr. Groó Gyula)	— — — — — — — — — —	430
Szentháromság után 12. vasárnap (Magassy Sándor)	— — — — — — — — — —	434
Szentháromság után 13. vasárnap (Káposzta Lajos)	— — — — — — — — — —	438
Szentháromság után 14. vasárnap (Muntag Andor)	— — — — — — — — — —	442
Szentháromság után 15. vasárnap (Mezősi György)	— — — — — — — — — —	445
Szentháromság után 16. vasárnap (Garami Lajos)	— — — — — — — — — —	487
Szentháromság után 17. vasárnap (Szirmai Zoltán)	— — — — — — — — — —	490
Szentháromság után 18. vasárnap (dr. Pusztay László)	— — — — — — — — — —	493
Szentháromság után 19. vasárnap (Bödecs Barnabás)	— — — — — — — — — —	497
Szentháromság után 20. vasárnap (Weltler Rezső)	— — — — — — — — — —	501
Aratási háláadó ünnep (Sikos Lajos)	— — — — — — — — — —	505

Gyülekezeti Segély vasárnapja (Muncz Frigyes)	—	—	—	—	—	509
Szentháromság után 21. vasárnap (Bizik László)	—	—	—	—	—	554
Szentháromság után 22. vasárnap (Bárány Gyula)	—	—	—	—	—	558
Reformáció ünnepe (Dóka Zoltán)	—	—	—	—	—	562
Szentháromság után 23. vasárnap (Böjtös Sándor)	—	—	—	—	—	566
Szentháromság után 24. vasárnap (Sárkány Tibor)	—	—	—	—	—	569
Szentháromság után 25. vasárnap (Benczur László)	—	—	—	—	—	573
Szentháromság után utolsó vasárnap (Mekis Ádám)	—	—	—	—	—	623
Advent 1. vasárnapja (Garami Lajos)	—	—	—	—	—	626
Advent 2. vasárnapja (Magyar László)	—	—	—	—	—	629
Advent 3. vasárnapja (Szabó Gyula)	—	—	—	—	—	633
Advent 4. vasárnapja (Solymár Péter)	—	—	—	—	—	637
Karácsony este (Magassy Sándor)	—	—	—	—	—	673
Karácsony ünnepe (D. dr. Ottlyk Ernő)	—	—	—	—	—	677
Karácsony 2. napja (Cserháti Sándor)	—	—	—	—	—	680
Karácsony utáni vasárnap (Missura Tibor)	—	—	—	—	—	683
Oév este (Bodrog Miklós)	—	—	—	—	—	687
Újév (dr. Hafenscher Károly)	—	—	—	—	—	690
Újév utáni vasárnap (Vető Béla)	—	—	—	—	—	694
Vízkereszt ünnepe (dr. Groó Gyula)	—	—	—	—	—	697
Vízkereszt után 1. vasárnap (Szebik Imre)	—	—	—	—	—	701
Vízkereszt után 2. vasárnap (Bárdossy Tibor)	—	—	—	—	—	754
Vízkereszt után 3. vasárnap (Baranyai Tamás)	—	—	—	—	—	757
Vízkereszt után utolsó vasárnap (Nagy István)	—	—	—	—	—	760